ત્રીસ પુતળીમાંની વાતો

(ભાગ ૫ મો.)

બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ, રીચીરોડ—અમદાવાદ.

[illegible] ૦-૮-૦

(વાંચો) સચિત્ર ધાર્મીક પુસ્તકો.

નરસીંહ મહેતા ભાગ ૧-૨ સચીત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦
મીરાંબાઈ ભાગ (૧-૨) સચીત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦
રામલીલા ભાગ ૧-૨ સચીત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦
વીણાવેલી ભાગ ૧-૨ સચીત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦
સતિ દ્રૌપદી સચીત્ર ૦-૧૦-૦
મદાલસા ભાગ ૧-૨ સંપુર્ણ સચીત્ર કીં. ૦-૧૦-૦
રાજ કઠીઆરો સંપૂર્ણ ૧-૪-૦
રક્ષક કે ભક્ષક ? ૦-૧૦-૦
સતિ સીતા સચીત્ર ૦-૧૦-૦
પતિનારાયણ વ્રત ૦-૬-૦
સત્યનારાયણની કથા ૦-૬-૦
વારાંગના કે દેવાંગના ? ૦-૧૦-૦
બત્રીસ પુતળીમાંની જુદી જુદી વાતો ૧ થી ૧૦ સચીત્ર દરેક ભાગની કીં. ૦-૮-૦
સચીત્ર ૦-૮-૦
૧૨ ૦-૧૦-૦
નારામતી
૧૦-૦

પ્રતાપી પ્રમિલા કીં ૦-૮-
કુપિરાજનાં પદ સચિત્ર કીં ૦-
ચતુર સ્ત્રી વિલાસ ગર"
(લગનનાં ગ
જુલ્મી જનેતા

હિંદુ સંસાર સચીત્ર ૦-૧૦-૦
જીવતી ચુડેલ સચીત્ર ૦-૮-૦
રાજા હરિશ્ચન્દ્ર હરિગીતમાં સચીત્ર ૦-૧-૦
ભોડાણા ભાગ ૧-૨ સચીત્ર દરેક ભાગના ૦-૧૨-૦
પવિત્રકુમાર સચીત્ર ૦-૧૦-૦
પારસમણી પેપર પાનાં ૦-૮-૦
" જાડી રફ પાનાં ૦-૧૦-૦
ભક્તશીરોમણી પાનાં ૧૯૯ કીં. ૦-૮-૦
ઝેરી ઝવેરી સચિત્ર કીં. ૦-૧૦-૦
એકજ પૈસો સચિત્ર કીં. ૦-૮-૦
ભકતશીરોમણી પાનાં ૧૫૬ કીં. ૦-૧૦-૦
પવિત્ર લીલાવતી (હરીગીતમાં) ૦-૬-૦
સતી તારામતી વાર્તામાં સચિત્ર ૦-૧૦-૦
કોણ ચાલાક ? સચિત્ર ૦-૧૦-૦

બત્રીસ પુતળીમાંની વાતો.

ભાગ ૫ મો.

પંખીની વાર્તા

રણુસ્થંભ ગઢના રાજાની વાર્તા

ભાભા રામની વાર્તા

વૈતાળની વાર્તા

પ્રકાશક :

બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ શાહ

રીચીરોડ—અમદાવાદ

પ્રથમાવૃત્તિ :: પ્રત ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૫ :: સં. ૧૯૮૧

કિં. ૦–૮–૦

"સૂર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ"માં મુળચંદભાઈ ત્રીકમલાલે છાપ્યું.
ઠે૦ કાળુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ.

વારતા ૧૭ મી પંક્ષીની.

(પંકજનયનિ નામની સત્તરમી પુતળી બોલે છે તે વારતા રાજા ભોજ સાંભળેછે)

શ્રી ગણેશાનમઃ શ્રી સારદાયનમઃ દોહરા–સીંહાસન જોઈ દીલ ઠરયું,હઇડે વાલી હામ; લીધું મહુરત મુલ અરકનું, કરવા રૂડુ કામ. પુજ્યું આશને પ્રીતશું, ત્રણ પ્રદક્ષણા દીધ; ઇષ્ટ દેવ આરાધીને, બેસવા મન તે કીધ, જમણો પાય જુગતે ધરે, રીઝી બેસે રાય; પંકજ નયના પુતળી,બોલી કહે ના નાય ભોજરાય ભડ ભુપતિ, ચતુર ધરોમાં ચરણ;એ આસનછેઈંદ્રનું, કહુતેસાંભળોકરણ.અતિકરૂણાથીઆપીયું વિક્રમ કેરા હાથ;તે સરખો દાતા થશે, સ્પર્શ કરે તે સાથ, ભાગે દુખ ભુતળ શીખે, નવખંડે રહે નામ;એ આશન બેઠા તણું,કરે સરસ તે કામ અવરબેસે એ આશને, ઉઠે બીહીને તરત;દુખ પામે તે દેહમાં,મોટમ કરતાં મરત.પુન્યવંતા છોતો પ્રિછજો પુરપતી પોઢયો પાટે બેઠા તો બળ ભાગશે,ચેતાવું તે માટ, ચોપાઈ–કહે સાંભળ તું કામની ભલી વાત કહિ ભામની;ઘણાં પ્રાક્રમ તે કીધાં ચોર, જુગ બાધાનું જીત્યું જોર. કોણ ઇષ્ટાની કીધી સેવ; માનવરૂપ થયા એ દેવ; એકે વાત નવ રાખી નુન્ય, શાં પ્રાક્રમ શાં કીધાં પુન્ય; વીક્રમ કહેવાણો મહાવીર, રાખ્યું નામનુ જેણે નીર; તેના પુન્ય પ્રાકમ કહો તમો, અધીક હેતથી સુણીએ અમો;પંકજ નયના કહે પુરપતી માલવ દેશ તણો મહી પતી;ગુણ સાગર ઉજેણી ગામ,નઉતમ નીર્મળ વીક્રમ નામ.ઉત્તમ શોભા આટે આંક,અવનીમાં વરતાવી આણ; મુક્તિક્ષેત્ર કહેવાયે સાત, તેમાં અવંતી દેવી ખ્યાત સ્વરગ નામની ક્ષીપ્રાગંગ,સ્વરગ મારગ કરતાં શુભસંગ; જમના દુત રહે દુર, પુન્ય પ્રવાહી પરમારથ પુર. નીરમળ નરપત નીરમળ કામ, નીર્મળ શુભ નીરંજન નામ; વીદ્યાવંત વીપ્ર વેદીયા, બ્રહ્મ કરણ તણા ભેદીયા. ક્ષત્રી ક્ષત્રવટને જઇ અડે ગઉ બ્રાહ્મણનીવારે ચડે;શુદ્ર કરે દ્વીજવરની સેવ, દીલથી વીપ્રને જાણે દેવ. સવાલક્ષ હસ્તી માતંગ, ઝુલે બહાર અને અતી રંગ; પંદર લક્ષ પાખરીયા તરી,ખરી ખાંત વીક્રમની ખરી, ભારે આણ ભરતખંડે ફરે,દોશી વીક્રમને દેખી ડરે;એવા સમે વડ વીક્રમ વીર. ધરી ધ્યાનદ્રઢતા મન ધીર. પરીબ્રહ્મ પુજન કારણે,નીકળ્યો છે નરૂપત બારણે;શીવ પુજન કરી પાછો વળ્યો,દુખીયો કો વાહારે નવ મળ્યો. ત્યારે હરખ ઘણેરો હોય, મારા ગામમાં દુખીયો નહી કોય. એમ કહી પ્રદક્ષણા કરે,ધ્યાન ઇશ્વરનું મનમાં ધરે;દેવાંશીનું દુખડું ગયું,તે સ્થાનકે એક કઉ-

તક થયું વડ વરૂક્ષ ગાંડા ગંભીર,બેઠા હેઠા વીકરમવીર;એક પંખી બીજી પંખીણી, કરે વાત તરતી બે ઘણી; નારી કહે સાંભળરે કંથ, નીત્ય ઉડી હું જોઉં પંથ; મારે તો બાળક રાખવાં તારે તો નીત્ય ફળ ચાખવાં;બાળક પાસે હું બેશી રહું.વાત તે માટે તમને કહું. કંઇક વાત કહોને કથી, અણબોલે કહેવાતુ નથી. શામાટે દિસો અણચણા, પંખી છો પણ ડાહ્યાં ઘણાં;પંખીમાં પોપટ છે ભુપ,રૂડું તારૂં રાજ સ્વરૂપ. કરમાયું દીસે છે મુખ, તે મારે સાલે દુખ; મુજને કહો મેલીને લાજ, અધીક દુખ પડયું છે આજ.પોપટ કહે સાંભળ પંખીણી,શું પુછે વિતક મુજ તણી,આજે હુ ગયો વનમાંહ, પંખી એક મળ્યો તો ત્યાંહ તેણે રૂદન કરી દુખ ભણ્યું, તે મેં બેઠાં શ્રવણે સુણ્યું. તેથી દુખ આવે સાંભરી,જાણ્યુ પ્રાણ જાએ નીસરી;ભારે દુખ ખમ્યું કેમ જાય, દુખી દેશમાં કેમ રહેવાય.તેનું દુખ સાંભળી શું કરૂ, પંખી જાત ઝુરીને મરૂ;શું કરીએ જ પંખી જાત,શીકહીએ ત્વકરમને વાત.કહે છે વિકરમ ભાગે દુખ, જે જન જાય તે પામે સુખ;હું મન એવી હુંશજ ધરૂં,વિકરમ આગળ વાતો કરૂં. શું કરીએ નવ સમયે વાચ, તો કેમ રાજા માને સાચ; પંખા કહે સાંભળ પંખણિ, શી વાત કહુ મુજ દુખજ તણી; મારે પીત્ર સુડો એક સાર, આજ મળ્યો તો વન મોઝાર; તેણે દુખ મુજ આગળ કહયું, તે મેં મારા મનમાં લહયું. તે દુખે રહેવાતુ નથી,મર્મની વાત કહુ શી કથી;તવ પ્રત્યે બોલી નાર, વીનતા મનમાં કરી વિચાર. તે મીત્રે કહ્યું જે તુને.મનશા શીદ્ધ સમજાઓ મુને કોડથકી વાતો કીજીએ હેતે હુંકારો દીજીએ. વળતો પોપટ બોલ્યો વાણ, ચતુરા સાંભળ ચતુર સુજાણ;હું ગયો તો વનમાં આજ,રૂડા વનફળ લેવા કાજ.મીત્ર સુડો સામો મળ્યો,વનમાં મુજ સામુ જોઇ રહયો;મારો બાળપણાનો મીત્ર,પંખી જાત પણ પરમ પવીત્ર.મન મેલીને બે મળ્યા. વીજોગ બાર વરસના ટળ્યા.મેં પુછી કુશળની વાત, તેને કીધો આંસુપાત; ઘણું ધુશકે ધાઢે રોય,નેણે ધાર ન ખેંચે કોય:દુજ સાગર આવી મન ચહયાં, અખંડ આંખે આંસુ પાંડયાં;રદય તેહનું ફાટી જાય,અતીશય દુખથી નવ બોલાય; મેંતો કહ્યું તું છાનો રહે,.તારા દુખનાં વાતો કહે, એવડુ દુખ તમને શું પડયું; સુડાને શું સંકટ અડયું,ગર્ય ઉપર રાજા ગયો,કહે પુત્ર કુંવારો રહ્યો,કે કંઇ બુડયાં જળમાં વહાણ, ગયો ગરથ થઇ જે હાણ, કે રાજાએ દંડયો આપ, મંદીર મોહોર કરી છે આપ,કે વેપારમાં ગઇ છે ખોટ, ખોટુ દુખ એવડી શી મોટ,એક પહોર એર કરતાં થયો, ત્યારે કાંઇક રોતો રહયો. તેણે કહયું હું વાત કહું, હું પાપી અહીંયાં નહી રહું. પાપીનું શીદ જોશો મુખ, તમે પામશો અદકુ દુખ, સાંભળશો પાપીનું પાપ,હાંકી કાહાડશો આપો આપ,ફટ ફટ કહેશો ચીતમાં ચઢી,નહી રહેવા દો ઘડી, તે માટે કહું તમ થકી, સુખ નહી જુઓ વળતી નકી, સાંભળતા મુકે સાગર નીર,

ધરતી તો ઝીલ ધીર. કુંઅર ઢાલી હેઠો પડે, સહુકોને મન અચરત અહંકારે કહ્યું કહયાથી થયું, બીજુ વિઘ્ન શું કહ્યું તે તણું.

દોહરા—ત્યારે હું ચરણે નમ્યો, એ સુડાને આજ;મન મેહેલીકરો વાતડી,લોપો સઘળી લાજ; લક્ષણ સઘળાં હું લહુ, મનનો મેલું મોડ; દાવાનળ દુખતુટી પડ્યો, જણાવું હું કરજોડ. દુખ ભંજન તો રામ છે,બીજો વિક્રમ રાય; મેં તો કાને સાંભળ્યું એ વીતક કેરી વાત.પરમ વાત અમે કરી, જે વિવેક વિચાર; દેવ આગ્ના દેઉ તુને, પ્રિતે ન આપે આપ. આદ થકી અંત લગણ, જે વિત્યું હોય તુજ;રામ દયા દેઉ તુને, સાચુ મનાવો મુજ, શુક તે સાચુ બોલીઓ, ભાગી મનની ભ્રાંત;સીત વાત કહું તુને આપણ છીએ એકાંત; નર પોપટ કહે નારને, મીત્રે કહી છે એહ. હેઠળ બેઠા સાંભળે, રાજા વીક્રમ તેહ. નરનારિ વાતો કરે, બેઠા વડમંભીલ ભુપતી બેઠા મન ધરે, વડે ભાગ્યાં વડવીર.

ચોપાઈ—શુક તે શામા પ્રત્યે કહે, પંખી પંથ ઉત્તર એક રહે,હીમાચળને જોડે વન, જોતાં પરવત પામે મન,વનસ્પતી જ્યાં ભાર અઢાર,વખાણતાં તો લાગી વાર; જાઇ જુઇ ચંપાની કળી.માલતિ મરૂઓ વેલજ વળી,સીતાફળ દાડમ કદળી દેવ, અખોડ પસ્તાં નાગરવેલ,સુખડ કેસર કેરાં છોડ.દ્રાક્ષ ચારોળી બદામો મોડ, પ્રેમલ ભારી જાતકનું વન, કેવડો કેતકી અંબુજ અન્ય, ગુલાબ અરગજા કેરી બેહેક.પરવાળાં વસાણાં લેહક.જાયફળ જાવંત્રી સુંઠ, બરાસ બેહેક આવે છે કુડ્ડતાજ તમાલ પત્ર લવીંગ, એલચી ઝુમખા સારંગ સંગ. વડ પીંપર અધીકા બહુ સાગ. અંબા આંબુ બહુ લક્ષે લાખ; બીજુ જાણે વંદ્રાવન. તેને ઉપમા ન ઘટે અન્ય.જેવા સરખી તે વન જાત,મુક્તિ ક્ષેત્ર અધ નહી રજ માત્ર;તે વનમાં રહે પંખી ઘણા, તે આહારિ ઉત્તમ કુળ તણાં. લવાર તેતર મેના મોર. પોપટ સુડા હંસ ચકોર, કપોત કામ કરંજન કોલ, ચકવા ને ચકવી અમોલ;રેવા પારેવા ખંજન મીન, લેલી લુક આલબર લીન;અનેક પંખી બીજા પાસ. પવિત્ર પંખી ચતુર છે ચાસ. હું પણ વસ્તો તેણે ઠામ,શુભ સારંગ મુજ નીરમળ નામ; કરોડ પંખી ત્યાં કરે કલોલ. ઝાડ લતામાં ઝાકમઝોળ; ભરયાં નવાણુ ત્યાં નીરમળ નીર, રહેતા અમે તરૂવરને તીર; એવે સમે એક શુક આવીયો, તે મારા મનમાં ભાવીયો. પ્રાકરમ તો તેનાં પવીત્ર, ભોળાપણે થયો મુજ મીત્ર.આગતા સ્વાગતા કીધી ઘણી, પ્રીતે પરોણાગત તે તણી; નીત્ય ફળનો આપુ આહાર, રહેવા આપ્યો મારો ઠાર, સખ્યા પરોણા એકજ માસ તેના મનમાં પોહોતી આશ, જવા માંડ્યું પોતાને પેર; તેને મન વિચારી પેર;મીત્રને ઓશીંગલ થાઉ,પછી હું મારે મંદીર જાઉ. એણે ભક્તી ઘણેરી કરી. તેણે ગયો છુ ઠરી;તેણે મન એવું થાપીયું, અમરફળ મુજને આપીયું રૂડુ નામ અમરફળ તણું;એહ ફળ આપ્યું મુજ હાથ. હું વળાવા ચાલ્યો સાથ.જેવો એના વનમાં

ગયો. હુ મારા ઠેકાણે રહ્યો.મેંતો મારા મનમાં ધરયું,અમરફળ કેમ ભક્ષજ કરૂં; અમરફળથી શો લાભજ લેઉ;મોંઘી વસ્તુ મહીપતને દેઉ;ઘણુ જીવીને શું કીજીયે, કોઇક રૂડાને દીજીએ; ઉત્તર પંથ ઇંદ્રજીતરાજ, લાખેણી લોકમાં લાજ.તેણે જેજે કીધુ કામ, પંચી પાવક ધરાવ્યું નામ;તેણે પુન્યનું કામજ કરયું, સોળ જોજનનુ વન અનુસરયું. વનસ્પતી નીપજે છે નેહ,તેને વેડી ન શકે તેહ. તેના ફળ તે પંખી ખાય, આનંદ ઘણો તે વનમાં થાય;પંખી ઉપર એવી પ્રિત,રાજાએ કરી એ રીત; નવાણુ કરાવ્યાં તેની તીરે, સીતોદક ભરાવ્યાં નીર;ને સૌ પંખી પાણી પીએ, આશીશ ઘણી રાજાને દીએ;મેંતો જાણ્યું રૂદીયા સાથ;આપું ફળ રાજાને હાથ;અમર થાય તો પુન્ય આચરે, પ્રતિ પાલન પંખીનુ કરે, એવું વિચારી નગર આવીયો, અમરફળ તેતો લાવીયો. સભા સરવ બેઠી છે જ્યાંહ, મહીપતી આવી બેઠો ત્યાંહ, શુક કહે હુ જઇ બેઠો હાથ, સુક કહે સ્રીની સાથ. હેતેથી વિક્રમ સાભળે;તેમ તેમનો સંદેહ ટળે, દિઠું શુકનું ભારે રૂપ;અચરત પામ્યો ભારે ભુપ, ઇંદ્રજીત ચ રત હતો, દિઠો પંખી અવનવો;કહો પંખી ક્યાંથી આવીયા, સમાચાર તો શા લાવીયા; કોહો તમને સુખકે દુખ,પ્રકાશ કરો સભામાં મુખ.બોલ્યો શુક સભા સાદ્રમ આપ્યું ફળ રાય હાથમાં.તારે પુન્ય પ્રતાપે કરી,અમુલ્ય વસ્તુ તુજ આગળ ધરી, હરી ભક્ત તારા છે હાડ, પાળો છો પંખીનાં લાડ. તમ ઉપર હેત છે ઘણું, પ્રતિપાલન કરે અમતણું;હેતે શું ફળ આપું અમો,હેતશું આરોગો તમો; અમરફળ છે એનું નામ. એથી થાય તે કહુ તમ કામ; સદા તમો રહેશો જોબન વેશ,ધોળા નહી થાયે તમ કેશ, શુભ સ્રીના કરો સંજોગ.દેહ ન વ્યાપે તારે રોગ;દેહ દોહલીદુરજશે. તેથી કામ તમારૂં થશે;પવિત્ર જાણી લાવ્યો પાસ, સદા ભોગવો લીલ વીલાસ હરખ ઉપન્યો રાયને ઘણો. સુણિયો મહિમા અમરફળ તણો; મુજ સાથ તો મિત્રાઈ કરી, ભોજન આપ્યું થાળી ભરી; કહ્યું નાત રમવા આવજે, સમાચાર વનના લાવજે; શીખ માગી ગયો હું ઘેર, કહી પંખી આગળ જઈપેર; પંખી માટા વનના ઘણા; ઘરડા ડાહ્યા છે તે તણા,તમે કામ માઠુ કરયું. ફળ રાજા આગળ જઈ ધરયું. રાજા કોઇનો મિત્ર નથી, પુરાણ કોડ કહે છે કથી હવે આપણો કામજ ટળ્યો; રાજા શતરૂ થાશે ભલો,રાજા કરવતની એકજ ટેવ- જાતાં વળતાં વહેરે જેવ; ડાહે એમ વીચારી પેર. પછી શું કરી રાયે પેર. એકલો જો હું એ ફળખાઉ, અમર એકલો જાને થાઉ; તેણે અવસર એકે નવ સરે,મુજ આગળ બીજા કેમ મરે;માટેબુદ્ધિ એક મનમાં ધરૂં; અમરસઉ સહોદર કરૂ,તેને એવી ઇચ્છા થઇ, વાવ્યું ફળ વાડીમાં જઇ.શુભ પ્રકારે લીધી સાર; વાવ્યુ હેતે વાડી બહાર; ચોકી મુકી છે ત્યાં ઘણી, પ્રતિ પાળકરે ફળ તણી; તેના મનમાં પહોત્યાકોડ,ઉગ્યો શુભ અમરફળ છોડ.શુક ઉપર તે વાલ્યું હેત, મહીપત માન દે સભા સમેત;ઉગ્યું ફળ તે તારો પાડ,એમ કરતાં થયુ તે

ઝાડ.એમ કરતાં તે ફળ થયાં, દિઠે દુખ સૌકોનાં ગયાં;અચરત એહ ફળી કાળમાં, ફળ બેઠા તેના ઝાડમાં; પાકયું ફળને સાખજ પડી, વધામણી ચાલી તે ઘડી; કરાવ્યું રાજાને જુગતે જાણ, સાંભળ રાજા ચતુર સુજાણ. બીજા ફળ છે ડાળ વીશેક પાકી હેઠે પડીયું એક. જે કહો તે અમો કીજીએ, હુકમ તમારો શીર લીજીએ;અધીપતી કહે લાવોની આંહ. ભરી સભા તે બેઠા જયાંહ.મનમાં ઉલટ મળી આવીઓ, રાજા પાસે ફળ લાવીયો; દિઠુ સહુને નજરે ભરી, જોતાં આંખ સહુકોનિ ઠરી; હેતથી એ ફળ કાપીએ, પ્રથમ તો બ્રાહ્મણને આપીએ. તેડયા ગોર તે પોતા તણા મહા પવીત્ર વિધાએ ઘણા;નાહાનાં મોહોટાં આવ્યા બહુ,વર કુટુંબ સભાએ સહુ રાજાએ પાસે તેડયો પુત્ર, જેથી શોભે છે ઘરસુત્ર. લાડકવાયો એકજ એક, પાસે કરી તેડયો વીવેક, અધીકાર વરષતણો અગીઆર, પુરાણુ વરસ થયાં છે બાર; તે ઉપર છે અધીકો નેહ. સમીપ સુત બેસાર્યો તેહ.

દોહરા—મહીપતીયે કર છુરી ધરી,મેહેલી ફળને લાગ;સુક્ષ્મ સુક્ષ્મ તેહના કરયા પુરા સત ભાગ. પ્રથમ આપ્યો ગોરને.પછે પંચ પ્રધાન;કોડે આપ્યો કુંવરને,સાચો જે સંતાન. દયા કરી દાસ પોતાને, એ જાચક જન લાગ; એવું જાણિ ભુપતે,આપ્યો એકજ ભાગ; બોલ કરયો બીજાકને, સાંભળજે સહુ લોક;માસે તમે સહુ પામશો, સેહેજ ન કરશો શોક. પંડીત આદે પામીયા,સરવને પામ્યા સુખ,પુછવા કોને નવ રહ્યા, તરતજ મેલ્યુ મુખ;ચાખ્યા તે ચીત ચળચળ્યું; લાગી સહુને લહેર; અમ્રત ફીટી વિખ થયું,સઉને ચઢીયું ઝેર, શીંગડુ થઇ સઉકો પડયા, જાણે પામ્યા મરત; અચરત વાત અધિક થઇ, વાર ન લાગી તરત;દેવાંગત તો શી થઇ, કોઇએ ન જાણ્યો મર્મ; રાજા ક્રોધે પુરણ થયો,મેલ્યો મનનો ધરમ;બાળું પંખી જાતને, ટાળું તેમનો ઠામ; કીયા દીવસનો વેરવી, કીધું એ કામ. મેં માહું હાથે કરયું, પંડિત મારયા પુત્ર; પ્રધાન દીશોદીશ બહુ દમ્યા.ભાગ્યાં ઘણાં ઘરસુત્ર, જુઓ એ શુકે શું કરયું, શી વિચારી પેર; અમરત કહીને આપીયું, જેમાં ઝાઝું ઝેર; કીયા દીવસનો દાઝીયો, કયા દિવસનું વેર, કપટે આપ્યું મુજને, અમ્રત કહિને ઝેર. ઝાલુ એને જીવતો, તોડુ પાંખજ આપ. મારૂ પંખી સરવને, એને માથે પાપ.એમ કહી કોપે થયો, આપ વિચારયું મન; કરો બોધ ઇશ્વર તણો, બાળો બાધું વન; ઝાડે જાળ નંખાવીએ, સુતાં ઝાલો રાત; સાંકડે આણી સરવને. પોકાટ પરભાત. લક્ષ હજારો કોટીધા, પંખી આણી આંચ; બાળવા તત્પર થયો, દીવસ ચડયો ઘડી પાંચ. જીવ ઝાલી કરોડો ગમે, આણી અદકી દાઝ; વન બાધુ વીંટા વીયુ. પંખી ભજાણુ કાજ. ચોપાઇ—જે નરપતી નમેરો હોય, તેને વારી ન શકે કોય. થયો કોપ કતાંતજ કાળ, ઠામ ઠામ નંખાવી જાળ. પંખી નાશી કો નવ શકે, બાળી મેલો વાંકજ પખે, હતો એક વરડો પ્રધાન,મહિપતી આગળ માગ્યું માન. સહસા કામ

રખે એ કરો, કહ્યુ વાતને મનમાં ધરો. સઉ માણસ વ્હાલો છે જેહ, હજુ માણ એને છે દેહ; આયુષ્ય હોય તો ફેરજ વળે; ઇશ્વરની ગત કોણજ કળે; દીવસ એક બે જોઇએ વાટ, પછી ઘડીએ પંખીનો ઘાટ. કદી આપણા તો જીવરો; પંખી સઉકો આળે થશે; પછી વીશામણ કરશો તમો, કહ્યુ વાત એ ઉપર અમો. દોહરા—રાજાની નગરી વિશે વસે વહેવારીયો નર એક; વેપાર વહાણવટી તણા, શાવટ ન્યાવટ નેક, પાંચ વરસનો પુત્ર છે, વરષ અઢારી નાર; અલખત તેણે અતી ઘણી, વીદેશ તણો વેપાર; ભરતાર ગયો પરદેશમાં, વીત્યાં વરષજ બાર, તરણી મુકી ઘર વિષે, ઓઢીલો જે કુમાર. બહાદુર બત્રીસ લક્ષણો, સુભ કરમાં સુજાણ; પ્રચંડ દેહે પ્રોઢો થયો, શાં કરૂ સુખ વખાણ; અંગ આભુશણ અતી ઘણા, રાજ તેજ મહા રૂપ; દેહ સકરમી દીસતો, જાણે બારે ભુપ. ખાય પીએ ખુબી કરે, ઘણા હેતથી ઘેર; પીતા પરદેસે ગયો, શી થઇ તેની પેર. તેર વરષ તરતિબશું, ઘણા કમાયો ગરથ; દેશ આવ્યો પોતા તણે, અલખત અહકી અરથ, છોડ્યાં વાહાણ સરીતા તટે, કહી નવ કોને પેર; નીશ અચ્યા જોવા ગયો, ઘણા હેતથી ઘેર. વેશ વપુએ પાલટયો આવી બેઠા બહાર; જાણે ઉભો જાળીએ, નીરખો ત્યારે નાર; પુત્ર મેહયો તો પાંચનો થયો વિશને વેશ; અરસપરસ નવ ઓળખી. જે પરઠયો પરદેશ; દુખે આંખ કુંવર તણી, દુખે. પીડા અપાર; લોચલોચના કરે ઘણું ગોઠે નહી તે ઠાર. સુંદર સેહેજો વયાની, હોંશે હિંચોળા ખાટ; મસ્તક ખોળે માતને, મુકયું હતું તે માટ. નીંદ્રા આવી નારને, નીંદ્રા પામ્યો પુત્ર; શેઠ બહારથી નીખરતો, સમજતો નહી ત્યાં સુત્ર, જુવંતી જોબન તને; જોબનવંતો તન; કરી કલ્પના કારમી, મુરખ તેનું મન. કમાઈ કરે તે કારમી, જોખ કરે છે જાર; દાવાનળ લાગ્યો બહુ, ક્ષણુ ક્ષણુ લાગે ખાર; શ્રાપ રૂપ થઇ પરવરયો, લોહ કટારી હાથ; જઇને મારયા જારને; રાખીતિ જે સાથ. જ્યાં ઉતરયો તે ત્યાં ગયો, વિપરીત કરીને વાત; પીછે પેર પછે પુત્રની, પો ફાટે પ્રભાત, મૃતક પુત્ર માએ લહયો, નીમેશ રહયો નહિ નેહ; કાયા પછાડે કામની, દેવલોક ગઇ દેહ, ઘેર આવ્યા પછી ઘરધણી, દીઠો કારમો કોપ. ત્રાહ ત્રાહ કરી રહ્યા, કીધી લજ્જા લોપ. ઘણું વિમાસ્યો મન વિશે, બેઠી હત્યા બાળ; દેહ ત્યાગ ઘાત કરયો, કાયા પછાડી કાળ.

ચોપાઇ—પોપટ કહે સાંભળરે નાર, દુખ મિત્રને અપરંપાર, એવી એણે વાતજ કહી, તેથી મુજને ચિંતા થઈ. નારી તું કહે તે કરૂં, તે સાથ સહેજ સંચરૂં; મુજને કાંઇક આપો સુઝ, ઘરવાત પુછુશું તુજ, મારો મિત્ર તે જાશે ગંગ. હું પણ કરીશ તે સાથે સંગ. ત્યાંહ જઇને પાડીશું દેહ, મારે પ્રોઢો સનેહ; દુઃખ આપણુથી ભાગે કેમ, સાચું ન કહે તો મારા સમ; નારી કહે સાંભળરે ધણી, મારે તુજશું મિત્રતા ઘણી. નાવ વિના જે જીવે નાર, ધીક ધીક છે તેનો અવતાર; નારી જીવતાં નાથજ

જશે, કાયા કામે આવશે. પાંચ બચ્ચાં તો છે, માહારાં એ પણ છોરૂં છે તાહરાં; તેને પણ સાથે તેડશું, મિત્ર સાથે પંથ ખેડશું; ગંગા સ્નાન કરીશું જઈ, દેહ પાડશું નીરમળ થઇ; દુખ થકી સુખ સાંપડે, જમના દુત તો નહી આભડે. એથી સુખ આપણને કીધું, જમની જાત થકી હું બીહું; જમના દુત સામુ નવ જોય, માંજી ન શકે આપણને કોય, કોઈ એક વઢતો હોયે જન, વળગે વરક્ષ ઊગરવા મન; સમરથ હોય તો રક્ષા થાય, નહી તો તેની સાથે જાય. રૂડા જનની એતો રીત, પાળે પોતે પુરણ પ્રીત; માટે મીત્રને તેડો ઘેર, આસ્વાગત કરીએ બહુ પેર. મળ્યાં એકઠાં તે તો ત્રણ, વાત ફરી સંભળાવી કરણ; વીક્રમ રાય ઊજેણી ધણી, ચાલી ખ્યાત જુગ માંહે ઘણી. આપણે તેની પાસે જશું, ત્યાં જતાં સુખીયાં બહુ થશું; પવીત્ર રૂડો તે પ્રમાણ, તેને જુગતે કરીએ જાણ. લક્ષ વરાતે દુખ ભાગશે; ગજ્જ વીના તે શું ગાજશે; શુકો કહે શું કરશે રાય, ભારે કામ એથી કેમ થાય, પરદુખભંજન એનું નામ. મમતા એ રાખે છે મામ; ભુખ્યો તરશો આવે જન, તેને શેર અપાવે અન્ન ભુખ્યાની ભાગે છે ભુખ, ટાળે તેનાં દેહનાં દુખ, જાચક જન નવ ખંડે ફરે, ભલો ભલો લોકોમાં કરે; તેથી નામ દુખ ભંજન પડયું, અધીક જનને અચરત અડયું; ગમે એવો પણ માનવ જાત, પુન્ય કરતાં વાધે છે ખ્યાત; એના થકી સરે નહી અર્થ, ભલો થાય તો આપે ગરથ; ભાટ ચારણનાં સારે કામ દુખ ભંજન પાડયું તે નામ સુખ દુખ લખી હોએ છાપ, અમો દેહ પાડશું આપ; માથે તો નવ બેસે પાપ, પંખીનો નવ લેશે શ્રાપ; પ્રાણ તજું જહને વાશીએ, ભાગીરથી ગંગા કાશીએ. પંખી એવિ વાતો કરે વિક્રમસેન રૂદેમાં ધરે; કદાચ પંખી ઊડી જશે, તો મુજથી કેમ પેદા થશે; માટે હું છતોરે થાઉં, કમા સમ પંખીના ખાઉં, ભાગુ દુખ મનાવું મન, ઉગારૂં તે પંખીજન; એમ વીચારી જોડયા હાથ, બોલ્યો મરૂપતી પંખી સાથ, દ્રઢ દઈ રાખજો મનમાંધીર, મારૂ નામ તો વીક્રમવીર, પ્રધાનને સોંપ્યુ છે રાજ, આવ્યો નીશ ચરચાને કાજ. બેઠા પોહોર થયાં હું ત્રણ. સાંભળી વાત તમારી કર્ણ. તારા મીત્રનું મોટું દુખ, શીર પ્રતાપ થશે સૌ સુખ. તે રાજાની પાસે જાઉં, તુજને તો ઓશીંગલ થાઉ, ઉગારૂ પંખીના જન, ત્યારે મુખમાં મેલું અન્ન, ઊતારૂં મુજ શીરથી ગાળ. અંશ માત્ર ન રાખુ માળ; નીરમળ કરૂ હું તારૂં નામ, ઇશ્વર આણુ કરૂં એ કામ. તેનો રાખો દ્રઢ વીશ્વાસ, આવી બેસો મારી પાસ; વચન તમો ત્રણે જે કહ્યાં, આધ અંત સુધી મેં લહ્યાં. સઘળો પામ્યો છું હુ પાર, વાત કરતાં લાગે વાર; ઘેરીને બાંધ્યું બધુ વન તપે તેથી હમારૂં માન.

દોહરા—પંખી અચરત પામીયાં, જ્યારે દીઠો ભુપ; એધાણે તો ઓળખ્યો, રૂડો રાજ સ્વરૂપ. અંગે અંગો ઓળખ્યાં, સમુદ્રિક એધાણ; ધજા પતાકા છત્ર કર, સાચી રવસુજાણી, શુક કહે રાય સાંભળો, હું જેવા આવું ત્યાંહ; વણ પુછે તો મુજને નાખે

અભિમહાં. ત્યાં ચાલે નહીં તમતણું, જેવી તેવી રીત; અપજશતો છે અતી ઘણો, તે કેમ લેઉં શીશ,ફટફટ સઉ પંખી કહે વર્ળાતિ દે સૌ શ્રાપ, નજરે કેમ દેખી શકું, પ્રગટે મોટું પાપ; અમે ગંગાજી જશું, પાડીશું ત્યાં દેહ; નજરે દુખ ન દેખું તો, દુધે ઉઠયા મેહ. ગરજ હોય જો તાહરે, જા ઊતરની વાંટ;સાથે આવું તમ તણું,ઘડે અમારો ઘાટ; તો તમને હું શું કરૂં, ખોયા પુંઠે પ્રાણ; માટે કરગરી કહુ તને,જુગતે કરૂ છું જાણ. ખુની ખરો અન્યા ઘણો,લુણ હરામી નામ;અરણુવ અપલક્ષણ તણો, તેહ કર્યા મેં કામ. ચોપાઈ—નરૂપતી કહે ત્યાં જાશું અમો,સુખમાં આ સ્થાનક રહો તમો.ગામ ઠામને કહે મુજ નામ,જાઉ એકલો કરવા કામ.તમો ઉડી જાઓ આપો આપ, તમને બ્રહ્મ હત્યાદિક પાપ, કદાચ્ય મુજથી ન રહે રંગ, તો વળનો તું જાજે અંગ.મારૂં વચન જો મિથ્યા થાય,વચન જતાં તો જીવજ જાય,કોટી કરમ પ્રતીજ્ઞા કરી,રાખ્યાં પંખી સ્થાનક ઠરી, સમરયા શીવ સમરી હરસીદ્ધ, પંથ પવન વેગેથી લીધ,મન વેગે જોતામાં જાય,તે વેળા એક કઉતક થાય,આગળ ઉના આવ્યું ગામ, અજેપાળ રાજાનું નામ, તે ગામ ગયા જાહરે, અરધી રાત ગઇ. તાહરે. વાટે નહિ માનંકો જાત, વળી અંધારી માજમ રાત,પુરૂષ એક જાયછે ત્યાંહ, બાળ એક ઝાલ્યો છે બાંહ- ભેટા ભેટ આવ્યા જેટલે વીક્રમને વળગ્યો તેટલે, રાખો મારા દેહમાં પ્રાણ, દીસંતો છે ચતુર સુજાણ. અરજ શુણી બાળકની કર્ણ, હું આવ્યો તમારે શર્ણ. શરણાંગત સરખા છો તમો, એવું જાણી વળગું અમો. એમ કહીને વળગ્યો જઇ. રગઝગ ઘડી બે ચારેક થઇ, વીક્રમસેન અચરત ભાખીઓ, તે બાળક ચણું ત્યારે કોપ્યો રાય.અલ્યા રહેરે વેગળો,સાંભળવાદે વાત,તે પહેલોઅડે તેહને.તો કરીશ તારી ઘાત.ક્હાડી ખડગ ઉભોરહ્યો, રાય કરીમન રીસ,સમીપ આવેએ બાળને,છેદુ તારૂશીશ.અજેપાળદેએકલો,ચઢીવણેરિ રીશ,કોપકરીને શું કરે,પંથીછેદશવીશલાગી રાઢ ઘણી તીહાં ચડયોરાયને ક્રોધ,એટલે ધાઇ આવીયા,ચોકીકેરા જોદ્ધ.એમ કરતા અજવાળુ થયુ,પોફાટયો પરભાત,ત્યારે રાજાએ નીરખીયે, કૌતક સરખી વાત. એક રાજા તે ગામનો, બીજો રૂડે રૂપ, વીસ્મે પામ્યા લોક ત્યાં, કોઇએ ભારે ભુપ, દીઠો રઢીયાળો રાજવી, જાણે વીક્રમ વીર. પાયે નમ્યો તે પુરપતી ધારણ ન રહી ધીર, તેજ પુંજ તરતીબશું, દૈવત કામ,માગ્યુ આપો મુજને, કહો તમારૂ નામ.પ્રદક્ષણા દેઇને નમ્યો, તે નગરનો રાજ, ભલે પધારયા અહીં તમો કરવા રૂડાં કાજ. કોણ નગર કોણ બેસણું, કોણ કાજ કો ભુપ; કોણ કામે અહીં આવીયા, રઢીયાળુ રાજ સ્વરૂપ, રૂડી રિતે રીઝમાં,તેડી લાવ્યો ઘેર. આસ્વાગત રૂડી કરી. પુછવા માંડી પેર, આસન આપ્યું અતિ ઘણું, બેઠા જઇ એકાંત; પગે લાગીનેપ્રણમ્યો, ભાગવામનની ભ્રાંત, બાળક બાહ્ય ધરી રહયો, શુભ પ્રકારે શર્ણ; પ્રતી ઉત્તર પછી ફરયો, તે સંભળાવો કર્ણ.

ચોપાઇ—પંખી કહે સાંભળરે રાય, સક્ષેપે સમજો મનમાંહ; ગામ નામ પુછો છો તમો.પરદેશી પંખી છું અમો;મારા મનમાં કઉતક ઘણું, દુખ કેહેવાદો બાળક તણું, મધરાને કયાંથી આવિયા, બાળકને કયાંથી લાવીયા.શા દુખે એબાળક રૂવે.સુરજ સામુ શા માટે જુએ,પછી લેવાદો પાર,પછે કરિશું આપ વીચાર. કહેવાદો બાળકનું કરમ, ઇશ્વર રાખશે સઉનો ધરમ; ચીંતા ન કરશો તેની ઘણી. લાજ રહેશે સઉ આપણી વીક્રમપ્રત્યે ચાલ્યું નહી,સંકટ ભારેનડીયોમાંહીબાળકને પકેડાલ્યો બાંહ, આંને બેસારયો ખોળામાંહ માથે ફેરવ્યો પોતે હાથ, વાટ કહે મુકીને લાજ;સુખેવાત વીતકની કહો. વરની નચીંત થઇને રહો. બાળક કહે સાંભળરે તાત, કહુ સંક્ષેપે વીતક વાત હુ નથી ઓળખતો તુંને આત્મજ્ઞાન મોટું છેમુંન.મોટા જાણીનેઆવ્યો શરણે, કહુ વાત સાંભળરે કરણ; અજેપાળ રાજાનું નામ, રાજ કરે છે આણે ઠામ; એના કરમ તણા જે ભોગ, એય દેહ બાંધ્યો છે રોગ; રક્ત પીતયે કોડે ગળે,બધી જાત ને ભડકે બળે, બેસતાં ઉઠતાં નવ રહેવાય, ભારે દુખ તે નવ કહેવાય. બધા દેહમાં આગ્ન દુખ: નોંધા તરપા ગઇ છે ભુખ, જાણુ કોણે જે એકલો રાત દીવસ કરે છે હું બળયો:રોગ એવો થયો રાયને વેઠે દુખઘણું કાયને, વઇદાં તેણે અધીકાં કીધ, એક કાજ તેનું નવ સીધ; એકવૃધ આવ્યો તો આંહય, ભરી સભા રાજાની માંહનાડી જોઇ નરપતિ તણી,દેહની પીંડા દીઠી ઘણી,રાજા લાગ્યોતેને પાય,ઓસડ આપી ઓલવને હ્દાય, આપું તુને અલેખે ધન, ત્રપ્ત કરૂ તમારૂ મન.

દોહરો—વઇદકે શાસ્ત્ર વધજ ભણ્યો લીધો તેનો પાર, ઓસડ બતાવ્યું તેહને, કરી મન વિચાર.પુરૂષ બત્રીસ લક્ષણો, તેની પાસે જાય. મગાઇ કાઢે તેહની, તે તરતી એ ખાય. બાકી ઉપાય બીજો નથી, રોગ કયમ નહી જાય; એ ઉપાય હવડાં કરે, કાયા સીતળ થાય. બત્રિસ લક્ષણા પુરૂષ વીણ, થાય ન તારો કામ,ગરજ હોયતો તે કરો, મુકો મનની હામ ચોપાઇ—એવું કહીને વઇદજ ગયો, રાજાનો ચીંતાતુર થયો; એક અરથ એવી નવસરે;ચતુર પુરૂષ કોણ પેદા કરે; બત્રિસ લક્ષણો કયાંથી મળે: ભાગ્ય આપણું કયાંથી ભળે ખોળ કરવા માંડી તે તણી, એની દેહમાં પીડા ઘણી:બુદ્ધિવંત એક બ્રાહ્મણ ઘણો,ભણ્યોશાસ્ત્ર સામુદ્રિકતણો;તેને તેડી દીધાંમાન, વીવીધ પ્રકાર કર્યુ સન્માન. બત્રીશ લક્ષણો પુરૂષ હોય, તે બતાવો મુજને કોય; ગોર કરી તમને થાપશુ,વળી દાન હેતે આપશું; રાયના બોલથી હરખ્યો બ્રહ્મ,તેણે એ બતાવ્યા મર્મ: જેણે તેણે કીધું કામ લીધું તેણે મારૂનામ,તેણે લઈ, મારૂનામ રાજાને કહ્યું, લોભી નર થયોઆપ. તે તું શાનું ધરમનેપાપ.પ્રથમ વેદ તમરોથયો, આપ લોભી કહીને ગયો; દયા શાની વઇદને મન, અનેક ઓડ કપાશે અન;અનેક ઓખધ કરે છે કાજ.દયા કરે હઇડેથી તાજ,થોડા રોગને ઝાઝો કરે પાપે પેટપોતાનું ભરે; આપ સ્વારથ તણી છે ગરજ, કરી ગયો રાજાને અરજ. વઇદસમજુઠો નહીં

અન્ય, શાની દયા માગીને મેહ. વળી ચ્યાહનો શાનો વાંક, જે મટે તેનો કહે આંક અમારા આપને એકજ પુત્ર,દુરભળ ખણે આવે ઘર સુત્ર,બત્રીશલક્ષણાતેનેઘેર;પુત્રચ્યો સાથે ખાંતેપેર; હેત પ્રીતને ઊલટ ઘણું,આવ્યો ઘેર મુજ તાતજ તણે; કઉતકસઉને લાગ્યું ઘણું,સનમાન કરયું અધીક તે તણું,મહારાજ મહિપતી કેમ આવીયા,લાભ ઘણા અમને લાવીયા. રંક બ્રાહ્મણછું તારે નામ. કાંક હિજે અમને કામ,અમ ઘેર આજઓચ્છવનોદીવસ, અમ ઘેરઆજ બ્રાહ્મણને દશ અમ ઘેર આજ ઓચ્છવ આ જાગ્ય, ભુપતી આવ્યા મોટું ભાગ્ય;રાજા કહે આવ્યો માગવા,બીજું તોપાએ લાગવા.આપો તોતો ઓડું હાથ;નહિંતો સીદ માગુ તમ સાથ,એવીસાંભળી રાયની વાત; વળતાં માતને તાત. શી પ્રૌઢી માગો છો પેર, શી છે વસ્તુ અમારે ઘેર; વસ્તુ હોય તો માગો તમો, વચન સહિત તે આપુ અમો, ના અક્ષર કહિયેનેઆપ; મલે કાળનું પાપ, છાની રાખીએ તમથી વસ્ત, તો નરક પડે અમ અસ્ત. એવી પ્રતીજ્ઞાતો તે કરી,તેથી રાજા બોલ્યો ફરી;મારે માગવાનું છે મન,જોઇએ છીએ તમારો તન. જગજીવન છે જેનું નામ; આપો તો તેનુ છે કામ; પુત્ર આપતાં કારજ થશે, દળહળ સાત જનમનું જશે. તે બ્રાહ્મણને પુત્રજ ચાર, તેણે ઘરમાં કરયો વીચાર; એક ક્ષત્રી મોટોછે દેવ. કરે ગઉ બ્રાહ્મણની વારે ચડે, પુજય પદારથ હયડેઅડે,રાજા બાળકને લઈ જશે,ભુકુશું આપણને થશે,ખવરાવે પહેરાવે ઘણું,તેજ વધારસે તન તણું. આભુષણ પહેરાવે અંગ,રાજાને ઘેર રૂડા રંગ; આપણ રંકને ઘેર શુ ખાય, ભુપતિ ઘેર ભુંડુ શુ થાય. આપણ જાતે તો છું બ્રહ્મ. નહી કરે એકુડાં કરમ,બીજુ વચને બંધાણા આપ,ના દેતામાં બેશે પાપ; પ્રીતે પુત્ર એને દિજીએ, દક્ષણા આપે તો લીજીએ. કરજોડીને બ્રાહ્મણ રહયા, કોડે વચન રાજાને કહયાં, એ પુત્ર રાજા તાહરો એમાં અરથ શો છે માહરો તું છે આપ નગરનો ધણિ, સહુકો પ્રજા છેતમ તણી; પ્રીત થકી આ પુએ પેર, તેડી જાઓ તમારે ઘેર,મહીપતી કહે કરોકાંઈ તુલ, સુતલીધાની કરીએસુલ;બ્રાહ્મણ ભરાંત નથી આણતો,વિચાર બાળક નથીજાણતો. કર જોડી કહે સાંભળ, મુલ,કરતાં આપે લાજજાય, એ વાતે મુજ માનજ ઘટે;એતો નહી બ્રાહ્મણની વટે, રાજા કહે ઉપજાવો સુખ.એવા તે નવ ધરશો દુખ; હશી વીપ્ર વળનો બોલીયા, પડદા મન તણા ખોલીઓ. લાખ મોહોર સોનાનીસુલ,કરયું પીતાએ પુત્રનુ મુલ. મહારાજ મધરાતે આવજો. ગાંઠ ગરથ બાંધી લાવજો,જાણેનહી પાડોશી પ્રીત, રાજા તેવી કરજો રીત. પુત્ર હાજર છે લઇ જજો, તમો મારગતમારો થજો, પરઠીને રાજા ઘેર ગયા; કુડ લક્ષણ પીતાએ ન લહ્યાં; મધ્ય રાત થઈ જાહરે; મહીપત આવ્યો તાહરે;લક્ષ મોહોરતણુંકો અર્થ,આપ્યો હાથ સરે જેમગર્થ.આપ્યો તે ઘેર, પોઢયો પુત્ર તે નીંદ્ર ભેર; તેને મનસુખલાગ્યો વાહ. સુત જગાડી દીધો સાહ, જાઓ સુત સાવધાનજ થ.ઓ, જજમાન કેડ જુગતે જાઓ, કરાવશે ઘણેરાં ઘણાં,

જત્ન કરશે ઝાઝાં તમ તણાં. ધરશે હેત સમપણ સાંકડા, વડાવશે કર્ડા વાંકડાં; માટે હાર કાને કડી, કરમ રેખા તમારી વડી, આપણુ દુરબળ જાતે નેટ, પુરૂ નવ ભરાયે પેટ; સાજુ પહેરવા ન મળે વસ્ત્ર, ધાતુ માત્ર રૂળે નહી વસ્ત્ર, અલખતોતો આપણે ઘેર નોય,તું ખીપાત્ર પીજે છે તોય કુસને આસને દીસો તમો,તે દુખે દાઝુછુ અમો, હવે તો રાજા દ્વારે જશો. ઘણુંક સુખીઆ આપે થશો. કપટ વીચાર તો તેથું લહે, રૂડુ રૂડુ સુખથી કહે; રાજા તો ગરજ વશ હોય, હા ના ત્યાં કહેનારો કોય, હું ત્યાં આવ્યો નીંદ્રા તજી, વીચાર કરયો મનહરને ભજી; રાજા આવ્યો છે મધરાત, એતો અસંભવીત વાત. અહેબે આવ્યોછે અર્થ મારો જરૂર પડયો દીસેછે અર્થ એકલો આવ્યો છે થઇ સુજાણ,પ્રીત કરી લેશે છે પ્રાણ;બત્રીસ લક્ષણો મારૂ નામ, કાંઇક કરવું દીસે છે કામ. કામ જાત ન હોય પવીત્ર,મહીપાત કોઇનો હોયન મીત્ર. હેતે આપી પીતાને માય, મારે માંઠે ન કહુ જાય; મા બાપનું કારજ થશે, જીવ વહકુડે મારો જશે;એને અંગે વાપ્યો છે રોગ, આવ્યો છે કરવા સંજોગસુખી થશે મારાં માબાપ; થયો ઓશીંગલ એતો આપ જે આવરદા પુરો થયો તો તો હું એને ઘેર ગયો;કાંઇક આયુષ અધુ: હોય,તો તો વાટમાં મળશે કોય, એવા વીચાર કરી મન આપ, મધરાતે આવ્યો એ સાથ; વરસ થયાં છે અરધી વીસ, લક્ષણ પુરાં છે બત્રીસ, સમજ્યુછું સઘળો એ મર્મ, પણ વીધાતા એ લખ્યું છે કરમ; વીદ્યા વીનય વીવેક ને રૂપ. કરમ વીના પડીયાં જઇ કુપ ગુણ લક્ષણ ચતુરાઇ ઠાઠ. કરમ વીના ઉઠી છે વાટ; ડાહાપણ બુદ્ધી નીર્મળ નેટ, કરમ વીના ઉઠી છે વેઠ. કવિત ચતુરાઇ ગુણ બહુ મળ્યાં, કરમ વીના એ સર્વે મળ્યાં; પ્રપંચ ભેદ જાણુતા જાગ, કરમ વીના તે ઉઠી આગ. કાળો કરપ અને મુરખ મામ, જીત્યો તે જોવર કામ, ઇશ્વર સમરતો આવ્યો આપ. સમજ્યા નહિ મારાં માબાપ.મને મારવાના ઉચાટમાં એવે દીઠા તમો વાટમાં,નીકટ સમીપ આવ્યા જેટલે, રાજાએ ન દીઠા તેટલે; અંબુજ દલ દીઠાં નયન,પ્રથવીપતી તણાં એ ચેન, દિરઘ બાહુ મનોરમતી, જાણ્યાંમાટા પ્રથ્વીપતી; તે બાજે નવ જાણે કોય, વીસવસા તે વીક્રમ હોય; એવુ જાણીને ... ધી કોટ. આવીને વળગ્યો તમ કોટ. પછે પ્રીત થઇ માહો માંહ, આપણુ સહુકો આવ્યાં આંહ;ડાહયો હોત તો મનમાં ચેત,જે મુજ ઉપર હોયે હેત,ઓસડે વનસ્પતિ વડાવશો;મારી મનાઇ કઢાવશો; એ રક્ત પીત જે થયુ, તે લક્ષણ કેતાં મેં લહ્યું. પોતાને અરથ સાધવા; મુજને આયો છે મારવા, મુજને નિશ્ચે મારે વાટ, લેઇલીધીપાળે આંહ; માટે તારૂં સુંદરરૂપ. દીસો કો નયરીના ભુપ. ઉગારો તો તત્પર થાઓ, નહી તો જેમ આવ્યા તેમ જાઓ; હુ તો કહુછું છાની વાત, રાજા નથી લેતો ભાત. એતો બીક નથી આણુતો, જાણે વીક્રમ નથી જાણુતે;મારા મનતો જે છે પાર, શું જાણે એ બાળકુમાર. માટે કાંઇક પાડો સુજ, કરી દેખાડો ને ગુજાવીચારથી લાવે

એ આપ. તેને માથે એનું પાપ; વીધા હોય તો વાયક ભણો, નહીતો અશર અગી આરા ભણો.ઊગરે જીવસરે જે અરથ; પંચે પીતા મારાનો ગરથ; રાજાજીના રોગજ જાય, તો કામ અમારૂં થાય. કોઇક જાણે એનો વાત, સજા પામે પીતાને માત;ઉમે હવારે લાવ્યો એહ. સાજી સેવા પોતાની દેહ. ભેદ પ્રપંચ કરયા છે કામ. આપો ગરથ ગણી બહુ દામ;નત કરવો તેને નિરાસ, એના મનની પોચાડો આશ. એની દેહનો જાયે રોગ, ત્યારે રહે સઘળો સંજોગ;હીમત હોય તો એ ફળ દાખ, નહી તો વાત અહીંયાંથી રાખ.પ્રકાશ વાત કરો જો આપ,મુજ સરખા કોટી વધ પાપ; મારી તમારિ ગુ મજ હોય.તે અન્ય વાત ન જાણે કોય. રહે દોહલીને આપે દુખ. એ રી કરો તીચારી બુધ, તો તો એ ઘડએ ઘાટ; નહી તો જાઓ તમારી વાટ.

દોહરા—રાજા તો સંકટ પડીયો,વાટ વળગ્યું વમ; એ દુખ છે દેખમાં બીજું અડીયું અંગ. એનું દુખ ભાગ્યા વિના, મુજથી કેમ જવાય, જો બાળકએ ઉગરે, કાયા શીતળ થાય.રાજાને કહેવું નહી, ટાળવો એનો રોગ. પંખી પાસ પછી જજું રો મળીયો સંજોગ, વારૂ કહી છાનો રહેયો, થયા એકઠા ત્રણ; વાત રાખી મનડા વિશે, ન કરી ત્રીજે કરણ. તે નગરનો રાજીઓ, તેણે કરયા પરણામ; પુછી પાર લાધો તમો, કહો હવે કાંઇ કામ.

ચોપાઇ—સાંભળ ઓ નગરીના રાજ,તમ નગર રહેવું છે આજ; ઉતરવા આપો એક ઠામ, થોડુ શેક અમારે કામ.એકાદશીનું મોટુ વરત,અન્ય પાણી ન લેવુ તરત; એટલુ કામ દેઊછું તુને,બાળક આજ આપો એ મુને.સાહ્યુ મુ જાની પુજા કરૂં, ચરણા મરત લેઇ મુસ્તક ધરૂં;એક રાત વાતો કીજીએ; રમાત સને પ્રભાતજીએ, ફરી વાત પુછી જો વાણ.તો આઘ શક્તિતીની તુજને આણ;કામ નાજ પુછોજો મુને, તો બાળ વચાહિક પાતીક તુને એકાંત ઊતારો આપો ઠામ,૨ને તનારે ત્યાગો કામ; કપરા સમ દીધા છે તહી,ફરી વાત પુછાઇ નહીં. મુજ્જ્ત લેઇ બેઠા ત્યાંહ, અગો-ચર સ્થાનક મંદિર માંહ;તેણે વિચારયું રૂદિયા સાથ,ઊજળો માત્ર જણું આજ; વહાણું તો વહાણામાં જશે, એતો એને મારગે જશે; બ્રાહ્મણુ બળતી જાશે ક્યાંહ, મધરાતે નાંખુ મધ માંહ,રતીભાર નીત્યે ખાઇશું. જાશે રોગ સુખીયો થઇશું, વળ-તો પુન્ય કરાશું ઘણાં, ટળીશ પાપ એ હત્યા તણા;વેચાણી આપ્યો માબાપ, શાનુ મારે માથે પાપ.એવી મનમાં વીમાસણ થાય,રાજા એકાંત ઊતારે જાય; સ્નાન કરી જઇ આશાન કરયું,ધ્યાન માત હરસીદ્ધનુ ધરયુ; પોઢાડી મુકયો તે બાળ, એવે થયો છે મંધાકાળ;અરે માત મુજ માથે તું, ઘણું કષ્ટ વેઠું છું; મારે માથે સંકટ પડે, ત્યારે આવી વારે ચઢે તું નોંધારાની આધાર, મારૂં દુખ તે મુજને ભાર; શો પડયો છે મારો વાંક, પીલાય છે ઘણું તારો રાંક. મારે તો તારી હીમત,પુજી આવને મે તો રાત; માતા તાત મોશાળજ તમો, તારા જોરથી આવ્યા અમો; દુખ ભંજન પડાવ્યું

નામ, પથર એ શું કીધું કામ. કીધું તો ઉતારો પાર, શેવક જાણી કીજેસાર. ધરમ આરંભ ચાલુ પાંસરો, એક તારો આશરો; મારે માથે તારૂં જોર, નહીતો હું અકરમી ચોર. એક ઇષ્ઠ તણો પ્રતાપ, કહેવાઉ હું અતલીબળ આપ; રાખો બાળક પોતાનું આજ, તો રહેશે શેવકની લાજ લાજ, જતા તો જીવજ જશે.નેહ કલંક તારે શીર થશે; એમ કરીને સાહજ હાથ પાળી કર પોતાને લીધ, પળે પખી પીડાયે ઘણાં, અતિ ઉચાટ એ બાળક તણા;માતા મમાઈ કીજીએ, ઓસડ રાજાને દીજીએ; છાનુ રાખવું તેનાસમ, એ વાતનું કરવું કયમ, એકે વાત નસુઝે નને. ઉદા ઉદા ભવાની તને. સંભારી ઉમીયાપતી ઇશ,કરે કાપવા માડયું શીશ, હાંહાં કરીને ઝાલ્યો હાથ, બોલી માત મહીપતની સાથ; સાક્ષાતકારકો શાતી સ્વરૂપ,તેજ નીરખતાં હરખ્યો ભુપ. તેજ પુંજ રૂપેછે વાણી, વિનતા સોળ વરશ તણી. અષ્ટ ભુજાને રૂપ અપાર, કંઠે મુક્તાફળનોહાર; રકતાંબર પેહેરયાં છે વસ્ત્ર, અષ્ટભુજાએ ધરયાં છે વસ્ત્ર, વિધ ભવાનદ વાહનરૂપ, ઝાઝુ માતુ દીવ્ય સ્વરૂપ; સુંદર પાત્ર કરમાંહે ધરયું. દરશન માત્રનાં દુખડુ હરયું, વેણા પુસ્તક ધરયાંપાણ. વેદ મત્ર મુખ બોલે વાણ; નમેદેવ જેનાં દેહને, સનકાદિક સેવેનેહને, શેવક સાચો દિલથી ચાહય, પલક એકમાં વ્હારે થાય; કલ્પવ્રક્ષ જે સાધનતણી. આવી જ્યાં ઉજણી; વાણી ઉ ઉઠર અહિથીજાગ, મન વાંછીત વરદાનજ માગ, વિક્રમ કહેછે જાણો છો તમો. શાને મોઢે માગુઅમો; સંકલ્પ મનના જેહ, સરવે તું જાણુંછે તેહ. એ રાજાનો રોગજટાળી, જીવતદાન બ્રાહ્મણને આલ; દુખી દુખીને તુ છોડવ, મુજ સેવકને લાડ લડાવ. બાળક પીતાનો રહે ગ-થ. એટલે સરે સરવનો અ થ; કોઇ કોઇના ન જાણે મરમ, એટલે હે સઉ કોના ધરમ. કહે માતા સાંભળરે તન, એનો પાપી છે રાજન; પેલા ભવનાં છે એને પાપ, એને શીર ધેનુનો શ્રાપ નહિ હન્યારો એની જોડ, રક્તપીત્ત થયા છે કોઢ; અભય અનાયક પાપી એહ, માટે રોગ વાપ્યોછે દેહ; અજ્ઞાન નીદાન ચાપ્રીસા જોગ, તેથી જાશે અનો રોગ; બીજા ઉપાય નથી કાંઇ અન્ય; જાશે રોગ કરશે જેમ પુન્ય. સત હસ્તી સોનાના કરે, ઉદર તેની મોતી ભરે. નહિ વચે સમરપે બ્રહ્મ, ત્યારે છુટે પેલા કરમ; પેહેલાં સુણતા ન આવે પાર, કહેતા પાપ લાગે બહુ વાર; એટલુ પુન્ય જો એથી થશે, તો રાજાનો રોગજજશે; બાજે વળી કહુ એક ઉપાય, તેણે કોઢનાં ચાઠાં જાય; તેલ કઢાઉ ક.ળેત્રણુ, રૂધીર બત્રીશલક્ષણા તણું; નવે નાડથી કાઢે ત્યાંક, ન ખે ઉકાળા માંહ; નેત્ર તેહજવટાહુ થાય, રાજા કોડીયો તેમાં નાહાય. પુન્યકરેથી પાપજ ખસે, ચોળે તેથી ચાઠાં જશે, વાત એટલી હહડે ધરે, જેને ગરજ હોય તે તો કરે; બીજો ઉપાય તો એકે નથી, ફરી ફરી શું કહીયેકથી. કરૂણા કરીકથન એ કહ્યાં, અંતરધ્યાન તો અંબા થયાં; મહીપતીયે વીચારયું મન, એથી ઉપાય બીજો નહીં અન્ય, કરૂણાનીધીએ કહ્યું જેટલું, મારે તો કરવું તેટલું; ગરીબ રાજા

ક્યાંથી કરે, એથી અરથ એકે નવ સરે. એને માથે હત્યા થાત. એ રોગ કેમ નવ જાત; કારસું તે કુવામાં પડે, મરજે પાંગળો મેરૂ ચડે. એને અગ્નિ આડો આંક, શો ગરીબ રાજનો વાંક; તેલ મંગાવ્યુ વેગે કરી, મેલ્યુ ચુલે માટજ ભરી; પુરણ ઉનું થયુ જાહરે, નવે નાડ છેદી તાહરે; વેદના લક્ષ વિછી તણી;વેઠી વ્રથા રાજાએ ઘણી. ત્રણ ત્રણ તાસ છેદતાં તાપ,આવરદાથી જીવ્યો આપ;સકોમળ જાતે લાગી લ્હેર.થયે જ્યારે ચઢે જેમ ઝેર. ચેતન રૂદેથી ગયું, ઉગ્યો સુરજને વહાણુ થયું; વીક્રમ કેરી એ થઇ પેર, શું નિપજ્યું બ્રાહ્મણને ઘેર. વિધારથી બાળકના મીત્ર, આવ્યાં તેડવા પરમ પવીત્ર; નીશાળે મોકલો જેમ ભ્રાત, બોલ્યા તેનાં માને તાત, નીશાળે નહી આવે બાળ,વળાવીયો એને મોશાળ;ત્યારે બીજો બોલ્યો તન વીચાર કરી પોતને મન, નારે ભાઇ એ જુઠાં માત,તમ આગળ કહુ સાચી વાત;વેચ્યો માડી જાઓ ભાઈ;માહુ કીધુ એમ સમાઇ. એમણે ગાંઠે બાંધ્યો મરથ, રાજા લેઇ ગયો કાંઇ અરથ; શું જાણી શા કામે આજ; લેઈ ગયો બંધવને રાજ, માને બાપ નમેરા થયા. સુત વેચેહ રીદ્ર ગયાં; એટલી વાત જાણી એટલે, વીધારથી બોલ્યો તેટલે; સાંભળરે તું ઘેલા બ્રહ્મ, તે તો માઠુ કીધું કરમ; કાં ભાગ્યું કાચુ ઘર સુત્ર, ગયો હાથથી તારો પુત્ર. મઘમાં નાંખીને મારશે, મમાઇ ઓસડ તે કાઢશે; પુત્ર ખોયો તે માઠુ કીધ, બાળકની બ્રહ્મહત્યા લીધ, એતો બ્રાહ્મણ તું હારીયો, ધીક ધીકાર રહી ચાલીયો લોભી ગરથ કાયા જેહની. હવે આ મુકો તેહની; એવું સાંભલ્યું મા ને બાપ. પાયે લાગ્યાં આપો આપ; કેહેરે ભાઇ કોણે કહ્યું તને, તે વીસ્તારીને કહો મને. ક્યાં સાંભળ્યું તારે કાન, તે અમને સાંભળાવો વાણ. વીધારથી બોલ્યો તે બાળ, તમે એનાં શો કાળ, મુજ પીતા પંડીત વણો, તે પુરો હિત રાજા તણો; તેને મન છે અદકી સુચ, એકાન્તે રાયે પુછી ગુંજ, મારોતે કહોને કેમ કરું હું આપ. રાજા કહે કહું કેમ કથી. એક વસ્તુ મને મળતિ નથી, બત્રીસ લક્ષણા પુરૂષજ હોય, તેની શોધ મળે નહિ કોય,હોય તો કોઇ વરણવો આજ,આપી ગરથ કરીયે શુભ કાજ; મોં માગ્યું મુલજ દિજીયે;ઓસડ આ સર્વનું કીજીયે. મારા તાતનું મુરખ મન,તેણે બતાવ્યો તારો તન.પાપી પેટ મોટી ઓશીયાળ, બતાવ્યો બત્રીસ લક્ષણો બાળ;તે વેળા હું પાસે હતો સાંભળતો હતો અણ છતો અણ છતો; ત્યાંથી મેતો દીલમાં ધરયું, આપ્યો પુત્ર મેં માઠું કરયું એનું મુન્ય પાપી હારશે, તારા બાળને મારશે, જો કોઇ કઇડ હોય હેત,તો તો હું ચેતાવું ચેત. એમ કહિ ગયો તે બાળ, માબાપને તો લાગી ઝાળ, અબર દેહ તણિ વીસરી પગની ઝાળ માથે નીશરી ઝટીયાં બેચે નરને નાર વેગે આવ્યો રાજદવાર,અરે રાય તું ભુંડો દુષ્ટ, કેમ દે છે બ્રાહ્મણને કષ્ટ;આ અવતાર છે કોડ અનંત; હવે જીવતાં પડશે જંત, પાપી પતીત છે તારૂં મન, કેમ લીધો તેં મારો તન,પાછો દ્રવ્ય લેને તાહરો દેખાડ સુતક્યાં છે માહરો; પાળવા પુત્ર આપ્યો સર

નથી શેને મારવા આપ્યો નહી ઓસડ કરવાને કારણે, કપટે કેમ આવ્યો બારણે; પાળી મારી પીડે કાપશું બ્રહ્મ હત્યા તુજને આપશું, પુત્ર મારો પાછો દિજીયે, નહિતો અમારી હત્યા લીજીયે; બીજા પાંચ છે મારા તન, તેનું મરવા ઉપર મન, માત પીતા અમારાં મરે મળી પાવણુ તે કોણુજ કરે; માટે અમો તજશું પાણ, એવી બાળક બોલ્યો વાણુ. અત્યારે તેતો બોલ્યા રાજ ગનમાંહે ધરતા બહુ લાજ, લાજ; કેમ વેચાતો આપ્યો તન, ત્યારે વિચારયું મન ફોકટ વઢવા આવ્યાં તમો, ઘાણીએ ઘાલી પીલીશું અમો; વેચી ઘોડા હાણુજકે, આપ્યો ગરથ પાછો કોણ લે, બધા નગરે ચાલી વાત, રાજાએ કીધો ઉત્પાત; પોતાની દેહને કારણે બાળ હત્યા આંધી બારણે. ફટફટ સઉકોએ કહ્યું: હવે નગર રાજાનું ગયું; જે દેશે બ્રાહ્મણુ પીડાય, તે દેખે કયાંથી સુખ થાય ભુંડું. ભુંડું સઉકો કરે, તે રાજા હ્રદેમાં ધરે. આવ્યું જ્ઞાન વિચારી પેર, એ બ્રાહ્મણુ મરશે મુજ ઘેર; કરોડ પાપ કહ્યાંછે કથી ભુડું બ્રહ્મ હત્યાથી નથી, કાયા કાજે મારૂ બાળ, જીવવું છે કેટલાએક કાળ રાતે દેડ બળેછેઆગ, નથી રહેવાની એક જાગ માટે હત્યા શાનેકરૂં જળસાઇ કરીને મરૂં ઘડી એક એમ કરતાં થઇ વીક્રમસેનની મુરછા ગઇ ઊગ્યો જેવા આવ્યો બારણે પંડીત રૂવે છે પુત્ર કારણે વિલાપ કરેછે એની માત, કરવા બેઠી આત્મઘાત વણુખુટે શા માટે મરો પુત્ર તે શાને કરો; ઘેર વળાવું તારો તન, એથી બમણું આપું ધન ઘડી એક બે ધીરજરાખ, તે વચન મા સુરજ સાખ; તેને ધીરજ હઇ વળ્યો; ગામ તણા અધીપતીને મળ્યો તેનું છે કરમાયું મુખ, ઘણુંક દિલમાં દિઠુ દુખ, તેને જઇ રાણીને કહ્યું, મારૂં આવખું પુરૂ થયું હું પ્રાણ તજુ માહરો ટેક, સંભાલે તું તાહરો બ્રહ્મ હત્યા લીધે બહુ ભોગ, એ વાતે સાચો સંજોગ; મુજ વીના તો છુટકો નથી, સાચું કહું તુજને સરવથી ત્યારે રાણી બોલી સતી, સાંભળો સ્વામી મારા પતી; દેહને રાગે મરશો તમો, કેટલા કાળ જીવશું અમો. સો નારી વારી છુ અમો, ભાગ્યવાન સુણ કહું જે તમો; સત રાણીને બે શતદાસ, તે વેળા હતિ તે પાસ તમ સરખાની સહાય જે જહે, શી ગત આજ અમારી થશે અમે બળીયે તમારી સાથ, એવું વચન તે આપ્યું હાથ; પાસે હતો તેનો પ્રધાન; મહીપતે દીઠું બહુ માન, પ્રાણુતજું જોગણુવેશ તું સંભાળને તારો દેશ. ઝમોર કરિને મરશું અમો, રાજ રીધ ભોગવજો તમો, પ્રધાનને તો આંસુપડયાં રાણી રાજ હૈડે ચડયા; તારૂ લુણુ છે પેટ; તમ વિના જીવવું તે વેઠ તેમ પહેલે હું કાહાડીશ પ્રાણ. ઇષ્ટ દેવને ગુરૂની આણ; કલ્પાંત કરે એમ મોલની માંહ વેગે વીર આવ્યો છે ત્યાંય શા માટે સઉ દુઃખજ ધરો શાને નઇણે આંસુ ભરો ધીરજરાખી ઊભા રહો સત્યવાત મુજ આગળ કહો. કહેતાવાત ન ધરશો લાજ; સાચાને બેલી ઇશ્વર આજ જુઠે રહે વેગળો જુગદીશ, સાચાને સાની છે ઇશ વીકત વાત કહો સુને હેત કરીને પુછુ તુને.

દોહરા–દુખીયે મન વીચાર્યું, પાસે આવ્યું મરણ. જુઠુ શાને બોલાયે સાચુ સુણજો કરણ. મારા દેહમાં રોગ છે, ઉઠે અંગે બહુ આગ; કુરૂપ દીસુને કોઢીયો. નહી રહયાની જાગ. વાટ મારગ આવીયા. વાહ્‌ઇ અમારે ઘેર; તે શું પ્રીત અમો કની કહી આસડની પેર. બત્રીસ લક્ષણાપુરૂષને અઘસંગાથે ગોળ; તવ શીતળ થશે.નીત્યા અંગે ચોળ તેનો કહી મારગે ગયા, પંડીત તેડયો પાસ, બત્રીસ લક્ષણોમળે,વસતો હોયે વાસ તેણે એ બતાવીયો, બ્રાહ્મણ કેરો તન અરથી તો મીછે નહી, કરયું લેવાનું મન લીધો દ્રવ્ય આપી અમો છાનો તે મધરાત; મારગમાં મળ્યા તમો, નવ કહી કોઇને વાત એવે સુરજ ઉગ્યો ચેત્યા માને બાપ કરવા કારણ આવીયાં દેતાં મુજને શ્રાપ ત્યારે જ્ઞાન આવ્યુ વિપ્રને, દુખ કેમ દેઉં;જીવીશ કાલહું કેટલા સાત હત્યા શીર લેઉરોગ ખમાતો મે નથી. દેહનો કરશું વાત તે અહુ આગળ મેં કહ્યું વીનતા આગળ વાત શતનારી ઘેર સામટી બેસત તેની દાસ પ્રધાન આદે પીછવામાણુતમેમુજપાસ.

ચોપાઇ–તેડવું પડે છે સહુ સંગ.કરવો નીશ્ચય દેહનો ભંગ;દેશબધો દેહજાતમાં જશે, રાજ કોઇ દુશ્મનનું થશે. પરખાવો અધીકારી અંશ, અપુત્રવંત માટે નહી વંશ; માટે કલ્પના કરીએ અમો, પુછોછો તો સુણજો તમો. ત્યારે બોલ્યો વિક્રમવીર રાખો ભાઇ રૂદેમાં ધીર; સાચી વારતા કહીછે મુને, તો મરવું નહી પડશે તુને, બ્રાહ્મણને વળાવો ઘેર. બમણો આપ્યાથી ગરથ, પુન્યથકી સરે સરવે અરથ; મનાવ્યું રાજાનું મન, તવ સોંપ્યો વિપ્રનો પન; દ્રવ્ય આપી પગે લાગીઓ કરજોડી મેહેતલ માગીયો;રખે દેતા કાંઇ મુજને શ્રાપ,અપરાધ ક્ષમા કરોજી આપ. એમ વચન રાજાને કહ્યું બ્રાહ્મણ સઉને શીતળ થયું; ત્યારે દેહથી રોગજ જશે, કુશળ કલ્યાણ તમારૂ થશે, પથીને દીધી આશીશ; ગયાં ઘેર હરખસે દીશ; સઉને ધીરજ દઇને નમ્યો, આનંદ માંહે રમ્યો ને જમ્યો; પછે પોતે બેઠા એકાંત, ભુપત મન વીચારી ભરાંત; બેઠા પગી જેની જાગ, તે રાજા જઇ લાગ્યો પાય. વીચાર તમારો મેં જાણીયો, વિપ્ર ઊગારયો તે પ્રાણીઓ, કરી વાત રૂડી તે ઘણી, ઉતારી હત્યા મુજ શીર તણી, મારા કરમ તણા છે ભોગ, તે તમથી નવ જાએ રોગ, લાલચ શીદ જુઠી દીજીએ, કહો તે કામ અમો કીજીએ, આતમઘાત કરવા દો, તમો પંથ તમારો લો જીવવું છે તે સરવે ફોક. હાસ્ય હશારત કરશે લોક; વિપ્ર ઊગારવા માટે કહ્યું. તે મેં મારા મનમાં લહ્યું.

દોહરા–ત્યારે પંથી બોલીયો,સાંભળ સાચું રાય;તારો રોગ દેહવટ જશે,હત્યા તે નહી થાય ધીર ધરિ ધીરજ ધરો, ધીર ઘટી ચીત રાખ; ટાળુ રોગજ તાહારો શ્રી સુરજની સાખ. ખાઓ પીઓ ખુબી કરો,ઘરમાં જઇને આસફળી ચાર પુરી થતે આવજો મારી પાસ, અચરત પામ્યો કોઢીયો ગયો મોહેલની માંહ;વાત કહી સુખ ઊપજ્યું, આનંદ અંગ ન માય.

ચોપાઇ—વિક્રમ મન વિચારજ કરે, મહિપત મેલેનો નહીસરે; મનમાં એક વાચ્યા રચ્યો મરમ. ઇશ્વર રાખ માહારો ધરમ. તેડયા વીપ્ર તે ગામ તણા, આવ્યા પંચ વીશથી ચોગણા, જેવા સરખી એતો જાત્ર, વેદ વિચીત્ર પુરાણ પ્રાત, પગે લાગીને દીધાં માન; કબુલ કરો એક મારૂ દાન, સુક્રી કણેક લુખી માહરી. કરૂવેઠ અમો તાહારી; કાગળ લખી અમે દીજીએ ઉજેણી માંહે લીજીએ; વીક્રમ સેનનો છે પ્રધાન કાગળ જોતાં દેશે માન; કાગળમાં લખી આપુ જેટલું, તરત હાજર કરશે તેટલું, વીપ્ર કહેલ ખોજે તમો, પ્રગટ કરોતો જાઉ અમો, પંથી કહે દાનું લઇ જાઓ, તેથી આગળ સુખ યા થાઓ; સીવઆજ્ઞાની સાચું ભાખું સરે અર્થ એવું હું લખું કહે વેદીયો સમજુ નહી. જે લખો તે કહોની અહી; ભુપત કહે રાખોજી ભાર. વીચાર કરતાં લાગેચાર બ્રાહ્મણ કહે ઠગ દિસે તું તારૂ લખ્યું કેમ માનુ હું સારરે વેદીયા ઘેલા જાત, માની નહી પંથીની વાત, ઉધારે લખવું તે સાથ ઓડવા રાજા પ્રતીગ્રહ હાથ રીસાઇ ચાલ્યો જયાહરે, પંથી પગે લાગ્યો ત્યાહરે રવામી બેશીમેં મન લહુ લખું પત્ર તમને રહું કોઇ આગળ કહો આણે દીશ. બ્રહ્મહત્યા તમારે શીશ હરતિહેમ સવાસો કરે, ઉદરે અમુલખ મોતિ ભરે, જતાં વાંત તમને આપશે. ગુરૂની અર્ધાક કરી આપશે માટે શીધ થઇ જાઓ ત્યાંહ. ક્ષીપ્રા જઠ ઉજેણી માંય કૃષ્ણારપણ અહીથીકરૂ, આગળ તમારા કરમાં ધરૂ, વાર લાગે વેગે જાઓ, ગંગા સમાન ક્ષીપ્રામાં નાહો.

દોહરા—સત બ્રાહ્મણ સાથે હસ્યા, ખડખડ આપો આપ, હીસંતો છે રાજવી જુઠા કરે જવાબ; આપે તેને અધીકે એ લખતાં શાનીવાર; ઉજેણી થઇ માગીએ દે કોઇ મોહોકમ માર. વાટે લે કોઇ લુગડાં દુખાડીએ બેઉ પાગ, કો પાસે જઇ માગીએ જયા રહેવા જાગ હવડાં અહિ ભાળીએ લેહેણું બીજે હાથ સત ખોહુ પોતાતણું લેવું હાશીહાય, એતો સત્ય માનું નહી નીશ્ચે જુઠી વાણ; જાવું પંથે વેગળું ત્યાં થાવું ઉપમાન ત્યાં ગયે આપે નહીં કહેશે લખીયુ ફોક; પાછાવળીનેઆવિએ. હસેગામનાલોક થોડુ હોયતોમાગીએજુગતે વાતજણાય; અપ મારે છે તું ધણિ નેતો કેમ મનાય કુટીમરીએ અસહ, ખોઇએ ઘરનું કામ; તું અહિથી અમીયાન અણી. તો તેમાં કોણ જમાન. હાથ એકાવોછો અહીં, જડનું બીજી જાગ; આશરાગત આપો તમો વળો કયાંથી આગ્યા ના કહી બ્રાહ્મણ નિસરયા હાથ ન ઓડુ આહ; લખી આપી પંથે પંડો. બોલ્યા લાવો કયાંહ. કોણ જમાનજ તાહરો, કોણ મનાવે મન, હેને ઉધાર ધીરીયે, જે આપો એટલું ધન.

ચોપાઇ—પંથી કહે નાસોછો કેમ, કહો તેવા હું ખાઉ શમ; નવ પામી તે દેજો આપ, કહો તેવાં શીર લેઉ પાપ. ત્યારે બ્રાહ્મણ ઉભા રહ્યા, વળતી સમ રાજાએ ક્હ્યા આપે ઓછું તોલ, જુઠાં મહેણાં બોલ, ખોટા લખે ખુણામાં ખત, આપી પાછી લે છે વસ્ત; શ્રાદ્ધ તજે પીત્રીને દાન, એકાદશી એ ખાયે અન્ન; જે કન્યાનો વીક્રમ

કરે; ત્રીયા રૂપી એગી વરજ ધરે આભડછેટે શીવને અડે, વણુ વાંકે સાધુને નડે બ્રાહ્મણુનો કહેવાયે શેઠ. પાપ ઉદરે ભરશે પેટ; પુન્ય તણી જે નરસે રાશ લુણ હરામ તે કવશે દાસ; શીવ પુજા વણુ આપે અન્ન, દાયાનળે જે જઈને વના વાત ન કરે જે નારી થઈ, આપે નહિ જે આશા દેઈ. એવાં પાતીક લાગે મને. એ દ્રવ્ય ના આપો તો મને એવા સમ રાજાયે કહ્યા, તવ બ્રાહ્મણુ રળીયાતજ થયા. એવા પાતીક લેશો તમો, તોકાશીદુ કરશું અમો, નાહાશું ક્ષિપ્રા કેરે નીર, નીરખશું વીક્રમ વડ વીર, સુંદયા બ્રાહ્મણુ આજ્ઞા સાથ, પત્ર ધખીને આપ્યું હાથ, ખરચી આપી વાટે ઘણી, ચાલ્યા વિક્રમ ઊજેણી ભણી, દહાડે કુચ રાતે મુકામ, આવ્યા તે ઉજેણિ ગામ. સઉ સાથે બ્રાહ્મણુની લનોર. ગયા વેગે જ્યાં રાજ દરબાર. અસ્યા બ્રાહ્મણે જાશો કયાંય. મહીપતિ કેરા મોહેલ માંહ. એટલે ત્યાં બેઠો પરધાન, ત્વરપ જાણીને દીધાં માન; અરે પ્રધાન આ કાગળ લે, લખ્યું માંહે તે અમને દે; ના કહે તો પાછા સહુ જાઉં, ક્ષણું એક ખોટી નહી થાઉં; લખના નારાં કો છે કુંડલો, રૂપ રૂપ દીસંતો રૂડલો; વજીરે પત્ર લીધું હાથ, વાંચી જોયું સભાની સાથ.

દોહરા—સ્વસ્ત શ્રી ઊજેણી પતિ કેરા ન માન, લખનારે લક્ષણુ લહો, પિછે તું પરધાન. ખોટી કરશો વીપ્રને, ફરી બોલશો વાણ; નીશ્ચે. માગું માનજો, નજવા પડશે પ્રાણ. જીવ ગયે નહી છુટીએ આ લોકે પરલોક; આ પહેલું સુક્રિત હરો, સરવ થાશે ફોક. લોભે જીવ ઘાલીશમાં, વાશો ન કરીશ ગરથ; કાગળ દીઠે આપસો સરે, આમરા અરથ પ્રધાન તે નો મરણ પામ્યો લાગ્યો બ્રાહ્મણને પાગ. માહારાજા સહુ ભોજન કરો, આપું રહેવા જાગ; તમે લખાવી લાવીયા, તે મારહસ દેવ. આપું સરાયુ તે થકી. કરૂ સરવની સેવ. ચોપાઈ—અચરત પામ્યા સઘળા બ્રહ્મ. સુજ્યો નહી કાંઈ તેને મરમ, આપશો તો લેઈશું અમો, પ્રસન પુછું તે કહો તમો. તે લખનારાંનુ શું નામ. એને કહે કેમ આપો દામ, માલ અનંગ છે અતીઘણો, સંદેહ ભાગો મનડા તણો, તમો બ્રાહ્મણુછો ઉત્તમ વરણ, કહુ કથી સાંભળશો કરણ; સમ દીધાથી સાચું કહ્યું. તમારે મનતો કઉતક હતું. મારા ભંજકે સારસીક ધીર. અજીત જીત્યો જેણે વીર; સહોદર પરનારી તણો, પ્રેમ પુન્ય ઉપર છે ઘણો; શકચાતી એકત જે કરે, છત્રચમર પંચ દંડના ફરે, લખનારો મહારાજા એહ, એને પુન્ય વરસે મેહ. તે વીના કોણ આપે દાન માટે તમને આપ્યુછું માન; સંદેહ ભાગ્ય બામણા તણુ મોટુ ભાગ્ય એની શીમણા ભોજન કારણ બામણ ગયા, બીજા પોતાને કામે થયા તેડયા સોની એક હજાર, હસ્તી વડયા નવ લાગી વાર અમુલખ મોતિ ઊદરે ભરયાં, તે ઉપર આભુષણ તેનુ મુલકરે નહી કોય તે મોતી તે સ્થાનક હોય ભોજન કરી આવ્યા જેટલા હજાર હસ્તી દીધાં તેટલે આપ્યો ઊપર એકેકો હાર બીજા પુરૂષ તણા શણગાર વસ્ત્ર પેહેરાવ્યા હેતે કરી ઊ ાર ઓઢણીને પામરી અજાવ્યા બામણ તે પરવ શુભ સવાયો આ

પ્યો દ્રવ્ય;આવ્યા જ્યારે પોતાને ગામ,લીધું વિક્રમરાયનું નામ જ્યારે વિપ્રકેજે રૂ
ગયા, રાજા તો તે ગામે રહયા; એ વાત અહીંયાથી રહી, વિક્રમરાયની શી ગત
થઇ. વીપ્રવંશાત્રી પત્ર લખી, પછી બોલ્યા રાજા સુખી; તજો શોકને તત્પર થાઓ;
તેલ કઢા શીતળમાં નાહો. તજી વસ્રને તેલે ન્હાય, અંગ અંગથી શીતળ થાય;
પુન્ય થકી તો પાતક ગયું. કોડ ટળ્યાને ટાઢું થયું. કંચન જેવિ કાયા કરી. પંથ
જવાની ઇચ્છા ધરી; રાજા લાગ્યો પંથીને પાગ; તમે ઓલખી મારી આગ. મારા
મહેલમાં વાસો રહો, નામ ઠામ તમારૂં કહો;પ્રાક્રમમાં નથી કાંઇ મણા,ધનવંતરથી
દીશો છો ઘણા. શકે ઈંદ્ર તણા છોઅંશ, વીશવશા વીક્રમનો વંશ; કે કો દિશો
મોટા સીદ્ધ; કળા બોહોતેરી પાસે લીધ. કોઇ કારણ અવતરીયા તમો, તે પ્રીછવા
ઇચ્છીયું અમો;ભોગવોને વઇભવ માહરો, આ સઉ સેવકને હું તાહરો, રાજ બેસારૂ
સેવા કરૂં, એવી હોંશ હઇડામાં ધરૂં. પંથી કહે સાંભળરે વાણ, મુજને સેવક
શીવનો જાણ;ઉતાવળુ છે મારે કામ, ઘડી એક નહી રહું આ ઠામ; ખરખરો મનમાં
નવ આણશો, આપે નામ મારૂં જાણશો; એક પલક રાખે મુજ આપ; તો મુજને
આર્યાનું પાપ. એમ કરીને પંથી પળ્યા.પંખીના વનમાંહે વળ્યા; રાજાયે વન ઘેયુ છે
જ્યાંહ. મહારાજા પધરાયા ત્યાંહ; ઇંધણનો કીધો અંબાર, નાખી જાળ બહુ ઠારો
ઠાર. સત ગહગ્રે લક્ષકરોડ, આણ્યા પંખી જોડાજોડ. ચીગુરે પક્ષી બેઠાં દુખ; ટાઢ
તડકો નિંદ્રાને ભુખ. મહા કલ્પાંત સરખું તે થાય. તેતો દ્રષ્ટે દીઠું રાય. જાળ
નાંખતાં હતાં જેહ, મહા પાપી હરટરડા દેહ. તેને પુછયું રાયે જઇ, ગાળશે ચારેક
સુખથી કહી; પાપી ઓવ કયમ ગાશે લો, પંખીને કયમ દુખજ દો. મગટાવી નથી
ત્યાં આગ, તે રાજા વીક્રમનું ભાગ, મન માંહે મોટા ઉચાટ, દહન વન; કરશે ને
માટ. ભાઇ વચન કહુ એક હમો, પંખીને મુકી દો તમો,ત્યારે પેલો બોલ્યો તાણ;
અરે મુરખ શું કહે અજાણ. દયાવંત દીસે એ ઘણો, શતરૂ છે રાજાજી તણો, એવી
વાત રાજા જાણશે અંત હીમાતીના આણશે. પંખીએ માઠુ કીધુ ધરસુત્ર; મારયો છે
રાજાનો પુત્ર. માટે હવતે હુકમ કરયો, પોતે તો પુરમાં પરવરયો, કરો એકઠાં પંખી
જાત, પરજાળી મેલો પરભાત; રાતે પંખી બેસે ઝાડ, નાખી ઝાળ કરાવો વાડ,માટે
અમો અહી આવીઆ, પંખીને ઝાલી લાવીયા; કાલદીન થાશે તો પાંચ, કરાવશે
અગનીની આંચ; જ્યારે પરજાળીશું વન, ડરશે રાજા કેરૂં મન; દાઝ પેટની ભુંડી
ઘણી, હત્યા બેઠી બામણ તણી, તે પંખીનુ લેશે વેર, શીતળ થાસે તારે ઘેર. એવું
સાંભળી વીક્રમ વળ્યા, નગર માંહી મહીપતીને મળ્યા, શુભ શોભીતી તેહ સભાય,
વચે બેઠો પુરનો રાય; ત્યાં પંથી ચાલીને ગયા, રાય આદે સઉ ઉભા થયા. ધન
ભાગ ધર્તીનું હોય, આવો પુરૂષ ન દીઠો કોય;દેવતાઇકોદિસેરૂપ, કેકો ભારે નગરનો
ભુપ. કેકો દિસે પ્રથ્વીનતિ,દેવરૂપ સાગરની ગતી;માનવરૂપ ધરયું છે વેશ, વીસવસુ

દીસેછે બેશ.એમકહી દીધાં સનમાન, હાજર કીધાં ફોફળપાન; ક્યાંથી આવ્યાને ક્યાં રહો, ઠાંઇક કામ સેવકને કહો વાત જાતને કહો તમ નામ, કેમ પધારયા આણે ઠામ, રાજ પધારયા હેતે ઘણુ ધન્યભાગ્ય ને ધરતી તણુ; વીક્રમ કહે સાંભળરે ભુપ, જોવા આવ્યો છું તારૂરૂપ, અમે પંખી કરૂણુ યાત્ર જોયા દેશ અનેક ભાત ફરતાઆવ્યો અહુ,ન ધેરયુ આહેરથી ત્યાંહ; જીવ કકળતા દીઠા બહુ, નાખી જાળ જાલે તો સહુ, ચીંતા થઇ તે પંખી તણી દયા ઉપની મનમાં ઘણી; હેત જનાવરશું લાવીયો, અધિપતિ જાણી કહેવા આવીયો, સત્ય રૂપ સત્ય શોધાટ પંખી પાડોછો શા માટે માંહી વાત પુછે નવ કરશો રીસ, સારૂ કરશે શ્રી જુગદીશ; સરેવ કામ તમારૂં થશે, પંખી સહુની પીડા જશે.

દોહરા-ત્યારે મહીપતી બોલીયો, કૃપકરી તે કામ; તમો આવ્યા ભલાથઇ, શી જાણુને કામ; દાહયો નહોતો નગરમાં મારેમાથે હાથ,ભલે તમો પેદા થયા પંખીનુ દુખ જોય, એકવાર સાંભો રહયો બીજુ બોલાવાણુ; કરેલી વાત પંખી તણિ નીશ્ચ ઓસો પ્રાણ, મારે પ્રતીજ્ઞા એટલી.જેહકરે હીમાત.નાંખુ તેને વનમાં ભુપ પંખી સાથ, તમો અજાણે આવીયા, પરમુલકથી આંહ; મોટા માણસ જાણીને સાંખુ હું મનમાંહ, કરમ કર્યું એ પખીયે ન કરે બીજુ કોય, મારૂનગર ઉજ્વળ કરૂ પંખી પાપી હોય મેં વન કીધું કોરશું રોપાવ્યા બહુ ઝાડ; ફળ લેવા દીધાં નહિ પખી પાચ્યાં લાડ, કરયા વાટ પખી તણા, નીરમળ ત્યાંના નીર; કોઠાર ભરાવ્યા કણ તણા; નાખ્યા તેને તીર, મને ઓશીંગલ તે થતો. આવ્યો મારે ઘેર; અમરત ફળ કરી આપીયું તેમાં અદકું ઝેર, વાડીમાં તે વાવીયું, ઉગ્યા તેની અંશ; ઝેરફળ ઝાડે થયાં વાધ્યા છે બહુ વશ પાકી શાખા હેઠે પડી, આવી મારે હાથ; મેં મુરખપણુ કરયું, વીચારયું ન હૃદીયા સાથ, કાપી જોયુ તેહને ત્યાં નહી મેલા લાગ; નાના નાના તેહના. સાતના સત કીધા મેં ભાગ, પ્રથમ આપ્યો પુત્રને, પછે આપ્યોપ્રધાન, પંડીત આદે વિપ્રને કોઇને ઝાઝા માન ખાંત કરી ખાધુ સઉ; લાગીનેને લેહેર સઉની સુધ ટળીગઇ;ચડીગયું બહુ ઝેર, દેહ ભંગ મારો થયો;ભાગ્યુ છે ઘરસુત્ર અઘોરમાં સહુ તરફડે, પ્રધાન પંડીતને પુત્ર; તેહ વાત માનો નહી, વેગે વાડીમાં જાઓ, હિમત કરો પંખી તણી, તો ફલ બે ચારેક ખાઓ; એવી હકીકત અમતાણું અંતરમાં ઉચાટ બ્રહ્મહત્યા બેઠી બહુ પંખી મરે તે માટ.

ચોપાઇ—પંથીકહે સાંભલરે ભ્રાત, કહું તમને મનગમતી વાત; દીવસકાલનો ધીરજ ધરો, દહાડે અમેતે કરો જીવાડું પંડીત પ્રધાન, આપુ પુત્રને જીવતદાન કરૂં ગામની હુજને રેલ. પંખીને તું મરતામેલ; ત્યારે વળતો બોલ્યો ભુપ કિશોછો ભો કજનું રૂપ, મીઠામીઠા બોલજ ઘણા, એવી વીદ્યા અમો નવભણ્યા; પંખને જાવા દિજીએ, પછી તમને અમે શું દીજીએ, તમને મારીનાંખુ આજ. તેણે ત્યાગે નહી મુજ

દાઝ પંખાના જીવ ઉગારો તમો,તે સરવ જાણું છુંઅમો;ખોટા ગુણ શા માટે ગાઓ, જીવતું આહો નો અહીંથી જાઓ. ત્યારે પંખી બોલ્યો વાણ,સાંભળ રાજન ચતુરસુજાણ; કેમ પંખીને મુકે તું, તે ઉપાય કરી આપું હું. મનની વાત કહો નહી આપ, તો પ્રવેકાળ તણું શીર પાપ; તે ઉપાય ન કરૂં આદીશ, સહસ્ત્ર ગૌત્રપ લેઉં શીશ. મન મેલી બોલ્યો રાજન સાંભળ પંખી મારે મન; સમ દીધા તો બોલું સાચ, ઇશ્વર આણ નહી જુઠી વાચ, પંડિત પ્રધાન સઉ સુવે તન. ત્યારે મારૂ માને મન ઝેર ફળ તે અમરત થાય. એથી રોગ દુખાઆનો જાય.ત્યારે સુજને આવે નેહ. જીવાડુ જના વર દેહ;હેત છે તેથી બમણું કરૂં, બમણા કણ કોઠારે ભરૂં;બમણું કરાવું બારે વન, બીજાં ઝાડ રોપાવું અન્ય.માળા કરાવુ ઝાડે ઘણા,પાળુ લાડ બહુ પંખી તણાં,એવું થાયતો રહેજો આંહ, નહીતો નાંખું તમને માંહ; એવી દાઝ વ્યાપે છે મુને, પ્રથમફળ ખવરાવું તુને, એવું તુને એનું જાણી વચન આપજો હોંશ હોયતોહીમત થાજો જુઠો નવ બોલે ફાયદા એ વાતે નથી કાયદો પથી કહેતુ ધીરજ રાખ, તુ મુજ વચેસુ રજ સાખ, પ્રીત કરી વચન તું પાળ, બે દીવસની મેહેતલ આપ;સાચો કોલમાનો માહરો. સહુ સાથ જીત તાહરો, પંખી બળે હત્યા હોય, તાહારૂ માણસ નજીવે કોય; ઝેર કામ તે અમરત થશે,અપવાદ માણસથી જશે,નકહુ નામ કોને ફાયદો, સંતોખી લીધો વાયદો; કોઇએ જુઠુ કોઇએ માચું કહયું તાર પછી વળતું શું થયુ, સહુ માણસની ભાગી ભરાંત, પંખી ઉતરયો એ અંત;રાતે એતદીપકની કરી, સજાસામગ્રી ભરી પરમેશ્વર ચીંતામણી નામ, પચ શુભ કાધા તે ઠામ જેના મહીમા કોઇ ના કળે, દરશનથી બ્રહ્મહત્યા ટળે, ગઉતમને ગઊહત્યા ચઢી, વીધાતા ચીંતામણી ઘડી પંચલક્ષ જ્યાહરે ગોદાવરી આવ્યા તાહરે ગંગા ગઉમાતનું નામ. તે વેળા આવ્યા તે ઠામ એનો પુજનનો પરતાપ. પારસ્થ ચીંતામણી તે આણ, પરવકાળે નીસ્ચે ફળે એક પુજે એક લક્ષજ મળે; તે ઉપર જેને છે નેહ મનવાંછિત ફળ પામે તેહ,ઉપન્યુમહિપતીને મન વ્હાલ,પંચામરત કરયું પખાળ; એકાદશ રૂદ્રીના ઠાઠ,સહસ્ત્ર નામના શીવના પાઠ;માહાપુજા મધરાતે થઇ.રાજાને તો ચીંતા ગઇ, મીચ્યાં નેત્રધરીને ધ્યાન કરી અસ્તુતી માગી બહુ માન; આપ રૂપ છો હઇડા વિષે સાહક બીજો કોણ મુજ પખેતન મન સોંપ્યું થઇને લીન, એક ચીંતા થઇ દેહે દિન; ગેબી શબ્દ થયો તે ઠામ, તજ ચીંતા થયુ તુજ કામ. માગ દુખજે તાહરે હોય, તુજને ગાંજી શકે ન કોય; મહારાજ ઝેર તે અમરત થશે. માહારી ચીંતા ત્યારે જશે; મનુશ પડયાં ચટક્યું છે ઝેર. સજીવન થઇ સહુ જાશે ઘેર; એટલું કામ સ્વામી કીજીએ.શેવકને તો જશદીજીએ શબ્દ જોતાથી બોલ્યો જોડ, પોહોતા તારા મનના કોડ;સંક્ષેપે કહુ તે સાંભળો, કહુ તે કારજ કરીને વળો; પંખી લાવ્યો તો એક ફળ, ઘણું, માંહે ઝેર એ અમરત તણું; રાજા સુરણ સુરખ થયો, વાવવાકાજ વાડીમાં ગયો. અમરત ફળો હો ઠામે હોય, ઘેર

ઘેર ઘેર દેખે નહી કોય;લોભ થયો એને મન ઘણો,ઝાડ અમરફળ તણો;ઇશ્વરને એવું કેમ ગમે, અહંકાર સાખે હરી કયમે, મોટા વાડી માંહે રાફ, તેમાં રહેતો મણીધર સાપ;અમરફળ ત્યાં જઇ વાવીયું, લખ્યું વિધાતા ત્યાંહાં આવીયું; નામ અફળાયો આવ્યો બાહાર, વાવ્યું ફળ દીઠું તે ઠાર; મુળ હતું તે સરપે ડસ્યું,ઝેર હતું તે ઝાડે વસ્યું; જેવું બીજ તેવું હોય ઝાડ, તેમાં શો ડાહાપણનો પાડ, લખી ગઇ વીધાત્રા આંક, તેમાં શો સુડાનો વાંક; તે ઝેરનું અમરત થાય, તેનો તમને કહુ ઉપાય કર કોટ કેરો છે વંશ, મોહોટો નાગ દેવતા અંશ;એ ઠામ તજી તે ગયો,એોજન એક અહિંથી જઇ રહ્યો, ઝાડ કદમ તણું છે જ્યાંહ. કીધો રાફ જઇ તેણે ત્યાંહ; જઇને ત્યાં વસ્યો તે નાગ, જ્યાંહાં નથી જાવાને લાગ. તે સાપમાં ગુણ છે બેય, સક્ષેપે તુજને કહુ તેહ; એક ડાઢમાં ઝેરજ વસે, તે ડાઢે થઇ જેને ડસે; માનવ હોય તો પામે મરત, લીલાં તરૂવર સુકે તરત; તેહ ડાઢમાં અગ્ની બળે,રાત દિવસ તો કરતલ કરે. અમરત વસ્તુ કાંઇ રૂડી ખાય, ત્યારે ડાઢ તો શીતળ થાય; બીજી ડાઢે અમરત વસે,બેહેકે કસ્તુરી મસમસે; તે ડાઢે તો જેને ડસે, સુકા ઝાડ નવ પલવ થશે; મરતક જીવે નહી જન કોય, જેનો કાળ ખુટયો હોય.તે માટે તમને કહુ ઉપાય, સાંભળરે સતવાદી રાય; તેહ નાગતો પરસન થાય, બધા ફળ અમરત એ થાય, નાગ આવે કહુ તે કરો પાળો પંથે પોતે પરવરો; આ વેળા મધરાતે મોહોટો મણિ;કરો સજીવન તેને જઇ; એવા શબ્દમાં વાણી થઇ. પામ્યો અધીપતિ અંતરધ્યાન, જાગ્યો રાય સુણિને કાન; સમણાની પેરે સાંભળ્યું. સંકટ દેહમાંથી ટળ્યું; તે વેળા ચાલ્યો સ્વસ્થાનક તજી. ઉતર કોણ અંબા મન ભજી; એોજન એક ગયો જ્યાહરે. કદંભ વ્રક્ષ દિઠું તાહરે. રમવા નીકળ્યો બાહેર નાગ, રાજાએ થભાવ્યા પગ; નાગ નહી કો ભારે ભુપ. ઝગકે મણિ સાથે માહર રૂપ, એની પાશે અજાણે જાઉ, ડસે ઝેર તો દુખીઓ થાઉ; માટે સાદ સંભળાવું કરણ, વળતો જાઉ એને શરણ, જુહાર મામા લેજે માહરો, હું ભાણેજ શેવક તાહરો; શરણ આવ્યો હું તમ તણે,માહા દુખ ને સંકટ ઘણે; રાખી રૂદીયા માંહે ધિર, સમીપ ચાલ્યો વિક્રમ વીર; પરદક્ષણા દેઇ લાગ્યો પાય, આપી નાગે બેશવા જાગ. બોલી સરવે જનાવર તણી, જાણે પરીક્ષા મહીપતી ધણી; અષ્ટ સીધીમાં એ પણ એક, વીક્રમસેનમાં ઘણો વીવેક;કોણ છેરે કયમ આવ્યો આજ, શું ધારે છે મનમાં કાજ;સાધન કયમ જાણ્યું માહરી,કયમ હીંમત ચાલી તાહરી; નહોય માનવી દેવજ રૂપ, સાચુ બોલરે ભુપ.

દોહરા—વીક્રો નામ જે માહરૂ, ઉજેણી ધડ વાસ;તમ સેવક હું આવીયો, હરસીદ્ધનો દાસ; પરકામે હું નીસરયો, આવ્યો આણે ઠામ; દીઠાં પંખી બહુ પાડતાં, બાંધ્યા હામો ઠામ. રાજાને પુછીયું, શાને માટે ઉચાટ; પંખીને પાકુ અમો ફળ આપુને માટ, મેં ધરયું ધ્યાન હરસીધનું, પુછી સઘળી પેર; ડસ્યું બીજફર કોટકે, ઝાડ અ-

ડીધુ ઝેર.અમરત ડાઢે જોડશે; એ ફળ અમરત થાય, ત્યારે પંખી ઉગરે, મોહ છાંડે રાય.મુજમાં ઝાઝું ઝેર છે, તારા ચરણુ પ્રતાપ; હવડા હંકાર વીરને, મુકાવું આપે આપ. જાળ તોડી નંખાવીએ, કોઇને જાણુ ન થાય; પંખીને એ શું કરે, હવડા ઉડી જાય. તે મારે કરવુ નથી, વચન આપ્યુ છે હાથ;અમરત ફળ કરી આપવું, સલાહ કરવી તે સાથ. એમ વીચારી આવીયો, પ્રીતે તમારી પાસ;આવી ફળ અમરત કરો પોહોચાડો મુજ આશ. ચોપાઇ–નાગ કહે સાંભળરે રાય, સંક્ષેપે સમજો મનમાંહ; ઉલટ ભરૂ હું આભ. સરપ કહે મુજને શો લાભ ડસુ બીજ જઇ ઝેર તણું, દુખ પામુ હું ડાઢે ઘણું, પડે વેઠ મારે પીડ, એવડી શી મારે છે ભીડ જશ જગતમાં લેશો તમો, કેમ વેદના ભોગવીશુ અમો; રાજા કહે જે કહો તે કરૂ વચન તમારૂ મુસ્તક ધરૂ, મુજને કાંઇ આજ્ઞા દીજીએ, એ કામ કરૂ કીજીએ, નાગ કહે કહુ તુને, અમરત ખાવા આપો મુને,ડાબી ડાઢે વસે છે દુખ,જમણીથી પામુછુ સુખ,ઝેર વીશથી પીડા થાય, અમરતથી સુખ પામે કાય. તેહ વસ્ત દેખાડો તમો, તો ત્યાં સુધી આવું અમો; નરપતી કહે એ વાતે નેહ, અમરત સરખી મારી દેહ; પ્રથમ આવીને ત્યાં વસે, કરી કામ પછી મુજને ડસે. પંખી છુટયાથી પાતીક જશે, મુજને તેથી શીતાળ થશે; નાગ કહે સાચો મુજ હાડ, પરંતુ લેતામાં શાનો પાડ;પરસ્પરે દેઇ વચન, કરકોટ મનાવ્યું મન; વીચાર કરી બે મારગ વળે. આવ્યા વાડીના તળે અમર ડાળે ડસીયું બીજ, રાજા મનમાં પામ્યો રીઝ. વ્યાપી નાગને પીડા ઘણી, ડસ્યો ઝેર ઉજાણી ઘણી; ઝેર તણું ફળ અમરત થયું; સંકટ રાય વીક્રમનું ગયું; લાગી અગન પોતાનિ દેહ, અંગે ઝેરનો ઉગ્યો મેહ, કરકોટક ઠેકાણે કરયો, પ્રાતુશકાળ પછે પરવરયો. સઉકો સુતા ઉઠયા લોક, સભા ભરી સમાવ્યો શોક. અંગો અંગે વાપ્યુ ઝેર લાગી બહુ લાખેણી લેર. લીલુ અંગ સરવે થઇ ગયુ ડહાપણ રૂદે જ્ઞાન નવ રહ્યું ચડયાં નેત્ર ઉંચા વીક્રાળ, મુખથી પડવા માંડી લાળ; ટળી ગયા દેહનાં આચરણુ, ધરણીપતિ પડયો તે ધરણુ, અગન ખેતરમાં સુતો જેમ, રોમ રોમ ઝાલ્યો છે તેમ. અરે હરસીદ્ધી માવડી. પીતા કાં મેલી આવડી; વઇતાળ ઉઠી ઓશીઅલ થાય, ઉદ્દો જોદો ભવાની માય. જાણે અજાણે કહેવાઇ ગયું, હેત ઘણું માતાને થયું; સુખમાં સંગાથ બાંધી શ્રષ્ટ, દુખે સગો તે એકજ ઇષ્ટ; કહે ઇષ્ટ સાંભળરે વીર, જાઓ શીઘ્ર હીમાચળ તીર, મ્હોરા રૂપ થાય છુ મણી. તેના ગુણુની શોભા ઘણી. માતાની ગુફા છે જયાંહ, મારી મણી પડી છે ત્યાંહ, આપબળ અંબા પ્રતાપ, મણિ મ્હોરો લાવ્યો તે આપ, વીર મ્હોરો લાવ્યો જેટલે, શું વીત્યુ રાયને તેટલે; સભા મધે માળી આવીયો ખબર એક નવી લાવીયો; કાલ પંખી જે આવી ચડયો. જેર ઝાડની હેઠે પડયો, કાને સાંભળ્યું તેનું નામ, જોવા આવિયું બધું ગામ; નાનાં મોટાં આવ્યાં. વાડીએ, જુવે દ્રષ્ટ કરી આડીએ. દોહરા--રાજા પોતે સજ થઇ, ગયો વાડીની માંહ;

પંખી પરોણો આવીયો. તે પડિયો દીઠો ત્યાંહ. જુઠા બોલો એ ખરો કુડુ મોઢુ મચ; પંખી મુકાવા કારણે, થયો વઇદનો તન. નિદ્ર તણો હોય હિકરો, બોલ્યો એની પેર; ફળ ખાધુ દીશે ગણુ, ચડીયું દીસે જેર. સરજ્યો હોયે સીદ્ધનો જેમ હોય વિક્રમની જાત, પરદુખભંજન પેરની, કરનો તો એ વાત ભલું થયું જે એ પડ્યો નહીતર સીદ્ધ એ થાત, પંખીને એ મુકાવીને, જાતો નાસી જાત. છેતરવા આવ્યો છળ કરી, આપ વખાણ્યુ ફોગ; ભોળો થાતતો ભોળવત, લુંઠ આપણો લોક.

ચોપાઈ–કરે વાત તો બધુ ગામ, નીંદા કરે નર ઠામે ઠામ, રાજા કહે સોઢા મઉ ઘણા સંકટ ભરાવો ઈંધણ તણા. વેગવન માંહે પરવરો, પખી સઉને પ્રજ્ઞે કરો, દયા ન કરશો દલમાં આપ, આપ્યું ફળ તેને એ પાપ; સેવકને શીખ દીધી છે જેમ, વઇતાળ આવ્યો લહીને તેમ; વાયુ વેગે તે આવ્યો હોય, અવર પુરૂષ ન દેખે કોય. નીંદા કરે સઉકો સાથમાં, આવી મગ્રી આવ્યો હાથમાં, લાખેણી વળી ગઇ લેહેર, વાયું ડંખ વળગ્યો જેટલે, સુખ પામ્યો મહીપત તેટલે; શી ભળ થયું છે બાધુ અંગ, બોલ્યો તે રાજાને સંગ, કઉતક સઉકો જોઇ રહ્યા. જોગ્યો પંથી કહે સાંભળને રાય, તારૂં દુખને વેગે જાય. દોહરા–ફળ ચુરા એક ઝાડથી, ગામ સમીપે જાઓ; જેની દેહમાં રોગ જે, તે ફળ ભાવે ખાઓ; અધીક છે અમરત થકી મિઠો એની પેર; ખાધાથી ચીંતા જશે ઉતરશે એ જેર. હસ્યા લોક તે ગામના, બોલે બારે વાટ; તું કીયા જનમનો રાજિયો, જે ધડે અમારો ઘાટ પંખીનો પ્રધાનછે, કે છે પંખીનો બાપ; જેહએ પાખ્યુ ફળ તણું. પ્રથમ ખા તું આપ, એકાહને તમે છેતરો. કથમ છેતરાશે ગામ; સઉ મળી તમને કહુ; પ્રથમ કરો એ કામ. ચોપઈ–ફળ ખાધે એ જીવો તમો, ત્યાર પછી વાવરશું અમો; પંથી કહે મારે છે સમ. તે ફળ એહુ ખાઉ કેમ, પંખા વનમાંથી છુટશે, સાજા થઇ રાગી ઉઠશે; ત્યારે લેવું મુખમાં નીર. ફળ નવખાયે તેન તીર. અનેક પ્રતીજ્ઞા એહજ કરે; સકળ લોક જુઠું મન ધરે; ફળ એને કહે જે ખાય. સ્વરગ લોકમાં સેહેજે જાય, એક પ્રજાપત કેરી નાર, ક્ષણ રોગે પીડે ઘરબાર; વેઠે વહુ તે તો તન; ન મલે ઉદર ભરીને અંન; દુખ પામી થઇ લાંચણ ચાર. ઉપર તો બહુ દેઠે વહુ માર, આવડું દુખનો કોણજ ખમે, પડી મરૂં જઇ કુવે, કયમે; લોક તમાસો જુવેજ્યાંહ, સાંભળવા રહી વાડી માંહ; તેણીએ આપ વીચારશું મન, તજવા નીકળીછુંહું તન; શાનકુવ પડવાને જાઉ. લાવભાઇ ફળ એ હું ખાઉ, એમ કહી ફળ ચુંટયું વસ્ત. હાતે કરી ખાધુ તરત; ફળ અંગે વાપ્યુ જેટલે, બધો રોગ ગયો તેટલે; સોના સરખી થઇ છે દેહ, નવ યોવન તણી શી તેહ; સતી સરખું તેનું રૂપ. દેખી અચરજ પામ્યો ભુપ; ભાઇ ફળ એનું ક્યાં મયું નારી અંગ નવ પલવ થયુ, પંથી કહે સાંભળરે રાય, બીજા ફલ ઝાડે નહી થાય, ઝાડે લાગ્યાં તે લીજીએ, હેત હોય તેને દીજીએ; આજ દીસ નરેવી યથો

તો તો ઝાડ સુકાઈ જશે; વરતી વસમા પડશે હાલ, સમાધ મને આવ્યો તડે સંધુ પંથી કહે એવી ફળ ખાએ તો લાગેલું દેહમાં લાહો, હીમત નવ ચાલે તેહની, એવી માયા છે કુદની જે કો ફળ ખાશે તે ખરે, કિહું છે તે ડરે; વદ્ધ રાયનો પ્રધાન, ઘણેરા વરસનો પીપળપાન; પંચ ઈદ્રિના નહોતા ચેન, નસુણે કાન ન દેખે નેન, જર જર થયો છે દેહ, ગળે નેત્ર જેમ વરસે મેહ; દેહનું ચૈતન્ય જરૂરે ટળ્યું, તે જીવ્યાથી મરવું ભલું; તેણે કહ્યું કે ફળ હું ખાઉ,સ્વરગ ભોવનમાં સજે જાઉં, નાત જાત તેડે સહુ સાથ; આગળ જોડયા બેઉ હાથ, રાખજો હેત રાજાને કહ્યું, આયુષ્ય પુરું આવી રહ્યું. પુત્રને પ્રધાન પદે થાપજો. મારી પદવી એને આપજો. બોલ્યું કરજો સરવે માફ, સઉને પગે લાગુ આપ. મરણ ક્રિયા કરજો રૂડી પેર. જેવી સંપત હોયે ઘેર; આંખે આંસુ ધારજ પડે; સગત આવી હઇડે ચડે. સંભાળે મોટા ઘર સુખ. સંભાળે વાસનું કુરાણું ઘણું; સંભાળે શાઉ જુથ ઘર તણું, હીમત ચાલીને ઉઠીયો, વળી જો જો ગે હું છુટીયો; શાહુ લોકને મનથી ભળે, પછે ગયો તે પ્રાણજ તણે;લીધું ફળ પોતાને હાથ. બોલ્યો સકળ સહોદર સાથ, હવે ફળ હું તો ખાઉ છું,સ્વર્ગ લોક માંહે જાઉં છું;ભરીજા દુખ ક્યાં છે કશી મરણ સમાન દુખ બીજું નથી. એમ કહીને આપીકુ રોય, રાજા વિકરમ અચરત જોય; જેશી દીઠું તું આડે આંક, તો ત્યાં ગરીબ નો શો વાંક. નિરમળ નિર નાહ્યો તે, કરયા શુદ્ધ પ્રધાને દેહ; જમાંજળ તું જાશી સુખ ધરયું, તીલક ગોપીચંદનું કર્યું, હર ભજ જોગી કરવામાં રામ, રામ કરી તડે રહયાં પગે ગામ સહુને ફરીને ફરી ફરી, શાહુકા બોલે છે હરી હરી થા ધરજે તેના ગાત્ર, પડયું દુખ સઉ પ્રાણીમાત્ર, ફળ લઈને કરમાં ધરે. પ્રમાણ શ્રી સુરજને કેહું ફળ ભક્ષ કરયું જ્યારે સકળ રોગ ગયો ત્યારે, અમર મેલ્યું સઘળા અગ; કનક દેહ કાયાનો રંગ. વિશાળ નેત્રને દીરઘ ગ્રીવા, જેવો પુરૂષ હોય વરસ જ સોળ. મહા સુંદર વાધ્યું છે રૂપ, અચરત પામ્યા નગરનો ભુપ. થયો રાયને દ્રઢ વિશ્વાસ, આવ્યો પંખી કેરે પાસ, કરી પ્રણામ પગે લાગીયો, મહા, અમરતથી મહિતલ માગીયે મહારાજ તમારી વાચા લેઉ તો ફળ એ દુખીયાને દઉ; પંખી કહે ભુલે છે તું, ખવ-રાવ સહુને કહું છું હું. ઉઠયા સૌ વર્ગ મન લેહેર, ફળ આરોગ્યુ રૂડા પેર; કંચન સરખી કાયા થઇ, દેહમાંથી તો વ્યાધી ગઇ; વાધ્યું રૂપ ત્યાં વીયા તરીક; ફળ રહ્યું પુંજીમાં એક તે ભસરાજાએ કરયું; હે ! ત્રણેથી સુખમાંધરયું, દેવસરીખો દીઠો દેહ; સહુને દુખે ઉઠયા મેહ.પંથીને સહુ લાગ્યા પાય, બેસાણ્યુ રત્નસિંહાસન આમ, દીસંતા છો મોટાદેવ, ઈશ્વરતણી કરીએ સેવ; અમો સહુ કારજ કીજીએ. અધમને આજ્ઞા દીજીએ પંખીકહે નથી કાંઈલાજ મુકો દો પંખીને આજ. જાગો તેડી નાંખી ત્યાંહ કરે કલોલ પંખીવન માંહ નાવ કરાવ્યા પાણી ઘાટ ધરમ તણી ચલાવી વાટ જે ગ્રહે આપ્યું તું ફળ વળ્યું સાગરથી જળ, તેડયો તેને હઈને માન તે દીધું છે જીવ

દીહાન ધન્ય ચાતુરી તારી બુદ્ધ નીમળ તારી અંતર શુદ્ધ હું પગે લાગુ તાહરે મંદી ર નીત્ય રહેજે માહરે, મુખથી રામ તણા ગુણગાઓ, માન વાંછીત ભોજન ફળ ખાઓ, લાગી પાય તેડયો પાંજરે, વાહ્યો કનકતણે પાંજરે, પ્રથમ પાંજરે તે શુક પડયો, ત્યાંથી લોકને મારગ જડયો શુકની જોસેવા કીજીએ અમરફળ લાવો લીજીએ; પવીત્રસ એ પાતીક જશે. રામનામથી પાવન થશે, પગે લાગીને પુછયું ભુપ, ન હોય માનવી કારણ રૂપ, રાજ કે સાધુ સંત, ઉતમ ગુણ દીસે છે અનંત, ગામઠામને નામ જ કહો, મહામાળ મુજ પાસે રહો; કહે પેલો તું આજ, આમ બોલતાં કાંક લાજ; નવે ખંડનો નરપતી જેહ, મહારાજ વિક્રમ તો છે એહ; અધીકાર ઇંદ્ર પતિનો અંશ. ભરત લોક માનવનો વંશ, બીજો કોણ જુગતે છે જોડ, તુજ સરખા કીંકર જે કરોડ; એહ કયાંથી તારે બારણે, આવ્યો દુખભંજન કારણે, ધન્ય ભાગ્યજે દરશન થયું, બધા નગર પાતીક ગયું; પંખાની લીધાં આશીશ; વળ્યો રાય પછે આ દીશ; ઘેર જવાને મનસા ધરી બ્રાહ્મણ આવ્યો વેગે કરી, ઝાઝા જસ ગાતા આવીયા, હિરત ભરી મોતિ લાવીયા, નગર તણા રાજા જાય, મુદખ મન દીસો તો રાય; રહ્યા છે એકજ દન તેતો શ્રી વિક્રમ રાજન; કરે વાત ધસે બહુ હાથ; થમનવ ઓળખ્યો તે નાથ, ઘરમાં તોડી કીધું દરશન, થયા વીપ્ર સઊિકો પરસન; તુ પુન્યવંત ભલેરો જાણ્યો. તારી માએ તું એકજે જણ્યો સુંઠ ખાધી વે તારિ માત બીજા નર કહેવાની વાત; મોટો બીજો કહિએ કીરતાર, જે દશ જાણે દાતાર. પ્રણમી પોતે વીક્રમ વળ્યો; શ્રી પોપટન જઇને મેલ્યો; કલ્યાણ થજો રાજા તમ તણું, મારૂ માન વધારયુ ઘણું, ઊગારયા પંખીની જાત, મારો પાડ માને સઊિ નાત; માટે તારૂં રૂડું થજો, જશ બાધા લોકોમાં થજો. શીશ નમાવીને સંચર્યો પુર પોતા માંહે પરવરયો; થયુ પ્રધાનને જુગતે જાણ. શીવ પુજન કરવાને ગયા, એટલા વિચાર તેટલામાં થયા નીત્ય નીત્ય કરવાં એવાં કામ. ત્યારે પડયું દુઃખભંજન નામ, દુરમત દેહ થકી છે તાજ; રામ સરીખું કીધું રાજ; રામ ચરિત્રકે વિક્રમ ચરીત્ર, પુન્યવંતને ધર્મ પવિત્ર.

દોહરા—શ્રી ગુર્જર દેશમાં વેંગણપુરમા વાસ, શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, કવી શ્રી શામળદાસ. ગુણ તેના ગુજરાતમાં, ચાલે દીશ ચોપાસ માતર પ્રગણે મોહારવી શીહુજ શીરોમણી વાસ, પટેલ પવિત્ર પાવન ઘણું. લેઊવા લાયક લાજ મેહેરામણ સુત મનજી તણો, પરિયા પુન્ય પ્રતાપ, પુછું પંડીત સરવને નીમેખ ન રાખી નુન્ય શાસ્ત્ર સકળ તો શોધતા, વધ્યુ પરમારથ પુન્ય. કવી તેડયા કોડે કરી, સોંપ્યું સકળ શુભ કામ, ગ્રંથ કરો ગુણ આગળો, જેનું નિર્મળ નામ. નઉતમ વાણુ કરી ઘણી, અખુટ પુન્ય અપાર; નેમ પુરાણ માક્રમ કરો. સકળ ધરમનું શાહ, આપઃ સોનીધર તણો, ગુણ સાગર ગુમાન; વિવિધ પ્રકારે વાંચશે, દાતા દેયણ દાન માગે જે મહીલાદ વહો, કવિએ કાળીદાસ; ભોજ રાજ મન ભાવિયો, વારૂ વિવિધ વિલાસ. ભોજ રાજ

સાથે સુણજો, કહેપુતળી કરજોડ, બેસવા લાગ્યો તો બેસજે જય જય શ્રી રણછોડ. એમ કહીને ઉતપતી, આપે ગઈ આકાશ, એહ કથા પુરણથઈ કહે કવી સાભળદાસ

वारता १८ मी रणस्थंभ गढना राजानी.

મોહની નામની અઢારમી પુતળી બોલે છે તે વારતા રાજા ભોજ સાંભળે છે.

શ્રી ગણેશાયનમઃ દોહરા—રાજા ભોજ તે હરખીયો; આસ્યાદે બહુ દાન; આસન દીઠું અવનવું કરયું બેસવા મન. નગર ભોજન કરાવિયું, જાચક પામ્યા દાન; અપછરા નાચ કરે તહાં; બ્રાહ્મણને સન્માન. વિપ્ર મેળવિ પુછયું, આપો મુહુરત એક સિંહાસન તો આણીયું, થયા દિન વિશેક. આજ બેસુઆન હશું, પોચે મનનીઆશ સિંહાશનને પુછયું, થયો મનમાં ઉલ્લાસ, એવું કહીને ઉઠયો ભોજ મેલે જવપાય, બોલી મોહની પુતળી, હાંહાં બેસન રાય. રાજા અચરત પામીયો, રહ્યો જોડી બે પાણ; કોણ બેસે એ આસને; શાચું કહો મુજ લાગ. ત્યારે મોહની બોલીયાં, સાંભળો સાચુ રાય; વીકરમ મહીમા સાંભળે પાતિક પાંચે જાય.

ચોપાઈ—મોહની પુતળી બોલીવાણ, સાંભળરાજા ચતુરસુજાણ, ઉજેણીનગરી અતીસાર, જેવું ઈંદ્રાસન અપરમપાર, નવતેરી નગરીનું નામ, વરણ અઢારવસેતે ઠામ. ઈંદ્રાસન સરખુ અનુપ, જ્યાં બેસે વીકરમનર ભુપ, તેની શોભાનો નહી પાર. વખાણ કરતાં લાગે વાર; એકસમે બેઠા રાજન, વીચાર કરયો પોતાને મન, તેડયો ગાંધર્વ વેગેવળી; સકળ રાગ જાણે છે વળી; છત્રીશે તે જાણે રાગ. અવનવા બહુ માચે ફાગ; શેવક ત્યાં તેડવાને ગયો. ગાંધરવને ગેર ઉભો રહયો, ચાલોગાંધરવ તેડે રાય, બેઠા છે તે ભરી શભાય, રાજાને મન હરખઅપાર, તેડે હેને નવ લાગે વાર; તેતો ગાંધરવ આવ્યો સાથ, રાજા પ્રત્યે બોલ્યો વાત. આજે દિવસે સંભારયા તમો. આજ આનંદ પામ્યાછું અમો. શા કામે સંભારયો આજ, શેવક જાણી દીજે કાજ. ત્યારે વળતો રાજાકહે, વસંત રાગમાંડીને કહે, રાગ સાંભળવા ઇચ્છા થઇ, તે માટે તેડાવ્યો અહીં, તારે ગાંધરવ કહે વચન, સાંભળો સતવાદિ રાજન. મારેચીંતા અહફી હોય, માટે રાગ ન આવે કોય, મહાદેવની પુજા કરવા ગયો, ત્યાંતો એક તમાસો થયો; પુજા કરી વાળ્યો જેટલે, એક અતિત આવ્યો તેટલે, મોટી જટા વાઘંબર સાર. તેણે વચન કહયું નીરધાર; પુરવ દેશમાં રણથંભગઢગામ, ચદ્રસેન રાજાના ઠામ, તેના પુન્ય તણો નહીપાર, બત્રિશ લક્ષણી એક છે કુમાર, ચંદ્રવદની મૃગનેણિ વંક, સીહ આકારકટીનો લંક, કોટી કંદરપ સરખું રૂપ, ત્યાંહાં ભમ્યા પ્રથવિના ભુપ. તેણે ત્યાં કરયું વખાણ. તે મુજ હઇડે વાગ્યું બાણ; નવદીઠી નારીને તેહ, ધિક્કાર જન્મ અમારો એહ; તેનું દુખ લાગ્યું મુજખરૂં, નવદેખું તો નીશ્ચે મરૂ. તમો કહો તે મુજને દન. કયારે પરણાવે રાજન; ત્યારે તેતો આવો વદે, વચન કહ્યું તે ધરજો રૂદે.

દોહરા—આજથી ચોથે દહાડલે, પરણે કન્યા અનુપ;સ્વયંવર મંડપ ત્યાં રચ્યો. મળ્યા છે ઝાઝાભુપ.દેશો દેશના આવિયા, રાય તણો નહી પાર;ભાગ્ય હશે એ પરણશે. માનો એ નિરધાર;શોભા તો છે અતી ઘણિ,કહેતાં નાવે છેક;વરણન કેઇપેરે કરૂ, મુખજીભયાછે એક,પ્રસન્ન થઇ આપી પાવડી,પગે પેહેરી તુ જાય,ખટ મહીને જઇ નવ શકો;જશો ઘટીકા માંહ. એવું કહેતાં હરખીયો ઉલટ અંગ અપાર;સવા ઘડીમાં ત્યાં સંચરયો આયો નગર બાહાર, બધું તે નીરખીયું,શોભા અદકી હોય; દેશ વિદેશના નરપતિ,આવ્યા છે સહુ કોય;શ્રીફળ ઝાલ્યાંછે હાથમાં,આવ્યા ગામની તીર; ધનુર વિધા તેતો ભણ્યો, જાણે બાવનવીર.નગર બધુ ભોજન કરે,અનેક બીજારાજન;એમ કરતાંતે આવીયો; લગન તણો જે દન,શણગારી શુભ હસ્તીણી, ઉપર બેઠી તે નાર. રાજા કહે કળશ ઢોળશે, પરણાવું કુમાર આગળ સહુ રાજા રહયા, પાછળ સઘળા લોક,આનંદ મન સઉકો તણે નહી કોઇને મનશોક,ત્યારે મેં તો અલાપીઓ, રાગ જે હતો મલાર; રાજા રઇયત પરહરી, આવી તેને ઠાર;કળશ ઢોળ્યો મુજ શીર પરે ક્ષણુ ન લાગી વાર.

ચોપાઇ--ત્યારે ત્યાંના બોલીયા લોક, કળશઢોળીઓ એતોફોક; એવું કહિને દીધો માર. કાઢી મેલ્યો નગરની બહાર, બીજી વાર મુકી હાથની,જેવી અઇરાવત સાથની, કળશ મુકયો વળી તેને શીર. કરતા હરતા છે જુગદીશ, ત્યારે ત્યાંવળી જોયોલાગ,મેલમલાર આપ્યો તે લાગ;તે હસ્તીએ સુણ્યો કાન,મુકી નગરને આવિરાન,વળી કળશ ઢોલ્યો મુજશીશ;સઉકોએ દીધીઆશીશ,ચક્રસેનને હરખ ન માય, પરણાવું એને કન્યાય એવું કહીને બોલ્યા રૂખિ, બીજા રાય થયા મહા દુઃખી; રાજા કેમ આપે કન્યાય, એ મોટો થાએ અન્યાય. કો કહે એ શું કીજીએ, કન્યા તે ખુંચી લીજીએ; એવો મનસુબા રચ્યો છે સરવ,કરોધ કરી મન આણ્યો ગરવ; આ વાત અહીંઆંથી રહી, વળઘોડાની વેળા થઇ; મુજને પેહેરાવ્યા શણગાર, ચઢાંગે થયા અસ્વાર શ્રીફળ મુકયું મારે હાથ; સૌકો આવ્યું મારી સાથ; પુંખેણીની કરી છે રીત, નારી મળીને ગાયે ગીત. માંહીસમાં બેઠા જેટલે, રૂષી સરવ બોલ્યા તેટલે, લાવોને વેગે કન્યાય; લગ્ન તણી વેળા વહી જાય.

દોહરા—ગુણ રૂપને ચાતુરી,અને અલાપે રાગ;તવ તત્વ પામીયે,લખ્યું વિધાતા લાગ.માળીએ બેઠી માનની, નહાવાને નીરધાર;એટલે ત્યાં એક આવીયો, રાક્ષસ તેણે ઠાર,તે કન્યાને લઇ ગયો;અંતરીક્ષ મારગ જાય,તેતો કોઇ જાણે નહી, હરી ગયો કન્યાય વીપ્ર વેદ ત્યાં ઉચરે, હવે લાવો કન્યા, રૂપ લગ્ન વેળા વહી જાય છે,માનો સાચુ ભુપ. તવ સાચી એક દરવડી, આવી રાજા પાસ; મોડે બોલી નવ શકી, મુખ મુકયો નીશ્વાસ કન્યા કોઇ હરી ગયુ, નવ જાણ્યુ તેનું નામ; શોધ્યાં મંદીર માળીયાં. કાંઇ ન લાધ્યો ઠામ.

ચોપાઇ—રાજાએ બધુ શોધ્યુ ગામ, ન મળી કન્યા કોઇઠામ;જોવાને મળ્યા બહુ લોક, આનંદ માંહી પ્રગટયો શોક. ફટ નીરભાગી તુંતો અજાણ; નગર લોક એમ બોલે વાણ;ત્યારે મુજને ચઢી છે રીશ,જાણે મારૂ છેદુ શીશ.કોટે ખડગ ધરયું જેટલે,મારો હાથ ઝાલ્યો તેટલે; મુની કહે ઘેલો કાં થયો, લખ્યુ વિધાતા તે લઈ ગયો, પ્રથ્વીનીપ્રદક્ષણા ફરે,ધ્યાન શંભુનું મનમાંધરે;શીવ પ્રસન્નથશે જેટલે,કન્યા તુ પામીશ તેટલે.એવી તેણે કહી એક ગુંજ,ત્યારે મુજને આવી સુજ;તે દીવસનો જાત્રા કરૂ.ધ્યાન ઇશ્વરનુ મનમાંધરૂ.એમ કરતાં ગયા માસજ સાત.કોઇ આગળ ન જણાવી વાત; તે માટે નવગવાએ રાગ, મારે હઇડે એવો ડાઘ. પામર જીવ હું તે શુકરૂ,ન આવે નાર તો નીસ્ચેમરૂં,એમ કહી મુકયો નિશ્વાસ,અરે મારી નવ પહોતી આશ.

દોહરા—ત્યારે રાજા બોલીયા, સાંભળ સાચી વાત; એ કન્યાને લાવશું, આપશું તારે હાથ; મહિના પાછળ વેરએ, આગળથી કરશું પેર;તેને લાવી આપશું.જાઓ તમારે ઘેર, સરવ દુખ મેલો પરૂ, તજો તમારો શોક;કન્યા નવ આપુ તુને, તો તીરથ વરત થાજો ફોક. શણગાર રાજુ મુગટ ધરૂ હું શીશ; જ્યારે આણી આપશું,નારી તે તમારી જે દીશ. એવું કહિ વોળાવિયો; ગાંધરવ ત્યાંથી જાય; અરધી રાત જ્યારે ગઇ; રાયને ચીંતા થાય;કયાં જાઉ કોને કહુ નવ સુજે એક વીચાર;કયાંથી આણી આપશું એ ગાંધરવને નાર; એમ વિચારી સજ થયો, પુજા બહુ વીધલીધ, વેગે આપ ત્યાં સંચરયો,જ્યાં સાચી છે હરસીદ્ધ,પંચામરત પખાળશું.અક્ષતચંદન સાર; ધુપ દીપને આરતિ,સ્તુતિ વારંવાર; તોએ માતા બોલે નહિ, રાયને ચડી છે રીસ, કાઢી ખડગ કોટે ધર્યું,છેદવા માંડયું શીશ; હાં હાં કહીને વારીયો,ઝાલ્યો હેતે હાથ; શામાટે તું રાયજી.કરે દેહની ઘાત; માગ માગ તું મુજ કને, જે મન ઇચ્છા હોય; તું સેવક છે માહરો. ગાંજી ન શકે કોય.ત્યારે રાય વીક્રમ કહે, સાંભળ મારી માય;મારે આણી આપવી, ગાંધરવની કન્યાય;તે કહો માત કયાં હશે,કોણ તણે ને પાસ; તે કન્યા આણી આપીએ, તો પોચ મનની આશ, લજ્યારૂપ મારે તમો,તારોછે આધાર, ઉપાય મુજને બતાવીએ,જેમ ગાંધરવ પામે નાર. ત્યારેહરસીદ્ધ બોલીયાં, સાંભળ વિક્રમરાય;કોટી ઉપાય તમો કરો,તે સ્થાનક નહીં જવાય,ત્યાંજઇ કો નવ શકે, સાચી માનો વાણ; જાય તો ન આવે જીવતો,લઇ પોતાનો પ્રાણ. અહીંથી જાવું વેગેળે,સાકર કેરે બેટ;ઉત્તરદિશાએ વસે, જાવું ત્યાંતો ઠેઠ,તેને જીતી આવજો એવી દીધી આશ; વચન લીધું છે માતનું,મન ઉપજ્યો વીશ્વાસ, એવું કહીને સંચરયો. વીર તણો માહા વીર, સાથે વિર વૈતાળ છે, આણી મનમાં ધીર.

ચોપાઇ—વચનજ માતાનું સાંભળી,ખડગ ચોધારૂ કરમાંધરી;માતાએ શીરમુકયો હાથ,કોઈ નવજીતે તારી સાથ, વિર વઈતાળ પોતાની સાથ,બળઆક્રમ માતાનુ હાથ; ગામ મુકે એ બીજું લહે, નીશાપડે ત્યાં વાસો રહે-ઉત્તરદીશા પરીયાણુજ ક

રચું. સીંધુ સાગર જ્યાં અરણવ ભરયું; વાટે વન આવ્યું વિકાળ,વાઘસીંહ નાખે છે ફાળ, ત્યાંથી આઘો ગયો જેટલે. રાક્ષસ એક દીઠો તેટલે; જુવે તો વેહેલે જોડયા વાઘ. રાશો બાંધિ દીઠી નાગ. માહા વીકાળ દિઠું ત્યાં રૂપ, મનમાં ભય પામ્યો છે ભુપ,કરક સરીખો થઇ ને ગયો તેની પાસે જઇને રહયો;રાખ શરણે આવ્યો હું,છુ માહા બળીયો દિસે તું,તું બળીયો દીસે છે જોર,એવું કહીને કીધો સોર;ત્યારે હેતે સુણ્યું કાન, આવ આવ કહી દીધાં માન. આઘો આવરે માનવ તું, લે વચનનહી મારૂં હું;જો ન આવત મારી પાસ,તો કરતો તારો મુખવાસ. વીક્રમ મનમાંનશ્રીત થઇ, બેઠો તેની પાશે જઇ;ત્યારે હઇતે પુછયું નામ, કહે ભાઇ તારૂં કોણ ગામ.કેમ એકલો આવ્યો છે અહીં,શું કામ છે જઇશ તુ કંઇ,તારો વાંક દીશે છે દીશ, કે કોપ્યો તુજને જુગદીશ. એકલા વનમાં ભુલા પડયા, આ ઠકાણે આવી ચડયા,ગામ નામ ને કહો તમ વાસ,કેમ આવ્યા છો મારી પાસ.સાચી મુજને ન કહો વાણ,તો તું માને તેની આણ; ત્યારે બોલ્યો વીક્રમ વીર; અંતઃકરણમાં રાખી ધીર, માળવ સુખ ઉજેણી ગામ, સેવક વીકરમ મુજ નામ; મહાકાળ સરીખો મારો તાત.પ્રસન સદા હરસીદ્ધ માત. માહાકાળેશ્વરને પુજીએ; તેના જેર થકી જુઝીએ;તજ્યું ગરથ સુતને ઘર રાજ, આવ્યો છું કરવા પરકાજ. ચક્રસેન કહાવે રાજન. તન પેટહતી એક તન, ગાંધર્વ સાથે વિવા કર્યો, તેને રાક્ષસ હરીને ગયો. તે રાક્ષસ સાગરનેબેટ, ત્યાં યુદ્ધ કરવું છે નેટ; યુદ્ધ કરી લેશું કન્યાય, તેને આપી લાગુ પાય;એ હકીકત મારી ખરી, સુણજો આપ તમો ચીત ધરી; હઇડે બોલ વીક્રમનો વસ્યો,ખડખડીને રાક્ષસ હસ્યો. હા ભાઇ તું મારે એહને, એવો દીઠો મેં તુજને;કહેતાં રે નવ આવે લાજ. કેમ ધારે છે મોટું કાજ. તેની તો હું ઓળંગ કરૂં, તુજ સાથે બોલુ પાધરૂં; મેં વચન આપ્યું છે હાથ;માટે યુદ્ધ ન કરૂં તમ સાથ. તેના પ્રાકરમ છે અતી બહુ, તે તુજ આગળ કેટલા કહુ;દિસંતો તે મહા વીકરાળ, જેવો કરતાંત સરીખો,કાળ. તેણે ઉપસ્યા છે ઇશ,તેને પ્રસન્ન થઇ આપ્યું વરદાન, હું કહુ ને તું સાંભળ કાન, વીસ જેજન સાગર કહેવાય, તેમાં આપ હીંડતો કેમ જાય;તુજને જો નવ બોળેનીર, તો તે સાથે જીને વીર. પ્રથમ તેલ કઢા છે આંહ,પેશીને નીકળે તે માંહ;અગ્રી નવ બાળે દેહ,ને શું યુધ કરે નર તેહ;પ્રથમ તો પેશી નીસરો, વળતાં તે શું આયુધધરો,ત્યારે રાજાનું વીકરમપુર. જળ નવ બોળે તુજ શરીર.ત્યારે મુજને આવેવિશ્વાસ, તો જીતી કન્યા લાવો પાસ; વીકરમ કહે તું સાંભળ વીર,મુજનેબોળી ન શકે નીર, તેલ કઢામાં પેશી નીસરૂ;વળતો તે હું યુધજ કરૂં: ત્યારે કહેજો વીકરમનામ, જો જીતી આવું આ ઠામ.

દોહરો–હેત ઉઠીને નીસરયો, પોતાના ઘરમાંહ; તેલ કઢા તે લાવીયો, વીકરમ ઉભો જ્યંહ, તતક્ષણ તે ઉકાળીયું, ક્ષણું નવ લાગી વારઃ વિકરમે મન વિચારયું

કરવો કોણ મકાર. અરે વૈતાળ હવે શું થશે, કેમ અગ્નિમાં પેશાય; ઉપાયે એવો કીજીએ,તેલ કઢા શીતળ થાય, ત્યારે વીર વૈતાળ કહે, સાંભળો વિકરમરાય; અગ્નિ તમને શું કરે, તજો મન ચીંતાય.સવા ઘડી સમરો તમો.માત હરસીધનું નામ, ઈંદ્રાસને જઇ આવશું કરશું તમારૂ કામ, એવું કહીને પરવર્યો વીર ગયો આકાશ, વચન થકી પેહેલો ગયો,ઈંદ્રસેનને પાસ,જઇ ઈંદ્રિને ચરણે નમ્યો,સાંભળો મહારાજ; ટાળો સંકટ વીકરમ તણું,રાખો તેની લાજ, તેણે એવું આચરયું, ધરયું છે મોટું વરત. પરદુખ દેખી નવ શકે, સુખ કરે ત્યાં તરત, રાક્ષસને જાવું જીતવા; ત્યાં છે વસમી વાટ,કઢામાં પેસી નીસરે, જાય તેણે ઘાટ, તેલ ઉકાળ્યું અતિ ઘણું, ઊઠે ઝાળ અનુપ;તમો કહો તેવું કરૂં,જાણે વિકરમ ભુપ,ત્યારે ઈંદ્રિ ત્યાં બોલીયો,સાભળ વીર તું વાત; ઝાળ તે છે અતી દોહલી,કેમ રહેવાશે ઘાત;ઉપાય બતાવું એમ કરો પુજાય, અગ્નિને સંભારજે.તેથી ટાઢું થાય, એવુ કહીને મોકલ્યો, આપ્યું છે વરદાન; સુખે પેશીને નીકળે.જીતશે તુજ રાન. એટલે વીર ત્યાં આવીયો,જ્યાં છે વીકરમરાય; વાત સરવ માંડી કહી, ઉલટ અંગન માય.

ચોપાઇ–રાળનો દઇત બોલ્યો છે વાણ, સાંભળ રાજા ચતુર સુજાણ;અગ્નિમાં પેસી નીસરો. વળતાં જઇ આયુદ્ધજ ધરો. એવું કહેતાં વીક્રમ વીર,અંતકરણમા રાખી ધીર;અગ્નિનું ત્યાં કીધુ ધ્યાન, હરસીધનું જેને છે માન; મંત્ર ભણીને છાંટયું નીર, તેલ કઢામાં પેઠા વિર;સીનોહક જેવું તે વાર,તેમાં પેશી લીધો પાર. રાય ઉઠીને બેઠો થયો, ત્યારે દઇતતો વિસમે થયો; ન હોય માનવી કોઇક દેવ, એની કરવી મારે શેવ. એમ કહીને લાગ્યો પાય,ભલો ભલો તું વિક્રમરાય; તુજ સમાન નહી કોઇ વીર; સાહસીક દીસોછો મહાધીર, એવું કહીને લાગ્યો ચરણ.હું તો તારે આવ્યો શરણ, એવું કહીને જોડયા હાથ, સાંભળ મારા દુખની વાત; મારી સ્ત્રી રૂપાળ,તે દૈતે લીધી સુપાળ; શું મુજ આગળ કહુ તેકથી, દુએ મેં રહેવાતું નથી, તે સંગાથે યુધ કેમ કરૂં, મારે તો નિશ્ચે મરૂં, માટે તુ બળીયો છે રાય;તુજ વિના જીત્યો નહી જાય, બીજા જેમને મારૂં હું,એ પાપીને જીતે તું,તું કેહે તે કરૂં કામ. આવે તુજને દેખાડુ ધામ; એવું કહીને સાથે જાય, બેઉજણ મારગે ચાલ્યા જાય; રાક્ષસ ચાલ્યો છે વિર; આવ્યા સાગર કેરે તિર. રાક્ષસ કહે સાંભળ તું રાય, આ જળમાં જે હીંડી જાય; એવો સાહસીક મેલે બાણ;તે રાક્ષસના લેશે પ્રાણ,વીકરમે શમરી હરસીધ માય,મંત્ર ભણીને મેલ્યો પાય; મુખથી મંત્ર આર્ણવનો કહો, ઉદર અંગથી આધુ રહે. જળ નવ ભેદે વીકમરાય,તેમ રાક્ષસ આગળ થાય; અરધ પંથ આવ્યા જાહરે, પંખી એક આવ્યો તાહરે. આવ આવરે માતુલ તું; ઘણો આણુંહ પામ્યોછું હું;કઇક દીવસની મારે ભુખ, તુજને ખાઇ પામીશ સુખ.

દોહરા–એવું કહીને આવિયો, વિક્રમ કેરે પાસ; પરવત નાંખે પાંખથી, ઉરાડે

આકાશ. રાજા તે કોપે ચડયો,લીધું હરસીધનું નામ,ટાળો સંકટ માહરૂં કેરો દુષ્ટનો ઠામ. એટલે વઇતાળ કોપીઓ,ઉપર મેલ્યો ઘાય;દઇ તેમાં કોપે કરી મારી એકજ હાય. પંખી તેડયો વાટમાં, રાયે મેલ્યું બાણ. રાજા રાક્ષસ હરખીયા, વરત્યું છેક-લ્યાણ, પંખી પેલો મારીઓ શબ્દ થયો ઘનઘોર; રાક્ષસ પેલો ચેતીયો, આવ્યાછે કોઇ ચોર; રાક્ષસ ત્યાંથી સજ થયો, આવ્યો નગ્રની બહાર; ત્યાં તો યુધ ભલુથયુ જેનો નાવે પાર; ત્યારે કોપ દઇતે કરી,કરી હાક પ્રચંડ.દઇત આવ્યો તે ધસમશો, કર આયુદ્ધ છે દંડ;માર માર કરતો આવિયો,વેગે મારી ફાળ;વીક્રમરાયે નીરખીયો, જાણ્યું ખુટયો કાળ.

ચોપાઇ—દઇતે હંકારયા છે યોધ, અંતકરણમાં આણી ક્રોધ;બાર સહસ્ત્ર યોધા હારીયા. કર માંહી આયુધ ધારીયા, કોના કરમાં દીસે ગદા,કોના કરમાં દીસેસલા. ઘણા ખરાનાં વરવાં હાદ.દંત જણાયે મોટા તાડ; પરવત સરખા તેના પાય,તેદઇત દેખી વીસ્મે થાય; ઘણા ખરા તો મેલે ઘાય, ઘણા ખરા ચાવીને સ્હાય. કંઇક કહે જાવા દીજીએ, એને મારીને શું લીજીએ; બીજા દઇત એમ બોલે વાણ, એનેમારી ને લયો પ્રાણ. એમ અન્યો અન્ય ધાયા સઉ. તેનો કહેતાં પાર ન લઉ;વીક્રમઉપર સાયજ પડે, મરૂ શીખર મેરૂજ ચડે; વિક્રમ મન વીચારી પેર. નથી જીવતા જાવું ઘેર, સમરયો વીર આવ્યો વઇતાળ, નાખી ચીસ મહા કરોધે કાળ;ઇષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરયું. ખડગ ચોધારૂ આગળ ધરયુ, લાગી રાડ માંહોમાહે વઢે,એકએકઉપર સાયજ પડે;દઇતને ટોળી પાડયા ધરણ, કોના કર વાંસો ને ચરણ;કોઇના તો છોલા હાથ, કોઇકને મેલી છે લાત;કોઇના તો છેદ્યા છે ચરણ;ઘણા દઇત પમાડયા મરણ. અદ્રષ્ટ વીદ્યા આપે રમે, અંતરીક્ષ આપુ આકાશે ભમે; બાર સહસ્ત્ર યોધા મારીયા, યુધ કરતાં તે સઉ હારીયાં. વીકરમ મન વીમાશી જોય,ચારમાસ યુધ કરતાં હોય, જેને પાસ પુન્યજ તણું, તેને બળ આવે છે ઘણું,જેનેધરમ પોતાના સ્હાય,તેકેમ કોઇનો ગાંજ્યો જાય; જેને ધરમ વહાલો છે ઘણો,તે જાણો દેહ ઇશ્વર તણો,પ્રથવી તણો જીત્યા છે મરમ;સરત્ર થકી તો મોટો ધરમ;યુધ કરતાં દીવસ બહુ થયા,ચાર માસ એમ કરતાં ગયા. હવે રહયો છે એક માસ,અરેદઇવ નવ પોતી આશ,બાર સહસ્ત્રનો આવ્યો છે ધણી, તેની યુધ કથા છે ઘણી.

દોહરા—ત્યારે દઇતજ બોલીયો, સાંભળ સાચી વાત; કોણુજ છે કેમ આવીયો, તું કહે મુજને ખ્યાત. મારી ચાર તો વહી ગયા, મેં જોયું તારૂં જોર; કેમ કરી તું આવીયો,કહેને મુજને ચોર.કોણ શુકન તુજને મળ્યું,ગ્રહ વાંકા છે તુજ;કે આયુશ આવી રહ્યું,સાચું કહેને મુજ કે તુને હાંકી કાઢીયો તારા માને બાપ કે ઇશ્વર કોપ્યો સહી; પંચે મળીયાં પાપ. ત્યારે વિક્રમ બોલીયો,શું તુજમાં છે જોર, કન્યા લાવ્યો છે પારકી,નામ ધરાવો ચોર.ન હોય કરમ તુજ નર તણાં,સાચી કહેને વાત તુજને

હવડાં જીતશું,કરશુ તારી ઘાત, ત્યારે દઇતજ બાલીયો,સાંભળ સાચીવાણ,બ્રહ્માનું વરદાનછે, તેણે નવ જાયે પ્રાણ આવે પુત્ર બ્રાહ્મણ તણો, મુજને દીધો શ્રાપ. બ્રહ્મ રાક્ષસ સૌ અવતરયા કરે બહુ મોટાં પાપ.

ચોપાઇ—બ્રહ્મપુત્ર તું સાંભળ વાત,આદ્ય ઉત્પત સંભળાવું સાક્ષાત; પીતામારે પુષ્પ માગીયાં,તે મેં આણિ નવ આપીયાં.ત્યારેતે કોપાતુર થયા, પુત્ર ઉપર ના આણી દયા, રાક્ષસનિયોની અવતરો, પરનારીને હરતા ફરો, ત્યારે હું તો લાગ્યો પાય, એ શ્રાપ ઓશીંગલ થાય; સમુદ્ર બેટમાં તારો વાસ. રાક્ષસ સઘળા તારા દાસ.મુને વસવા આપ્યો આ ઠામ,બ્રહ્મ રાક્ષસ તે મારૂ નામ, અણુચીંતવ્યાં મહાકારજ કરૂં, પારકી સ્ત્રી તે માટે હરૂં, મુજને જીતી શકે નહી કોય, આપરૂદે વિચારી જોય;તેલ કઢામાં પેશી નીકળે, સમુદ્ર ઊપર ડગલાં ભરે,માટે હું પુછું છું તુને;એક સંદેહપડયો છે મુને; પાણી ઉપર કેમ રહેવાય, દઇત સાથે યુધ કેમજ થાય; કોણે નગર તમારો વાસ; કેમ આવ્યાછો આણી પાસ; ત સાચી જો નવ કહો વાણ. તો હવડાં લઉ તારા પ્રાણ. ત્યારે બોલ્યો વીક્રમવીર,અંતકરણમાં રાખ્ય ધીર;માળવમુખ ઉજેણિગામ,વીરજીત વીક્રમ મુજનામ. ઇંદ્રિ સરીખો મારો તાત,પ્રસન્ન સદાછે હરસીધ માત; દુષ્ટ સંગાથ આયુધ ધરૂં, તુજ સાથે બોલું પાધરૂં; ચકરસેન તણી કુમાર, તેમા રૂપછે અપરંપાર; વળી કહુ તે સાંભળ વાત, રાક્ષસ લેઇ ગયો શાક્ષાત. તે આપે તો પાછો ફરૂં, નહીતો યુધ અતીશે કરૂં. એવું કહેતાં થયો વીકરાળ,જેવો કરતાંત સરીખો કાળ. એવું કહીને કરી રીશ, ગાળો દીધીછે દશવીશ; તુ તે કયાંનો બળીયો હોય;અહીંથી જીતી નવજાય કોય.બ્રહ્મા જેઆવીને વઢે.મારા મારથી તેના પડે; શંકર તો નવરાખે શરણુ,પરાણે વહેલો પામીશ મરણુ.ઇંદ્રિ આવી આયુધ નવધરે,તો બીજો યુધ તે કોણુ કરે;જેમઆવે તેમ પાછા જાય,જેકહાવો સત્યવાદી માહુ સાંખીએ, નહીતા હવડાં મારીનાખીએ;ઉપર દેઊં પથરનો માર,ફરી નવ આવે આહાર.વીકરમને ચઢી છે રિશ, મુકયાં બાણુ ગણીને વીશ; ત્યારે તેને ચઢયો છે કાળ, વીકરમ ઉપરના નાંખી ફાળ. ચાર કરયાં પોતાનાં રૂપ, ત્યારે કોપ્યો વીકરમ ભુપ; વીકરમે બાણુ મુકયાં છે સાઠ ચારે તરફ રૂધિરની વાટ. ફરતાં બાણુ મુકયાં જાહરે, રાક્ષસ દુખ પામ્યો તાહરે; વળી વૈતાળ દેછે માર,પેલો રાક્ષસ કરે પ્રહાર ઠામઠામથી દીધી દોટ, રાક્ષસ ઉપર કીધી ચોટ; જોજો રાક્ષસ કીધું કામ, એક રૂપ થયો તે ઠામ જેતામાં વધ્યો છે તેહ, પરવત સરખી કીધો દેહ; વીકરમ બાણુ નાખે છે અનેક,કહેવામાં નવ આવે છેક. વીકરમે ત્યાં જેયો લાગ. મુકુ ખડગ કરૂં બે ભાગ એવું કહીને ધાયો યોધ, અંતઃકરણમાં આણી કરોધ. જેવો ખડગ મુકવાને ગયો, ત્યારે દઇત તે વિસ્મે થયો; પોતાનું પલટયું છે રૂપ, થયો છે અજગર આપસ્વરૂપ; એક રૂપે ત્યાં યુધજ કરે, બીજાુ રૂપ અજગરનું ધરે; વીકરમ સાંસતો થયો જેટલે,અજ-

ગર થઇ આવ્યો તેટલે; રાક્ષસરૂપ નાહુ નીરધાર, પેલો હૈતે કર્યો વિચાર, વેતાર રાક્ષસ પુંઠે રાજા, હૈત પુંઠ મુકેછે ધાય, વીકરમ ત્યાં રહયે છે ખરો, પેલા ત્રણને લાગ્યો એકલો; વીકરમ ધીરજ કરે જેટલે,અજગરરૂપ આવ્યો તેટલે,વીકરમનેગળી ઓ વનચોર એટલે ત્યાં પડીયોછે શોર; જીત્યાની તો વાતજ થઈ, તે વેતાળે સરવે લહી. પાછોવળી આવ્યો તે ઠાર,રાય નદીઠાપડાએ ભારત, હૈતપાસે આવ્યો જેટલે, રાજા નવદીઠો તેટલે, વૈતાળને પુછ્યુ વચન, કયાંગયો આપણો રાજન; વૈતાળ બીચારો શું કરે ત્યાંય, રાજાને નવદેખે કયાંય, તેણે કરીને; પડીયો શોર, રાજાને કોઇ મળીયો ચોર; કે કોઇએ મારી નાખીયો, કે કોઇએ રાજા રાખીયો. નહીતર કોઇએ લીધા પ્રાણ, એવું વૈતાળે વીચારયું વાણ; પેલો દઇત કરે વિચાર, નવપામ્યો હું મારી નાર; રાજાનો મારયો આ ઠામ, હવે હું જઇશ કીએગામ; સ્વામી શ્રી કહાવે ગોપાળ, રાજાની કોણસાવે ભાળ; અરે વૈતાળ હવે શું થશે,રાજા તેનો સ્થાનક હસે.હવે આપણે શી કરવી પેર,કેમજાશું આપણેઘેર.કોહોને આપણશું કીજીએ,રાક્ષશ મારી વેર લીજીએ; એવી હૈતનો બોલ્યોવાણ, વઇતાળ કહે હવે લઈશું પ્રાણ. એવું કહીને ચાલ્યો વૈતાળ; તવરાક્ષશ ગયો પાતાળ, વૈતાળનો ભયે જેવાફરે;રાજા વિચારમનથી કરે;અરે હૈવશી થાશેપેર.આ જે દઇને સાધ્યું વેર;રાજા પાખી ધીકઅવતાર. હવે મુજને કોણ આપેઅડાર; હવે મુજને કોણ દેશે માન, જ્યારે ન મળ્યા રાજન;હવે પેર એવી હું કરૂં,ન મળે રાય તો નીસ્ચે મરૂં;એવું કહી ચલ્યો વૈતાળ, વળી હૈતનો આણ્યો કાળ;શોધીને થાકયા બેઉ ભુર, એટલે મેર જઇબેઠા સુર; એ વાત અહીંયાંથી રહી રાજાની પછે શી ગત થઇ; રાક્ષસ લઈગયો પાતાળ, જાણે એનો આણું કાળ; રાજાના તો ભાગે હાડ,અજગર પોતાની હાએ દાઢ;ત્યારે રાયે ધર્યું ધ્યાન, હરસીધનું છે જેને માન.

દોહરા—આરાસુરી તું અંબીકા; એકલ સ્વરૂપ અભેદ; કોઇએ પાર ન પામતા વાણી વખાણે વેદ; તુળજા તોતળી સીંધવાને, મહામાયા પ્રચંડ.અનાઈ આધ અન્યપુરણા વ્યાપી રહી નવખંડ; દઇત નીપાત્યા દેવીએ, રકમ બીજ રણરોળ.શુભ નીશુભના દલ હણ્યાં, ચામુંડ અરણ ચોળ; અનેક રૂપ ધરો તમો, કોઇ ન પામે પાર, ટાળો સંકટ માહરૂં, ચડજો મારી વાર; મુજ મુવાનું દુખ નથી, બીરદ તમારૂ જાય. ગાંધર્વ વાટ જોઇ રહે, તેની શી ગત થાય; માતા તુજ પરતાપથી કામ કરયાં કંઈ કરોડ; મેં કષ્ટ સેહેવાતું નથી,માટે અહીથી છોડ; કોટી કામ આગે કર્યાં,માટે છે વિશ્વાસ વ્હારે વેહેલા આવીને, પુરે મારી આશા. સ્તુતી એવી રાજા કરે,ધુણાવે છે શીશ; હવે મરત્યું,ત્રાહ ત્રાહ જુગદીશ. માતા મારી વારે ચઢો,કેમ લગાડો વાર; કષ્ટ શાહેવાતું નથી અજગર ઉદર મોઝાર.

ચોપાઇ—એવી સ્તુતી રાયે કરી, પ્રસન્ન થયા ત્રિપુરા સુંદરી; મુજ સેવકને

દુખજ દે. એ રાક્ષસ સુખથી કેમ રહે, એવું કહી ચાલીયાં ચામુડ, કરમાં આયુધ લીધા ડંડ; આવ્યાં માત પોતે પાતાળ.ત્યાં નવ દીઠો વીર વઇતાળ;માતાએ બોલાવ્યો વઇતાળ, વીરે હાંક મારી પાતાળ. આવ્યા માતાને નમ્યું, શીશ અજગરપર ચડાવિ શીશ;માતા કહે સાભળ વઇતાળ; એ અજગરનો આવ્યો કાળ. આ વજરદંડ તમે લીજીએ, તે વીકરમને કર દીજીએ;વાયુ રૂપે થઇને જાય, જ્યાં પડયા છે વિક્રમરાય, ત્યાં જઇ વજર દંડ આપીએ;મહાસંકટ એનું કાપીએ;રાક્ષસ આવતો જાણે સહિ, વીકરમ વળતો જીવે નહી, મારયા પછે શું કીજીએ; માટે શાનો દંડ દીજીએ;વાયુ રૂપ વઇતાળજ થયો, વજર દંડ તે લઇને ગયો; વીકરમ જ્યાં સમરે છે માત ત્યાં જઇને દંડ આપ્યો હાથ વજર દંડ આવ્યો જેટલે, વીકરમ આનંદ પામ્યો તેટલે:દંડ તણો દીધોજ પ્રહાર.પેટ ફાટીને તે આવ્યો બહાર. વઇતાળે ત્યાં કીધી ચોટ, દૈત તણા ત્યાં ભાગ્યા હોઠ, પછે ખડક કાઢયું જેટલે. માંમા કહી વળગ્યો તેટલે,બ્રહ્મહત્યાનું મોટું પાપ;દેવતા મુજને દેશે શ્રાપ. એવું કહી તે લાગ્યો પાય, તુતો મોટો વિક્રમરાય; સાહસીક મહા દીસો ધીર. બીરજીત વિકરમ તું વીર, જે માગે તે આપુ તુને, જો તું જીવતો મુકે મુને. ત્યારે રાજા પ્રસન્ન થયા; રાક્ષસ ઉપર આવી રહયા. છે રાક્ષસ પરબ્રહ્મ કુમાર મળ્યો ભેટયા નાથ લાગી વાર: સાથે લીધો વીર વઇતાળ, રાક્ષસને ગામ ચાલ્યા ભુપાળ. નગરમાંહી આવ્યા જ્યાહરે,રાજા હરખ પામ્યો તાહરે;નગર તણા સૌ નીરખ્યા લોક,ઓચ્છવ વરત્યો ફીટયો શોક; રાજા તો ત્યાં કરે વીચાર,નગર અનોપમ દિસે સાર;જોતાં તો જેવું કઇલાશ રાજાને ઉપન્યો ઉલ્લાસ; બ્રહ્મ વહન ત્યાં જેવું હોય, એવું છે તે નગરજ જોય; કેવો તો છે ઇંદ્રાસન જેવું હોય અશોકવન;જુવે તો વાડી ત્યાં ફળી,અઢારભાર રહયાં છે મળી, માનસરોવર જેવું વાર. ખીલ્યાં અંબુજ કોરોઠાર, એવી રચનાનો નહી પાર, આવ્યા રાક્ષસને દરબાર. જોયો તેના ઘરનો ફેર; બેઠી કન્યા દિઠી તેર તેમણે રાયન દીઠા દ્રષ્ટ; થયું સુખને ફીટયું કષ્ટ. ભલે રાય તમે આવીઆ, મારા મન માંહે ભાવિયાં; રાક્ષસને પુછે છે રાય, આ સરવે કોની કન્યાય.દોહરો—રાક્ષસ વળતો બોલીયો સાંભળ સાચુ રાય; ત્રણ તો કાશી રાયની, દાંવાલની બે કન્યાય. કોકણ દેશનો રાજીઓ, તેનિ કન્યા ચાર, રૂપ જોઇ હું લાવ્યોછુ માન તે નીરાધાર ધાર શોરઠ દેશનિ પણ છે સંભવ તેનો તાત. સવરા મંડપનાંઆ રહી. ચક્રસેન જેના તાત; રૂપ જોઇ હું લાવીયો, એ રાય તણિ કુમાર, પુત્રી કરીને પાળીએ,હઇડે હેત અપાર; માટે તમો જે લીજીએ. આપુ કન્યાદાન, એવું કહયું ત્યાંહ રાખીઓ. વીકરમ પોતે રાજન, ચોરી ચીત્રાવી હેમની, માનનિ ગાયે ગીત;રાજકન્યાએ સાંભળ્યું,વધી અદકી પ્રીત.ઓચ્છવ કૈરયો અતિ ઘણો, તરીયા તોરણ બાર;મજાબંધાવી ધરમની, વરત્યો જયજયકાર, ત્યાં દાન અપીકાં થયાં,મળીયા છે બહુ લોક

આનંદ સઉને ઉપન્યો, નહિ કોઇને માન શોક. તે શોભા વખાણતાં દાતાર આપે ક્હાણ; કરપી મન માને નહી, શોભજ છાંડ પ્રાણ. રાખ્યો ધર્મ રાજા તણો હરસીધ્નો પ્રતાપ; એ ફીરત શ્રવણે સુણે, જાએ પાંચ પાપ.

ચોપાઇ—ધવળ મંગળને માંડવા જગ, રાક્ષસને ઘેર રચીઓ રંગ; વખાણ કુળની રીત કરી. બેશી ચારે કન્યા વરી, રાજા કહે નવ ઝાલુ હાથ; પરણાવોનીજ ખાંડા સાથ, મારૂ ખાંડુ ત્યારે વરે. વચન જો મસ્તક ધરે. જે કહુ તે કરે રૂદીયા સાથ; એવુ વચનજ આપે મુજ હાથ; ત્યારે માનુની બોલી વાણ. ધન ધન રાજા ચતુર સુજાણ, એવું કહીને આપ્યું વચન, સાંભળજો વીકરમ રાજન; સત્ય વચન માનજે તું આપ. લોપું તો બ્રહ્મહત્યા પાપ, તમારૂ વાયક મિથ્યા કરૂં, તોમારૂસહુ સુકૃત હરૂ; એવી તેણીએ દીધી વાચ, ત્યારે આપ માન્યું મન સાંચ ઉલટ ભેર તે વીતી રાત, રવી ઉદે થયો પ્રભાત;વિપ્ર વેદીયા મળીયા બહુ.આશીરવાદ ત્યાં આપે સહુ, પરેમ આરોગ્યા કંસાર, મંગળ વરત્યા છે ત્યાં ચાર; વળતો રાક્ષસ આવ્યો ત્યાં સાર, હસ્તી ઘોડાની કીધી હાર; રાજાને આપી સુખપાલ, અલખત અલખે લાલ; કન્યા એકને બીજી બાર, રણ ઉપર થયો અસ્વાર. સાસરવાસો કરોડો તણો ભરયા માલ હસ્તિપુર ઘણો, કરી વધામણી માગી શીખ, વીક્રમમન નહી કોઇની બીક લીધા માલ ખજાનો દ્રવ્ય, તેડી સ્રીઓ સાથે સર્વ, એમ કરીને ચાલ્યો પંથ; બીક નથી પોતાને મન, પેલા રાક્ષસની આપી નાર, તેણે ધન આપ્યું અપાર.માલ આપીને નામુ શીશ; રાજાને આપી આશીશ.કોટી કલ્યાણ તમારૂં થજો, તારૂ દરિદ્ર દુર થજો;એવું કહી ત્યાં ચાલ્યો રાય,ઉજેણ નગર ભણી તે જાય; માત હરસીધનો પ્રતાપ, આવ્યા રાજા આપોઆપ; પ્રધાન પંડિત સહુ સામા જાય, ઉલટ સહુ લોકોને થાય,શકે રાજા લાવ્યો કઇલાસ, લાવ્યો ઇંદ્ર કેરો અવાસ;સરવે ત્યાં વિમાસણ કરી, રઇયત સૌ જોવા તરવરી મુકતાફળ વધાવ્યા રાય, રાય સભામાં રાજા જાય; તેડયો ગાંધર્વને વેગે ઘેર; તે આગળ કહી રાયે પેર. ઓળખી આમાંથી લીજીએ, કકો તે ઉપર દીજીએ, ગાંધર્વ મન કરયો વિચાર, કન્યા તો દીઠી દસબાર. જોતાં માગ્યું છે સુખ. અંતકરણમાં પામ્યો દુખ, તેને વાગ્યું મોહનું બાણ, જાણે તેના હર્યા છે પ્રાણ. જેમ રણે મળ્યો હોય વાઘ, જેમ કરડયો હોય કાળો નાગ;જેમ વંઝાનો પુત્રજ મુઓ, જેમ વ્હાલાનો વાજોગ હુવો. થર થર ધરૂજે તેનો દેહ, રાજા શું બોલે તેહ.

દોહરા—રાજા ત્યારે બોલીયો, સાંભળ ભાઇ તું વાણ; આણિને હાજર કરી,માટે તમે છો પ્રાણ. તોએ ગાંધરવ બોલે નહી નવ સુજે એ વીચાર; મુરછાવળી બોલે નહી, આંખે આંસુની ધાર. મુખથી બોલી નવ શકે કરે છે આપ વીલાપ; આશ ન પોતી મન તણી,પછાડે તનઆપ.ચોપાઇ—રાયેસ્હાયા તેના હાથ.કહે ગાંધરવસાચી

વાત; તારા મનતણી જે હોય વાણુ, આદ્યશક્તિની તુજને આણ. સુકીત પુન્ય જે તારૂં હશે, જુઠુ બોલીશતો સરવે જશે:તુ જો જુઠુ બોલ આપ,બ્રહ્મહત્યાનું તુજને પાપ, તે માંહે જો આણુ રીશ. તારા સમ તે મારે શીશ,તે ગાંધરવ રોયો સાર,આંખે આવી આંસુની ધાર, હું તો વીચારૂં એવું મન. સાંભળજો વિકરમ રાજન: જે દહાડે મેં તમને કહ્યું.મેં તો આવડુ કાંઇ નવ લહ્યું,આવું જાણુતનો ત્યાંહું જાન, સરવે આવત મારે હાથ;સતવાદી તો મારૂં નામ.મેં તો કીધુ તારૂં કામ. નવ બોલત તમને તે દન.કયાંથી માલ લાવત રાજન;બાર સ્ત્રીને બીજો બહુ માલ,તેનો ઘેર રાખો ભુપાળ. મુજને એક આપોછો દાસ, હુને કેમ પામુ ઉલાસ હવે મારો શો કરશો સચ.બેસારી મુકયો મારો પંચ.હવે વરસ તો પુરૂ થયું, વચન તમારૂં મીથ્યા ગયું; જો મુજને નવ આપો એહ,મારો નીસ્ચે તજવો દેહ,પછે કરો તે કરજો કાલ,મન જાણો તો સઘળું આલ;એવું કહીને ગાંધરવ રહયો,રાજાને મન ઉલટ થયો

દોહરા—રાજાએ સાચુ કહ્યું,માન્યું તેનું વ્રત-માલજ તેને આપીયો,કન્યા સહીત ત્યાં તરત; કૃષ્નારપણ તેને કરયું,ક્ષણુ ન લાગી વાર;તે ઉપર એક આપીઓ નવો મહેલ નીરધાર તે શોભા વખાણતાં, દાતા હરખે મન;કળ વીકળ ખાઇ પડે, સોમનું દાઝે તન, કહેછે મોહની પુતળી સાંભળ ભોજ તું રાય;એવોજેદાતાહશે, ધરે સીહાસન પાય' એવું કહીન પુતળી આપે ગઇ આકાશ એ કથા પુરણ થઇ, કહે શામળદાસ.શ્રોતા વક્તા સમજતા,કહે કવીતા કરજોડ;શામળભટ કહેબોલજો જય જય શ્રી રણછોડ.

વારતા ૧૯ મી ભાભારામની.

પ્રદુમન નામની ઓગણીસમી પુતળી બોલેછે તે વારતા રાજા ભોજ સાંભળેછે.

શ્રી ગણેશાએ નમઃ શ્રી સારદાય નમઃ દોહરા—શ્રી ગણપતી તુજને નમું.પુજું તારા પાય; વંદુતુજ વરદાયની,પુરણ ગ્રંથ ઘડાય. ભોજરાય ભદભુપ શ્રી કહું ઉલાશી મન; પંચામ્રતથી પુજીયું, પ્રેમે પદમાસન,પ્રદક્ષણા કરીને પછી,કરયું બેસવા આમ; માં માં બોલી પુતળી, પ્રદુમન જેનું નામ. પગમાં ધરશો પુરપતિ, બેઠે સુખ ન થાય;એ આશાન છે ઇંદ્રનું,બેસે વીક્રમરાય; તે સરખો દાતા હશે, પરમારથપર પ્રીત; ગૌબ્રાહ્મણ પોષક સદા; રાજા રામની રીત દુખ હરણને સુખકરણ,તારણને તરનાર; શહોદર પરવારનો, દેવ સમો દાતાર. ચોપાઈ—કહે પુતળી સુણજો રાય, એવા ભુપથી બેસાય, હોય પ્રાક્રમ તુજની માંહ,બેશ નહીતો કર પુજાય.તવ રાજાએ જોડયા હાથ, પ્રેમે બોલ્યો પુતળી સાથ; નીર્મળ કહો રાજાનું નામ. કેવાં કીધાં તેણે કામ કહે મુને તે તો વિસ્તાર,તુજ કૃપાથી પામું પાર; કરૂં પ્રાક્રમ મેલું માગ, નહીતો નવ બેસું એ જાગ.

દોહરો—પ્રદુમન બોલી પ્રીતથી, શુણજે ભોજ સુજાણ; વરણુ અઢારે હું કહું-

વીક્રમચરીત્ર પુરાણ ઈંદ્ર તણો સુત અંશવત,પ્રતાપવંત પ્રમાણ;રણધીરા શુરાવણું ચતુર મહા ગુણવાન.સીધુ માધવી તે ભણ્યો,પર કાયા પ્રવેશ;અદ્રષ્ટ વીદ્યા આદરે, માલવ દેશ નરેશ, અરૂણ્યને અવની વીશે;ધરમ વાત પડે ધીર,શાસ્તરે ચાલી સાખ બહુ, વડહથ્થ વિક્રમ વીર, આભ બધુ અભરે ભરયું; રાજસ રૂડો રાય; ચતુર તે ચતુર માસમાં, જુવે પુર ચરચાય. વરણ અઢાર વાસો વસે, પ્રથક પ્રથક પુરવાસ; ફરતાં ફરતાં સરવના, જોતો રાય નીવાસ. પ્રથમ વાસ વીપ્ર તણા, છુપે જોયા ભેદ; સ્નાન કરી પ્રભાતમાં, વાણી ભણતા વેદ અરઘ આપે કો અરૂણને, નામે શાળીંગ્રામ; કો વીષ્ણુ પુજા કરે કોઇ શીવનું લેઇ નામ.બીજે પહોરે અન્ન જમી, અંદર ધોવા માટ; સરોવર તીરે જાય કો, કોંઇ નદી ને ઘાટ, ભોજન કરવા જાય કો, કો બાજીની વાત; લક્ષણ ઝાઝુ લોભનું, રખંડે જઈ તે માટ. લેશ દુખ કોને નથી, સુરસાગર ભરપુર; વિપ્રો સરવે જોઇને, અધીપતી હરખે ઉર. પછી વાસ વહેવારીયા, પેખે આપ હજાર;રળતા લેખણ લોહીને,ખેંચે ભારે ભાર. દુંદાળો ખુંદો નહીં, એઠો રહે ઠર ઠામ;શાહના જે સહુકો કહે,જોડે ઝાઝાં દામ, ઓછું દેવા આગળો લેવા અદકો લાભ;માલ કાઢે મોં માગતાં,ઓંડલ ઘાળે આભ.દહાડી દેવું દાખવે. હીસાબ ગણુવો નીત; વરતે મોંટા જન મળી, રહે દાસની રીત, થોડે કામે ગમ બહુ,કરે ગાંઠ બહુ કોક;મીથ્યા મોં કુટે ઘણું, કરે ફજેતા કોક. ઘસે નહી તે ગુણ વીના, શહેજે ગાડાં તોલ,કાઢીને લે કાળજું,મીઠા બોલા બોલ;વણજે વસેરા વાણીયો, વીત્રામાં વિશેશ, વસે નહી જ્યાં વાણીયો,જાણો ઉજડ દેશ સોની નીરખ્યા શહેરના વેડે ઘરેણાં ઘાટ; તસ્કર તે શસ કો નથી, મન માન્યું લે માટ; ગણ્યા પાપ તે નવ કદી. સ્નેહ કરી કો સાથ; શોનાનું સુનુ કરે,તે આપે હાથ ખાય બમે જ્યાં જેટલું,તેનો નહી ત્યાં તોલ;આપ ઘેર અલેખે જડે. ઉત્તમ જેહ અમોલ. કંસારા જોયા પછી, ત્રાંબા કેરા તોલ; નવાં કરે જુનાં તણાં મોં માગ્યું લે મુલ કરે ઉજળા ઓપીને, લાભ સવાયા ખાય, વેચે બેઠા મંદિરે, ગરજુ લેવા જાય. દરજી જોયા તે પછી, કપડે મેલે કાપ;હરે વસ્ત્ર તે વિશ્વનાં, હું પદ રાખે આપ. મોટમ માને મન પ્રાણી; જાણે અકલ શાહ, ગજે તસુ જે નવ મલે, ઉદરે ઉઠે દાહ;હજામ જોયા તે પછી, જગત અનીતી જાત. એક અધીકી પાંસળી,ચસ્કી કેરી ખ્યાત. અણબોલ્યો ક્ષણુ નવ રહે, ત્રણ વાતે માહેર,અણદીઠી અણસાંભળી સેહેજ કરે જાહેર મનની મેહેનત નવ કરે, કરે પરાણે પ્રીત, વાત રહે નહી. પેટમાં નાઇ તણી એ રીત.

ચોપાઇ—હેતા નામ ન આવે પાર,એવા જોયા વરણ અઢાર, જોતો જોતો રાજા જાય,મગનથાતો મનમાંય,કણબી લોકો ખેતીકાર,ધરણીપત હઇયામાંતીર,પ્રીતિથી જોયા તે લોક,કાયા દુખ વેઠે છે કોક.કણબી કેરો જોતાં પાર,રાએ દીઠી મેડ અપાર, પરસાડા મુંડ છે ઠામ, ભલે એક ત્યાં ભાભારામ, બહુ ધારી સારૂ ઘરસુત્ર, પરોઢ

પાંશે પ્રતાપી પુત્ર, હળ નાજા લખેતાને હાડ ઊદયો શુભ પરવાડ, ધાંચ ધરીરેણુી જાહરે, સુતાં ઉઠયાં સઊ તાહરે, ગોબર કાહાડયાં છોડી બેલ,પેરશન માટે ચાલ્યો પેહેલ. જોડી હળને જુગતે જાય, પાછળ ચાલ્યો વિકરમ રાય,વ્રક્ષ તળે કીધો તો આળ,ભાભો આવ્યો ત્યાં તત્કાળ.શેઢે આવ્યો પાછો જાય,પલક નવ અટકાવે પાય, કરી એકઠાં બહુ કંટાળ કરી વાડ રાખે સંભાળ. ભરે જાંખરાં જટીયાં માંહ, જીવ જંતનો ડર નવ ખાયે,ફરે થોર ખરસાણિ માંહ,લહબહ તેની હુવે હાય.મેઘ વરસતો ધુજે હાડ.પ્રીતે ભાભો ચોઢે વાડ,સુરો નર સો હરી જાય, કણુબીને નવ લેખામાંય. ઘાસ ધાનથી ખેતર પુર,જોઈ ઘણો હરખાએ ઊર,સાંજ પડીને કરી વિખાર,વીણવા આંડી પોતે ચાર ભારો બાંધી મેલ્યો શીર, ચોપે લયો બાવંન વીર,પાંચ ઘડી નિશા થઈ જાર આવી પોગ્યો ઘર મોઝાર.મુકી ઠામ પરોણો રાશ,પ્રેમે પીધાં ભરડકુ છાશ, થોડીવાર કરી વિશ્રામ,પછી ગયો સુવાને ઠામ.રળવું ઝાઝું થોડો આહાર,રાયે દીઠું દુખ અપાર,એવું દુખ ન વેઠે કોય, ધનધન કણબી તુજને હોય,એકે દિન એકાંતે કામ, રાયે તેડયો ભાભોરામ, ઘણા દુખીયા છોજી તમે, દુખ તમારૂ દીઠું અમે,એ દુઃખનો આણું પાર,હું તુજને આપું ભંડાર.મન ગમતો માગી લયો કાય,સારીશું અમે તમારો અરથ, તમ દુખેદુખી મુજકાય, દુખ તમારૂં નવ જોવાય. માટે ચિત ધરીને આશ,પ્રિતે માગો મારી પાસ. દોહરા–ભાભો કહે તું કોણ છે આવ્યો દેવા કાજ, દુખી કહેતાં તું મને,આણ રૂદેમાં લાજ, સમરથ કો સરજયો નથી.શ્રષ્ટીમાં બ્રહ્માય, કણુબીને આપી શકે, ફેલ કરો છો કાંય રીસ કરી બોલ્યો પછી, ત્યા તો ભાભોરામ,સમખાઈ સાળે કહો. કોણ તમારૂં નામ પ્રધાન રાજા પાટવી,પટલ તલાટી થાય, ગામ શેઢને ગરાશીયા મારૂં આપ્યું ખાય, રાજ રામનું જાહેર,કર ના ભરતું કોય, કણબી ત્યારે પોખના, ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ હોય. ચારણ બ્રાહ્મણ ભાટ તે મનમાં આણી કોડ;આ કરતા અમતણી. કણબી પાછળ ક્રોડ.કલ્પવ્રક્ષ સરખો કરશો ફીરતારે જુગમાંય, કણુબી ને ધોરી થકી, સુખ ભોગવે રાય.તમો કોણ છો તે કહો. મનડુ ખોલી વરત;શીવ પ્રતિજ્ઞા સત્યે કહે,કોણ તમારી જાત.હું સેવકહરસીદ્ધનો,દેવ વિપ્રને દાસ;પ્રજા તણો પ્રતિપાળને, પુર અવંતી વાપ. માગણનો દાતા અમો, પરદુખ ભંજન નામ, અરિગંજ સજ્જન અમો, વિક્રમજીત મુજ નામ.નગર નિહાળુ હેતથી, વરણ અઢારે વાસ; જોનો જોતો પ્રીતથી, હું આવ્યો તમ પાસ. દુખ દીઠું તમ દેહનું અથાક તમોને કષ્ટ; મોઢી પીડા તમ તણી; દીઠી દ્રષ્ટે દષ્ટ માલ નહી મેહેનત ઘણી, ચેત નહી કોજાગ; તે સઘળું દીઠું અમો જે જોઇએ તે માગ; રખે ઊણુમ રાખીશમાં, લેખ ન ધરશો લાજ; કોડ પોચાડુ તમ તણા, કહે અમ સરખુ કાજ, બુરત અમારે એટલું, પરદુખભંજન દેહ દેહ; માટે માગો મુજ કને મનમાં આણી તેહ

ચોપાઇ–કહે કણબી સાંભળ રાજન, દેવરૂપ સરખુ તનમન; વારૂ નીજીવ રણુ અઢાર, તે સઘળા માને અમ પાડ, મહેનત થોડી મુલ વિશેક; સુખદુખ જેવું રાખી નેક; ત્રણશેં શાક દીવસ જવ જાય; વરસ એક તવ પુરૂ થાય. તેમ બેઘડી એક ન સુખ; દાવાતળ કણબીને દુખ, મહા કષ્ટે અન પેદા થાય. વરણ અઢારે વેહેંચીખાય કણબીને બીજો બદલસાર, તે ઉપાડે ભોમીભાર; ક્ષત્રિ એક ને તુરી જાય, કરે દેશ બ્રહ્માણ નિરવાણ; બ્રાહ્મણ ને બીજો જે ભાટ,દાન તેહ લેવાને માટ;તળશીને પીપળ જે નામ, એ એધાણ આણે ઠામ; વણીક જે વેપારી નામ, લોકપણે કરતો તે કામ; માલણ બીજી ગુણકા નાર, દ્રવ્યતણી તેનો હરનાર. એક સુર્યને બીજો ચંદ્ર અજ વાળુ આપે છે ઇંદ્ર;ધરા એકને બીજો મેહ, સકળ વસ્ત ઉપજાવે તેહ. એકનરમદા બીજી ગંગ,પાવન કરતી જગનાં અંગ;એક અન્ન ને બીજું નીર,સર્વ તથા એથીજ શરીર. એક જુગનાં ફળ સાર. સુંદરો મોચીને સુંથાર, ભાગ તેહતો પામે પાર; કુંભાર ધોબી વાંદરસાર, ભાગ વીસલેછે નીરધાર;ગરાશીયા તલાટીનેહ,ત્રીજે ભાગે દેસાઇ દેહ; સતવાદી હાકેમ જે વરહ્વ, ઘેર બેઠો તે પામે અરથ; એવી રીતે વર્ણું અઢાર, રહે કણબી કેરો આધાર; કણબીને કોની નહી આશ માગે ઇશ્વરકેરી પાસ કોળી ભાગે તારે ચોર, હાકેમ ભાવે વાળે ઢોર; વણીકને દેવાણુ સેહેલ, બ્રાહ્મણ નાખે છે ટેલ દેશાઇ ભાગે બાંધે દાવ. બીજા રાખે ભીક્ષા ભાવ; ગરાંશી તે પાડ વાટ, ભમનો ફરશે નિશ્ચે; કણબી ભાગ્યો થાય મજુર. ધરે હાથ નહી તેહ જરૂર; કદાચ હાકેમ આપે ઠામ, તેતો તેહ વસાવે ગામ; ઇશ્વર આગળ જોડી હાથ, બોલુ સત્ય તમારી સાથ; મહીપત માનો સાચો મરમ, કહુછુ કણબી કેરાં કરમ. આવ્ય પર્વતનો અખાત્રીજ, ખાંધે હળને બોળે બીજ; જોડી ગાડું ખેતર જાય, ખાતર લઇને નાંખે ત્યાંય. ખુલ્લે અંગે તડકો સહે. ભાર અલેખે માથે વહે,ઓઢણમાં પણ ન પટકુળ, ખડે બોભા કાઢે મુળ, અદકી રાખે મનમાં આશ, એવે તો આવે જેઠ માસ;લાકડ લુકડ આપી સાર, હળ પંજેટી કરે તૈયાર;લઈ કોશ કોદાળો હાથ હળ બળદને રાખી સાથ; ઊઠે પાછલી થાએ રાત, ખેતરમાં જાએ પ્રભાત.વણીકને ઊપજાવે રીજ, ઘર આણીને જોશે બીજ; વરશે બહુ અશાડો મેહ. ધ્રુજે ગાત્ર ઉઘા ડી દેહ. પુંજી તેતો પૃથવી માંય, વાડ તણી તે જે રક્ષાય; ખરસાણી બાવળકંટાળ કરી વાડ રાખે સંભાળ; થોડો વરશે જુવેવાટ, ઝાઝો વરસે તો ઉચાટ; હવે આવી ચો શ્રાવણ માસ, નેંદવાની કરસે મન આશ, નરનારી ભગની ને ભ્રાત. વેહેતેમાથે વરસાત; ભીનાં વસ્ત્રને ચુવે દેહ, ઘેર આવીને સુવે તેહ. ભાદરવા કેરી કહું પેર; ઘડી એકના રહેવું ઘેર, ગોફણ ગુંથે ગોળા સાર, ખેતર માળો કરવો ઠાર. હાંહાં હોકારે હોકર, કાનો નહી રહે લગાર; ઘરસુત્ર સામુ નવ જોવાય, સુવે શીયાળે ખેતર માંય કાચુ કોરૂં પેહેલું ખાય, રાંધ્યું અન્ન નારી લઇ જાય; કારતક જાએ

એવી પેર, હાકમ તેડુ આવેચેર, આણુ ફેરવે દાંડી દીશ, થઇ બેસે ખેતરનો ધીશ; એવે આવે ખાતાદાર, તે હડ્ડિ ઘાલે નીરધાર, જુઓ કરમ વિધાતા વાંક, થઈ બેઠા કણબી તે રાંક; એવું દુખ બીજાને હોય, રે વિક્રમ વિચારી જોય. પાંખે પુર વીચારે મન, સુભાએગ તો પાકે અન; કુડા ભુંડા હોએ કોક જનાર, વાવે બાવીસ ઉગે રાગ નીચી દ્રષ્ટી નીચો પાસ પડે કદીતો આવે નાશ, કરજે કાહાડે ઘરમાં ખાય; ખેતર સામુ નવ જોવાય. મહા માસનો આવ્યો લાગ, કણુકેરા કરશે બેભાગ અરધ ભાગ હરશે હાકમ,અરધ ભાગમાં લોક તમામ.પ્રથમ બીજવાળો લઈ જાય,વળતી બ્રાહ્મણ પેદા થાય; ચારણ આવી ઉભો જ્યાંહ,નાપીક દરપણ લાવ્યો ત્યાંહ; સુતાર સઉની થાએ વાત, ભલો કહિને આવે ભાટ; જેને બીક્ષાની ઇચ્છાય, આવી હાથ પસારે ત્યાંહ. જેણે શાંચ્યી બળને બીજ. તેપણ આવ્યાં આણારીજ; લુટાવતા રહે એવી પેર; આવ્યા કણબી કરે ઘેર, તેની આંચ તગાવી સાચ. પહેલ પણ જોઇએ લાંચ; ફાગણમાસે રૂત વસત,દહાડે પણ દુખ અનંત,કુવે દાવડે કોસે વરત,કણબી બળદને આવે મરદ, ઝાડબીડ જાળવવા રહે,ચાઈતર તડકો અંગે સહે,તડકા સાથે સૌ વ્હે-વાર,પેટ ભરી નવ પામે અહાર;ખાય છાશનેઘીનો ગરથ, હાકેમ વેરો સમરથ;સુખી થવાને ચઉટે જાય, મારીને વેઠે લઇ જાય,સામુ બોલે મારે માર, અણતોલ્યો ઉપાડે ભાર. કણબી દુખ તણો નહી પાર, ધરતીનો પણ અમપર ભાર; વિક્રમરાય ન કરશો રીસ, કહુંછું પાય નમાવી શીશ. ઝાઝાં ઘર કણબીનાં સાર. સો મુજ કુટુંબ તણા નીરધાર, એક શહેરમાં મણુ વકરે ધાન, અડધું મહીપત કેરૂં માન,હાથી ઘોડા લશકર તુજ, જીવે અન ખાઇને મુજ, તો મુજને, તું આપીશ શું ય, સાચે સાચુ કહુંછું હું ય,સરવે કેરો હુંછું રાય, મુજવડે સઉ કોઇ પળાય,પરદુખભંજન તારૂનામ, કરો લાખ બાજાનાં કામ. અમ કેરૂં જો ભાગો દુખ, મુકો તો મીટે ભુખ, ખેતીમાં નવ માગે પીડ, એવા રાજાકોનાવ દીઠ. કણબીકો શું હોડે હાથ, ઘડયો નથી એવો કો નાથ, પુંજી જાએ થાયઅથાગ, તોય કણબી ના હોડે હાથ, માટે કરમલખ્યું ને થાય, મારી તો માગે બલાય, ભાભો બોલ્યો એવો ભેદ, રાયને મન લાગ્યો ખેદ. છપ્પો—પટલ પાસ પાતશાહ, આપ જઇને કર જોડે, પટલ પાસ પંડીત. જાચવા જઇ જશ જોડે. પટલ પાસ સઉ ગરાસ, માન મુકીને માગે, પટલ પાસ લખપતી, લાલચે પાએ લાગે. આપે છે પટલ પરસાદતાં, જગ જીવાડણ જાણીયા, પાદશાહ વધે નહી પટલથી વખાણ્યાવે શા વાણીયા.

દોહરા—વિચારી વિક્રમ કહે, કર્યું સત્ય એ કામ, મનુશ દેહ મારો ગયો,ધન ધ-ન ભાભારામ. સાથી શીરોમણ હો તમે,મોટમ કીધી મેહ,રીશ ધરો નવ મનવિશે, તો કહું તુજને તેડ. કહે ભાભો સુણ રાયજી અહિંઆં છે એકાંત,રિશ કરે કુપે પડે ભાગે મનની ભ્રાંત. અયસુણ હોય આમતણું, તે કહો આણું દીશ,માત,ઉત્તરતેના

કહુ તો ના ધરશો રીશ.ચોપાઇ-બોલ્યો નરપત તેણે ઠામ, સાંભળ રૂડા ભાભારામ, કણબીની ઉતપત કે કેણુ, પુરાણમાં નવ જડશી મુળ. માટે ઉતર કેમ કહેવાય.એ સંદેહ મારા મનમાંહ, ઉતમ કુળનુ નહી એ કામ,માટે નિચ તમારૂં નામ ખાટું છે નામ કુળનુ કાજ,કહે કેમ ના આવે લાજ,બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વઇશ્ય વરાણ.તે તણાં રૂડાં આચરણ, તેહ તણાં છે કરમ, આપ આપનો પાળે ધરમ, ઉતમ કુળમાં મોટ અન્યાય. બીજી વાર પરણે કન્યાય. કહે નાતરૂં તેનું નામ, બુડવા કેરૂ એ છે કામ; સઘળા શદગુણ તમમાં હોય, તો એ મોટો અવગુણ શોય, કરો પાપ એવં પ્રચંડ, લખે તેનો અદ્ધો દંડ; પ્રતી ઉતર એનો કહો આજ, લેશમાત્ર ન ધરશો લાજ.

દોહરા-ભાભો કહે સૂણ રાયજી, ભલી ઊઠી મન ભરાંત; સંદેહ ભાગુ મન તણું ચીતમાં થજો શાંત, ઉત્પન્ન કહુ કણબી તણી; કહું કુળનિ રીત, ઉંચનીચ સરવે કહુ મનમાં આણી પ્રીત. ગુણ હોય તે મન ધરો, અવગુણ રાખી સાથ; ભાભો કહુ ભાગુ અમો, સંદેહ જે મન સાથ. શીવ શક્તિ સંયોગથી. થયો ઇંદ્રિ ત્યાં એક, રચના બ્રહ્માંડ કરી. ઝાઝો વિવેક ઉત્પન્ન કરવા પાળવા સંહારે તે કામ, નારી ઉપજાવિ પછી એક વિધાતા નામ;બ્રહ્મા કહે કેમ જીવશે માનવ જાત અનેક; સકળ બીજ પેદા કરયાં,કીધો માણસ એક.કણવાવી પાંખે સહુ,સોંપ્યું અને કામ; પુરણ હેતે આપીએ,અધીપતી અદાસુ અન.ભાર અઢારનાં પછી કરયા બીજ તેઠામ. એની મેળે ને ઉગે. ત્યાં નહી કણબી કામ, કહે વીધાતા જગપતી, એહ આપણા અંશકણને કણબી જ્યાં લગી ત્યાં લગી સરષ્ટી વંશ, કણબી વણ ચાલે નહિ.જીવે જન સોય,કણ ઉપજાવી નવ શકે,કણબીવણ નર કોઇ. વિચારયુ વિશ્વ ભરે, કણના કીડા લોક,સરષ્ટી કણબીથી થઇ.બાકી સરવે ફોક.કદાપીને જો કણ હશે, તે કણબી કુળ જાય; ત્યારે સરૂષ્ટી તો પછી જીવે કોણ ઉપાય,ચાલે બીજા સઉ વીના અટકયુ ન રહે કામ,કણબીવણ ચાલે નહીં,ઠરે નહિ કો ઠામ.સ્વામી સ્વગ ગયા પછી અવર કરે કો આપ,તેથી વંશ વધારશે,ભેદી ન શકે પાપ,ઉત્તમ વરણ આદિનું થાશે અલપારુપ,તે કાંઇ જાશે નહીં,કણબીકેરો વંશ.સરવે પેલાં અવતર્યા,સઉની પુઠે જાય,ભાભો સઉના મનવીષે,ભાભો મે કહેવાય,ભાભો કહે છે મુજનેમનથી પ્રગટયો માન,ભાભો ને બોમી પરે,મહીપત સરખો જાણ, નાત બહાર અમમા નહિ, ઉંચ નીચના હોય, અણિદચાદમાં પણ નહી જુગઆદથી જોય.કુળહીણ કોઇ નહિ ઠેકાણુ ઠામ.મહીપત સરખા માનદે,તેથી મોટુ નામ,કરોડ જન કણબી પુઠે, દેવ સરીખા સોય.રાજાપાછળ કો નહીં, આપ વિચારી જોય,અમને વરણાગી નહી,કાયર નહી સુર,કષ્ટ સહે કાયે ઘણુ, પરમારથમાં પુર,બીજી વરણ જે જગતમાં,આપ રળેલું ખાય,કણબી મેહેનત જે કરે, બારેવાટ જાય. વીશ્વપતીથી હળપતી, છત્રપતીની જોડ,તે પણ ડાહ્યા હીલ

થઈ, ઉભા રહે કરજોડ, મહેણું દિધું મહિપતે, ઉત્તર દીધો આજ; કુળ વાધે કણબી તણું, કરે નાતરાં કાજ; કહે ભાભો સુણ મહીપતી, વીવેકી, વીક્રમ વરસ; કણ પાક જેજે કરે, તે રાજાને અરધ, ભોમી ઉપર જેટલો અમલ કરોછો આપ; લોછો શીરપર તેટલું, કણબી કેરૂ પાપ, નીમેષ માત્ર અમને નહી; જાય અધીકું પુન્ય; યજ્ઞ કરીને વળી. ગાંઠે બાંધીએ પુન્ય. ચોપાઇ—ભાભા કેરાં સુણી વચન; પ્રસન થ રાજાનું મન, મન કેરો ભાગો સંદેહ, પુરણ પ્રેમે જણાવ્યો નેહ; એક તમો દીસો વરધ. બીજુ રળી આપોછો અરથ; ત્રીજુ મન ભાગ્યો સંદેહ, ચોથુ નારાયણપર નેહ. માટે મુજ આપ્યાનું મન. સંકટ તમ કાપુ આ દન; માગો કાંઇ અમારી પાસ, સંતોખી મોકલીએ વાસ, બોલ્યો ભાભો મન હુલાસ; મહીપત આપ તણો છે દાસ; વરસ થયાં પંચાણું મુજ હાવાં શું હું જાચુ તુજ; પાંચ પુત્ર પ્રહદાપરીવાર, ખાવા પીવા અપરંપાર; સરવે સુખ તમારે પુન્ય. નથી મારે કાંઇપણ નુન્ય; હજુ રળવાની મુજ શીદને આશા રાખુ તુજ; હઠ કરે છે સાર, ભાભાને કહે વારંવાર; મેં તારી જોઇ ચરચાય; અરહ મારૂ મીથ્યા જાય, માટે મન માને તે માગ. તારા મનની ભુખજ ભાગ, તવ ભાભાએ જોડયા હાથ, બોલ્યો રાજા વિક્રમ સાથ, ધનેનહી ઉદક અવતાર, કરે શીવ પુજા નીરધાર. મુરતીના બીજા બહુ ઠામ, મારે મુખ્ય પતિનું કામ; મુકીત ચાર પદારથ જેહ, શીવપુજાથી મોટી તેહ. પરીબ્રહ્મ પ્રિતે પુજાય, પુરણ તેજમા જઇ ભળાય; ટળે કર્મ બંધનનાં પાપ, એ પદવી દરશાવો આપ અંત તણુ મન સોંપો સુખ, તે વણ નવ મુજ ભાગે દુખ; હાથી ઘોડા ગરથ ભંડાર, ઘર સુત પરીવાર; એમ સઉ ઝાકળ કેરૂ નિર, મનનો ક્રીડો જાય શરીર, એ સુખડુ વહી જાએ જેમ, પાણીનો પરપોટો તેમ. વળી ઘાસનું તાપણુ જેમ, ભવ સુખ માની લેવું તેમ; રસવીણ જેવી હોય કથાય. ભવ સુખ તેવું મુજ મનમાંય, જીવત કેરૂ શીવજ થાય, બીજી ફેરો નવ જનમાય; એ આપના સમ-થ જેહ, તે આગળ નમાનું દેહ; એમ બોલ મુણિ રાજાય. ઉભો મનમાં અચરજ થાય, ભાભો ભોળો જાણ્યો મેં પુન્યવંત દીસે છે એ, દુખભંજન મેં કીધા ઘાટ, ભાભાએ ઉડાડી વાટ; ઓશીંગળ થાઉં શીપેર, શું મોઢુ લઇ જાઊ ઘેર, વીસ્મય થઇ કરતો મનતાલ; અરધ ઘડી રહયો અણુબોલ; કાંઇ વાત ન સુજે દ્રષ્ટ, રાજાને મન અદકુ કષ્ટ; કહે ભાભો શી ચીંતા નાથ, નથી વેણુજ દીધુ મુજ હાથ. શી ચીંતા ધરવી મુજસાથ, આપનાર મોટો શ્રીનાથ. આપણે સૌ ભીખારી લોક, મોટમ મન કરવાં તે ફોક; દુનિયામાં એકજ દાતાર. આપણુ સરવે માગણ હાર, રાખે ખરખરો આણે માટ, પ્રથ્વીપત લો મંદીરવાટ, જે કોઇ કહાવે જાચક જન, તેને જઇને આપો અન. જેને હોયે ધનનો અરથ. તેને જઇને આપો ગર્થ, કો આગળ થઇને નિશ્વસ્વ, તેને દો દા સીને અરવ. કામ પીડ્યો આવે દ્વાર તો તેને પરણાવો નાર. બ્રાહ્મણ કો આવે

કરજોડ. બીજા હમને પુરો આડ,બરના જાચક પુજની દાસ,પસાયતા હઇ પુરો આસ; તેનું અક્ષર દાતાજ નામ, જુગે જુગ આવે તે કામ,વલીઃ જનની પુરો આશ, વેરી નબ લેગો તે પાસ. દુખિયા બંધ કો આવે પાસ, તાને તમ કરજો દાસ. કણુબી તો નવ કરશે આય, માગશે નહીજ તમારી પાસ, પૈસા આશ ભડકુ કો જન, નવે નીચ માને તે મન, બહુ બાળને નિરોગી દેહ, કરોડ પતીથી અદકો તેહ;થોડે લોભે ખોજો બાર, નો શો જય નો વડેવાર.જે આપો તે ખુટ્યા જાય, માગે મારી તો બતાય; ઇશ્વર પાસ માગુ નેટ, ગર્ભવાસ નથી જનની પેટ,તમથીજ અપાયે કયમ, વીસરજો તો મારા સમ;પ્રથવીપતજો મોટા રાય, મહીપત તમ મોરો મહીમાય, આમળ રાજ થયાં કંઇ કરોડ;કોઈ નહી વાને તમ જોડ.દવાંશી નર તું તો દેવ,રઇય્ત રોજ ભજાવે શેવ,ધન્ય ધન્ય તે તો તું કાય,ધન્ય ધન્ય છે માત પિતાય,રૈયત જેની દુખી ન કોય, એવા રાજા કો નવ હોય,ચીરંજીવી છો કંઇ કાળ,પ્રથવીપત પ્રજાપ્રતિપાળ;જાઓ ઘેર કરો શુભ કામ, હરખી બોલ્યો બાભારામ.

દોહરા—રીઝયો રાજા મન ઘણું. શુભ સાંભળી બોલ,સ્વર્ગ તણું તે સુખ કરયું, એ પછી અનુતોલ ગમતું જે ગોવિંદને હું પોંચાડું ઠેક; મુક્તિમા મુકું તને,ફરી ન આવે પેટ, ઇચ્છા હોય મન વશે રહો અ તારે ધામ.રામ પ્રતાપે તુજને, બેગાડુ પરિશ્રમ, વિક્રમ કરીને વાયટો, આવ્યા હૈયે ઘેર; મન વિચારે મહિપતિ,શી હવે કરવી પેર. અન્ન જલ નિંદ્રા તજી, તજી સેજ સુખ ધામ; એક વાત ન જીકસે, કેમ થશે એ કામ. વાતિ વાત વિચારમાં જંડ નહી કાંઇ જામ; પંડીત તેડયા પ્રોઢમાં, પ્રીતે લાગ્યો પાય; નિરણય કોહો એને તેમને,ગુણ મય વિદ્યા પુર;જુવો વાત વેદાંતમાં સર્વ શાસ્ત્રના સુર, ધરમ શાસ્ત્ર ધ્યાને કરી, ખોળો મહીમા શુભ; મુક્તિ મારગ દાખવો, પ્રીત કરી પ્રતિકુળ, કો કહે મુક્તિ ધ્યાનમાં, કો કહે જપ તપ વ્રત; કો કહે દાનયજ્ઞનાં અંતરે તારાગુ તરત. કો કહે પુજ્ય ઇશને, નાહે નિર નરમદ;કો કહે સાધે સાંખ્યમાં, એમ સંદે અનહદ, નર કહે એવું રચું ઠામોઠામ; હર્ષવંત હોય જે સરવનું એક તણું નહિ કામ.

ચોપઇ—દાલ્યા પંડીત બોલ્યા એમ, રાજા સંગ ધરીને પ્રેમ; કાશી લક્ષ છે બ્રહ્મ સ્વરૂપ ભેદ ન પાગ્યા બ્રહ્મા ભુપ.બ્રહ્મા વીષ્ણુ રૂદ્રજ ત્રણ,સખ્ય કરીને શરણા શરણ; અકળ રૂપ નેત્રે નવ લહ્યાં, અમથી તે કેમ જાએ કહ્યાં. કહ્યાં રૂપ કુણ ધામે હોય ભારે ભુતળ પ્રગી માંય; વળતી ઇશ્વર બોલ્યા એમ, ત્રીગુણ રૂપ ધરીને પ્રેમ;ઠામે ઠામે મારો વાસ; શોધ્યા લેશે મારો દાસ;સગું માંહી નહી ઠાલો ઠામ; સઘળે વ્યાપીક રૂડો રામ; ક્હાપી જો સોધી જોય, પ્રગટ ઠામ દેખાડું સોય; તમ આગન ને કહ્યું સાર; રજ તનમાં નહી અંતર ધાર; સાંભળજો વીક્રમ મહારાજ, તમ આગળ માંડી કહું આજ; પગ્યા ભરણી માનવ જેહ, બ્રાહ્મણ નાસયકુનો દેહ.માણુ જાત પણ્ણી

થાય, તેમ, મારૂ રૂપજ થાય, સરવે ઘાટછે નીરમળ સાર, સોવારણુ તે તારૂ રૂપ,ભાર વનસ્પતી જેભાર અઢાર,તુળશી તે મારો અવતાર; પંદર તથીઓ મારૂ રૂપ,અગી-યારશ તે મુજ સ્વરૂપ, સાત વાર સારા સુજાણુ, તેમાં વાર રવી પ્રમાણુ; સતાવીશ નક્ષત્રો નામ, તેમાં પુષ્પજ મારૂં નામ,ઘણી રીતના બીજા વ્રત.ઊતમછે સુજ નામીક વ્રત,વળી યોગ સતાવીશ જેહ,વતીપાતનો મારો દેહ; સપ્ત સમુદ્ર માંહિ ક્ષીર, જાણો તેના મુજ શરીર. અડસઠ તીરથ તણો જે લાગ,તેમાં પ્યારૂ મુજ પ્રયાગ, પુન્ય અને પરમારથ કામ, કોટીકીક મેં ધરીયાં નામ;ઘણા કુણુ રહેવાના ગીત, ઉપર મુજ પ્રીત અનેક બીજાં નિરનવાણુ, ગંગાજળ તે મારો પ્રાણુ; સાવ મુકિત ઉપર નેહ. તોપણુ મથુરા મારી દેહ,ચાર વેદના નિર્મળ નામ,મુજ રૂપ તો સુંદર સ્યામ;બાવન અક્ષર જાણુ સાર, ઓમકાર તે હું નિરધાર, અને ઉપસાગર છે જેહ, તેમાં તત્વજ મારો દેહ પીંગળ શાસ્ત્ર ગ્રંથ અનેક, સઉથી મારૂં તેજ વીશેક;જોતીરલીંગ દ્વાદશ સોય, વીશ્વનાથ મારી દેહ જોય, ચાર કોટી પ્રથ્વીસાર,ઉતમ તે કાશી નીરધાર,અનેક બીજા જન અપાર,મુજને વ્હાલો છે દાતાર;સરવે મીથ્યા જાણો દેહ,સાચો મારી ભકિત દેહ. છપ્પો–દવાનળમાં દેહ, પડે અગિનની આંચે; પડયો પાણીતો પુર ચડે વેરીની ચાંચે. પાય કોઇ વીખપાન; શસ્ત્રમારે બહુ રીશે; સેજે કરડે સાપ રૂખી કોઇ રીઝે, જેગાવર જુલમી જુલમથી ચીપીયે તોડે ચામડી; કવો સામળ કહે એવે સમે,રક્ષણ કરતા રાનજી.

દોહરા–મન વીચારયું મહીપતી,એ લખ કોટી કામ;મુકિત મારગ એક જે તેનું તે શું નામ. થયો આકળો મહિપતી, મુકયો મુખ નીશ્વાસ; આદ્યશકિત હરસીધજે, ગયો તેહની પાસ. એકાંતે આસન કરયું,રાયે ધરીયું ધ્યાન ;પ્રગટ થઇ પરી બ્રહ્માણી, મહીપત દીધું માન, ત્રીપુરારી તુંનોતજા. કલ્યાણીકર કાંઇ ચામુડા તું અંબિકા, વીશ્વપતી વેનાઇ. હે આઇ ત્રીલોચના, અન્નપુરણા આઇ કાળકા તું પીંગળા મા માડી સીધાઇ, ઈંદ્રાણી શાખે સદા,રૂદ્રાણી રૂદાઇ; બ્રહ્માણી બ્રહ્મવદનમાં. વીંધાતા વીંધાઇ. જગત જનેતા માવડી, સ્ત્રી પુરૂષ જગ જામ;પશુ પક્ષી માનવી, સઉમાં તારો વાસ, બાહાર તમે ભીતર તમો, વીધા રૂપ વીશેક. બીજ સકળ સમરૂથી તણું આદ્ય શકિત તું એક. વિષ્ણુ વચન વીસ્નવ કહે,વ્યાપી સઘળે વરત;સત્ય લોક તો શીવ કહે, શકિતઆજડ કત બ્રહ્મવિદ્યા બ્રાહ્મણ કહે, રૂપક યોગી રામ.પંડીત કહે પ. મેશ્વરી અનેક ઉતમ નામ,ઓળખાવ્યો નવખંડમાં, કોટી કીધાં કામ. તુજ કૃપાથી તો પડયું પર-દુઃખ ભંજન નામ.શાખ ચલાવી શાસ્ત્રમાં વાજ્યો આડો આંક.પંચદંડ જીતાડીયા તુજ બાળનો નહી થાક, એક મળયા ભાભા મુને, સુખનો નહી મન શોક પરદુખ-ભંજન નામ તે; કરવા બેઠા ફોક. કરે કલ્પના મન ઘણિ મુકિત માગવા માટ;સુકીત સઉ દાહાડા તણું વેમે પાડે વાટ. ખરૂં કહેશો ખરેખરો. પણ છે દસમી વાત, માટે

આમરી શક્તિ તુ મોટી આહારી આત; શક્તિ સંતોષી થયા મુકયો શીરપર હાથ; પર દુઃખભંજન ભુપતી, સાચું કહુ તુજ સાથ; થશે કામ તે તાહરૂ,તે સાપે તજ ધરમ; કૃપા કરી તુજને કહું, મુળ બતાવું મરમ. ચોપાઈ શુદ્ધ દેહ કરી શુદ્ધ થાય, જુગતે ઇંદ્રાસન જાય;બાવન વીર તણો અધીપતી, તુજને લઇ જાશે મહીપતી;ગતી એહની તુંથી હોય, તુજ આંજી નવ શકે કોય, તું પણ ઇંદ્ર તણો છે અંશ, ભાગ્ય તાહારૂં ક્રૈવીક વંશ; વળી હાથ મારે તુજ શીશ, જેમ ધરમ ઉપર જુગદીશ; હું છું સચ-રાચર તું પાસ, ત્રણ લોકમાં મારો વાસ. દુખે નવ ધરશો મનમાં રાય, કામ સીદ્ધ કરી આપુ આંય; એમ કહી તેડયો વઇતાળ, આવ્યો વીર નમ્યો ભુપાળ,ત્યારે આજ્ઞા કીધી માય વીકરમ લઇ જા ઇંદ્ર સભાય;વધ્યુ રૂપ થયો તે વીર,ઇંદ્ર સભામાં પોચ્યો ધીર. ત્યાં જઇને કીધી અરજ, એક અંગુઠે ભોમી પરજ; વધવા સેવા મહીપત કીધ સુર રાયે નવ માની લીધ.વળતો મનથી મેલ્યો ગરવ,તન મન ધન તે સોંપ્યું શરવ; ગદ ગદ કંઠે રાજા થાય, સુર નાયક તવ બોલ્યો ત્યાંય. તુજ ભક્તિથી માન્યું મન, મન ગમતું માગો રાજન; એમ કહીને લીધો કોલ, બોલ્યો અમરત સરખા બોલ. આહારાજ મોટું મુજ કામ. રૂડા કણબી ભાભારામ, જઇ ચડયો હું તેને જાગ, દીધો કોલ ગમે તે માગ. તેણે માગ્યું મોટમ મોટ, શીવ પુજા મુક્તીની ગોઠ. તે માનવથી કેમ અપાય, દીધો કોલ તે કેમ પળાય. વચન ભ્રષ્ટ જો મારૂં થાય, તોતો સુક્રીતમારૂં જાય: સુક્રીત જ્યારે સરવે જાય, ત્યારે પ્રાણ રહે શું થાય, માટે હું આવ્યો તમ શરણ, એમ કહીને વળગ્યો ચરણ; વિનતી કીધી વિધ વિધ પેર, શક્ત રાયને આવી મેહેર.

દોહરા–ઇંદ્ર કહે સુણ અધિપતી મારય મોટા મરમ; સ્વર્ગ તણું સુખતે મળે, એહ બતાવું ધરમ. આ શાળા જે અમ તણી, ટાંડવ નરૃત્ય અનેક અહર નીશનાયે અપછરા, સહસ્ર ગાએ ન લોક. દીલ શમણામાં દુખ ના, સઘળી વાતે સારૂ; આઠ પોહોર આનંદમાં અમરત કરવા આહાર.જગન જાગ જાત્રા કરે. અશ્વમેધ હરનીશ, કામદુર્ગા દેદુઝણી, જપે જુગલ જુગદિશ; સદા વરૂત તો સાચવે, દિયે વીવેક દાન; જમન કરે નિત્ય જુજવા, વળી વિપ્રને માન ઇંદ્રનું,મળે સુખની લહેર કહોતો ક-હીએ એટલું, સમાવ સઘળા શોક; અંત સમે ભાભો અહીં. આવે ઇંદ્રિજ લોક.

ચોપાઇ–વીકમ કહેછે ઓ મહારાજ.એ વાતે સરશે નહી કાજ;ભાભોતો મુક્તિ ને ચહાય, એ મારગતો કયાં પમાય વચન ભ્રષ્ટ્જો મારૂ થાય, તો તો જીવ વણ ખુટે જાય; કહે ઇંદ્ર તમે ધારો ધીર. મુહુરત એક અહીં થોભો વીર; રામ ધરાયછે જેનું નામ, હજાર જોજન ઉંચો ધામ;ત્યાં સુધી મારી ગત જાણ, પુછું વાત જઇ પ્રમાણ. તુજ વણુ જમ તેને હાથ,મારૂ વેણ છે મારી સાથ, મઘવા ચડયો વીમાનેસાર, ધરમ પુરી પોહોચ્યા નીરધાર. શોળા કેરા ત્યાં શો મરમ, શી ખામી ત્યાં વાસો ધરમ.અ-

ધર્મ અન્યા નહી લવલેશ, સદાકાળ તે જોબનવેશ. નીર્મળ લોક, સ્વપ્નામાં નહિ કોને શોક; એહ ધર્મધોરંધર રાય, મધવે પુજા કીધી ત્યાય; પ્રેમધરીને લાગ્યો પાય, ભલે પધારયા સુરપત રાય, કહો રાજ શાંપડીયાં કાજ, પુર પધારયા પોતે આજ. કંઈક માગવા આવ્યો નાથ, માટે વચન આપોજી હાથ; આશા ધરિ આવ્યો છું આજ શીજ પડયું તમ સરખું કાજ. સાંભળીએ સુરપત રાજન, ક્યોને મારૂ સત્ય વચન; વેણુ તમારૂ હાથે ધરૂ, તમો કહો તે કારજ કરૂં.

દોહરો–ઈંદ્ર કહે ધરમજ સુણો, મોટું મારે કાજ; મુક્તિ મારગ ક્યાં મળે, તે કહીએ મહારાજ, જપતપ દાન કરયા વિન. પામે મુક્તિ ઠામ, તેરા પાર બતાવીએ, મારે એ છે કામ. ચોપાઇ–મોહોડે સુણ્યો જ્યારે મરમ,કરજોડીને બેલ્યા ધરમ;જાણું નહિ હું બેનો પાર, નહિ મારો એનો વહેવાર. ચીત્ર વીચીત્રજ જેછે નામ,કરૂ તેહની સાહયે કામ; લક્ષ ચોરાશી જે છે જન, ફરે નહિ તે ઉચરે અન્ય, કોડે કામ કરે જે સાર, તે તો પામે ઉત્તર ઠાર; સત્ય કરમથી ચાલે સાચ, તેને કહિ ન લાગે આંચ. મારૂ આયુષ્ય પુરૂં હોય, ત્યાં હું સુધી અહીયાં સોય; જે નર પાપી હોરે પાપ, વળતી તો પામે સંતાપ. મુજવાટે પુન્યવંતા ગામ, દક્ષિણું નરકીનો ઠામ; મહાપાપી જેનર કે જાય, તે તુજને દેખાડું રાય, કરે માતા પીતા નીંદાય, થાપણુ કોકતણી જે ખાય; રંકજ સાથે મંડે રાડ, આપ બળે ધુજાવે હાડ, કરે જીવ મારીને અહાર. પરસુખ પેખી આણે ખાર; સુતક કષ્ટ કરે નહી જન, સુતકી ઘેર કરે ભોજન, પુત્રી વેચી ખાયે અહાર, બ્રાહ્મણ ઉપર મેહેલે ભાર; રાખે બ્રાહ્મણ ઉપર રીશ, હેત થકી નવ પુજે ઇશ. વણુવાંકે કારાગ્રહમાંહ, તે નર પેલે નરકે જાય, રઉ રઉ નરકજ તે કહેવાય, એવા પાપી નરકે જાય; દુરગંધ શોણિતનો નહિપાર,દુખ ભોગવે અપરંપાર; વક્ર ચંચ પંખીકહેવાય, તેહ તેહને કોચી ખાયે. ભુખ તરસનો નહીભાર, કરે નરક શોણીતનો અહાર; એક વરસ બ્રહ્માનુ જેહ, નરકભોગવે પ્રાણી તેહ; પછી ધરે નીચ ઘેર અવતાર. માહા દુખને પાપે ભાર; ત્યા પણુ તે બહુ કરે પાવ, બીજે નરકે જાશે આપ. બ્રહ્મ તણી કરે નિંદાય. ખોટું કહે ખટ દરશનમાંહ; ચમનકરે પરદારાહિશ, જુઠ કલંક દે કોને શીશ, કુંવારિકા વિધવાને સંગ,અહરનીશ મચીયો રહેરંગ; ચમન કરે ગોતરની નાર, બળાત્કારે કરશે જાળ. બળદ ઉપર અણુનોલ્યો ભાર, નાથ વળી જંઘાવે સાર; જતાંદાશાદિ, અંતરીઆળજ રણુમાં લોગઉલાગે તે બાળેગામ તસ્કર કામ લેછે દામ; કાચા ગર્ભજ તોડેસાર, લુટે પરદારાના શણુગાર, ડરે નહિ ઘા દેતાંપેટ, લુણહરામી કરશે નેટ; નમેનહી બ્રાહ્મણુને સાર, દમે ગરીબ જનને નીરધાર. ધરમ ચલાવે જેના ધીર, નવાણુ કેરાં તોડે નીર;બ્રાહ્મણુદાપાં ભાગે સાર. મારે પ્રાણીને નિરધાર,પંગતભેદ કરી અંનખાય,તેનર બીજે નરકે જાય;બે જોજનકેરૂં છે જેહ. ઘણું કષ્ટ ત્યાં વેઠેદેહ,તાડ સરિખા જેના દાંત,એવી જમદુતની છે ભાત;અંગબળે પાડે પો-

કાર નહી કો તેને નાખણહાર. બ્રહ્મા કેરાં વર્ષજ પાંચ ત્યાં સુધી એને એ આંચ; કરે થઇ ઉતમ મધ્યપાન. માસ અઢાર કરે ગુણગાન.બ્રહ્મહત્યા જે કરશે ભેઅ;વગો વશે ધરીને મારે આપત થઇ કરે સ્રીનો સંગ, વરત કરી રામાંથુ રંગ. વળી કાલ કરિ દે ધાત, હણે માતા પિતા સુત ભરાત; ઉલટે મુરતક હણસે જન, વીયોગ પાડે વાહાલા મન; વળી સદા વરતીને દંડ, સાચાને જે કહે પાખંડ; વળી કરે જે પર નીંદાય, વણ ઉદ્યમ લીધે જે ખાય. ગરથ લેઇ નામું કર જાય;કુટી પેટને સામો થાય, રાજવળે નીત્ય ચાડી ખાય, ખેતર ખણવા ધાયો. ગો બ્રાહ્મણ પીડાએ જ્યાંહ, વહાર કરે ના ક્ષત્રી ત્યાંહ; ગમન કરે ગુરૂ સ્રીસાથ;હોય ગરથને કહે બ્રહ્મનાથ, રાજ પ્રતીજ્ઞા કરશે જેહ, ધરાનુ દાન તો લેસે જેહ; નવી વાત પરકેરી સાર. જુઠી કીરતી ગાશે ધાર. એવા જે જે કરશે પાપ. ત્રીજે નરકે જાશે આપ;તેનો ત્રણ જોજન વીસ્તાર, જમદુતનો પાગ છે ત્યાં ચાર, વરસ ત્રણ બ્રહ્માનાં જાણ, દુખ ભોગવે તે નીરવાણ; થાય એકઠો જમનો શાથ, મોટા વળાછે જેના હાથ, વારાફરતી કરજે ઘાત; નાશી છુટયાનો નહી દાવ, દયા નહી આણે તે કાય.કરયું ભોગવે જુગતે જોય,સગો નહી કો આવો કામ; અન્ન ઉદક નહી તે ઠામ; વસ્ત્ર ઓઢવાને નહી અંગ, દીધું હોય તો આવે સંગ. આપ્યું હોય તે ભક્ષણ કરે, અવરજાત તે દુખે મરે; એહ નરકની પીડા જેહ,મુખથી નવ કહેવાયે તેહ. કરે ગુરૂ કેરી હત્યાય, અબળા પતિનેપાડે કાય; હશે ગરભવંતિ જે નાર, નહિ પામે તે નરકે ઠાર. ભાગેયજ્ઞ કરિને જોર, જાત્રામા જે થાય ચોર; વિપ્રજન ત્યાં રાખે ખાર,વિખ ધણીને દે વરનાર, અઘોર એવાં કરશે પાપ, સાથે નરકે જાશે આપ; થાય વિરંચી વરસજ ચાર, ત્યાં સુધીનો ખાએ માર; નરક ઘણું મેહોટેરૂ સાર; જોજન ચાર તણો વીસ્તાર; ભીંતે લોઢા તણી ચોપાસ, ત્રીસ ઘડી એનો ત્યાં વાસ; ખેતર તણા ધીખે અંગાર વીંધ વીંધ મારે મોટા માર; ભમણું તો કાયાને કષ્ટ, જેવાકે એકવિસને સષ્ટ; કરે પાપને આવે આંહ. નવ સમજુ મુકતી માંહ,વળી તમોને દીધો કોલ, ધરમજ મુખથી બોલ્યા બોલ;નહી મુકુ હું મારો ધરમ, લક્ષ જોજનછે અહીથી બ્રહ્મ;પુછું જઇ બ્રહ્માને વાત, સાચી વાત કહું સાક્ષાત દોહરા–ધરમ વાહનપર ચડયા, આવ્યા જ્યાંહે બ્રહ્મ; શોભા કો નવ કહિ શકે, સકળ સુખનું ધામ, રાગ દ્વેશ કોને નહી, મોટમ મધે સુળ; તાર્યે દ્રવ્ય તણું; સુખસાગર સમતુલ. કરે દેવ આરાધના, નીરદ વીણા વાય; કોટી ઈન્દ્રા કહે કવી, શોભા નવ વરણાય. નહીં રાતને દીન ત્યાં, નહી પાવક પાવેશ; અમરતના ઓઘો વહે, ભાવ ઘણો બ્રહ્મેશ. રચના સઉ પ્રભાત ગ્રી, કરે પરમારથ કાજ ચતુર પુરૂષ ચીંતામણી,દેતા નીરમળ નામ છે ધરમરાય ધ્યાને કરી,કરી સેવ સમરથ,બ્રહ્મ, કહે કેમ આવીયા અમ આગળ કહો અર્થ. આસન બેઠા આપતું; આવી આવ્યા સે કાજ; તે વિસ્તારી કહો મને, ઇશ્વર રાખે લાજ;ધરમ કહે શું મુજને આપો કોલ

આમે દીધોછે ઈંદ્રને, મુખથી સત્યજ બોલ, ક્રોધ કરી બ્રહ્મા કહે, કહોને વણુ વીવેક; મુજથી થાએ તો કરૂ, સત્ય વચનને ટેક. મુક્તિ પામે માનવી, વણુ કુધેજપ જાગ; તે મહારાજ કહો મુને.તો શો રહે અમ લાજ.મુક્તિ પુરી તો કંઇ,ઠીક બતાવો ઠામ, એ ઉતર આપો તમો, થાય અમારૂં કામ.

ચોપાઇ—કહે બ્રહ્મા સાંભળજો ધરમ,તમે તો પુછયો મોટો મર્મ;તે તો મુજથી નવ કહેવાય, એ મારગ નવ મારે ત્યાંય, સદાવરત સંતોખેસાર,દાન ન ચુકે તિરથધાર. જાત્રા અડસઠ તીરથ જેહ,કરે પ્રદક્ષણા પ્રથવી તેહ; રચાવે ધીંગી ધરમશાળાય, કનક મઢી તોળો નીજ કાય. પોખે ઇશ્વર કરીને વરત, ઇચ્છા ભોજન ઝાઝા હાલ દગલા ઘોટી સવચ્છી ગાય, કનક તણુ ઉપર દક્ષણાય.પાંચ પરવણી પળે પ્રિત.ગયા શ્રાદ્ધ કરે શુભ રિત. કરી નવાણુ ભરાવે નીર; કરે વિસામો તેને તીર;મુકે ગોરચ ચરવા ઠામ,પરમારથ એવાં બહુ કામ.પતી વરત પાળે જે વરત,માત પિતાની સેવા કરત; અતીથીને આપે અન અહાર, પાળે શાસ્ત્ર સકળ વિચાર. ભણાવે વીદ્યા ભણશે સાર, કહી કથા સુણે નિરધાર; કોને આપ્યા વીણુ નવ ખાય,નિરમુખ કો જાચક નવ જાય. જારવાત ઉપર નહી મન,મધપાનથી રહે પાવન;બ્રાહ્મણ પર ભક્તિજ અનંત. નિતનિત સેવે સાધુ સંત.પુજે પીપળ પુજે ગાય,ધરમવરતમાં નવ કહે નાય,પુસ્તક લખાવી આપે દાન; મોટમ નવ રાખે મન માન.રણસંગ્રામે પુરો સુર પુન્ય કામમાં રહે ભરપુર એ સત્યથી ઓસરશે જેહ, નારાયણુ ઉપર બહુ નેહ. રાખે તુળશી કેરાં વ્રક્ષ, ભુખ્યા જનને આપે ભક્ષ; કુટુંબ સહોદરનો વહે ભાર. કરે તેવા બહુ સુમન દ્વાર. એવાને જવ મ્રત્યુ થાય.દુત અમારા લેવા જાય; પ્રિત કરી હું રાખું પાસ; મુજ આયુષ સુધી સુખવાસ.આ વિગત તે મારી હોય,મુક્તિ તે નવ જાણું સોય; આપી ક્રોક થાય ઓશીયાળ, વિષ્ણુ લોકે જાઉ હાલ, અહીથી દશ જોજન છે દુર, પાંચે પુન્ય પરમારથ પુર; એહીપેરે કહી બ્રહ્માય, જવ પોને તઇયારજ થાય.

દોહરા—વહન વઇમાને કર્યું,પોતે બેઠી કાય,વઇભવ વિસ્ણું લોકનો,શોભા કહી નવ જાય.ઉપમા આપી નવ શકું.અદકી લીલા સાર; બ્રહ્માએ સરજી નથી, અલખ અપરંપાર; મણુતા અવની કરે, મેઘ નીર તોળાય; ખગ તારા જો કો નભે, વમેકુંઠે વરણાય. એતો નર અવનિ વિશે,નથી જણ્યો કોઇ માય; બ્રહ્મ જાણે ભેદના, મત્રવા ગુણ પણુ ગાય.સનકાદીક સ્વપ્ને નહી, વઇકુંઠની શોભાય; કોટી બ્રહ્મ જહું પડયા, કોટી ઈંદ્રચય, બ્રહ્મા સ્તુતિ જઇને કરે, મેહેર કરો દીન દાન;વારૂ દ્રષ્ટિએ કરી,અદકાં દીધાં માન.ધાતા કહે ધરણી પતી, દુરલભ મારી દેહ;મુજ પ્રશ્ન મુજને કહો, શુભ ભાગ્યુ સંદેહ. મ્રત્યુ લોકે માનવી તે કેમ પામે પાર. મુક્તિનો મારગ કરો, તે ચીંતા મુજ સાર.ફરી જઠર નવ અવતરે,છુટે ગરભજ વાસ; માંડી કહો છો મુજને, હું પ્રુછું તમ દાસ. ચોપાઇ—બ્રહ્મા વિષ્ણું રૂદ્રજ નામ, કરે તેહ સરૂષ્ટિનું કામ; સરૂષ્ટિ સથ-

બી ઘડતાં તુય; પ્રતિ પલણુ તો કરતા હું'ય; તમે તે વાતજ સત્ય, અગીયારશ જે કરશે વ્રત, બાર માસ કેરિ ચોવીશ જુજવાં ફળ તેનાં આ દીશ; નીરજન અગીયારસ જે સાર, સઉથી ઊત્તમ તેને ધાર; કરે અહાર દશમી ફળવાન; દ્વાદશીએ આપે દાન. અગીઆરશ કેરો અપવાસ,જાગ્રત કરવું બારે માસ. લઇદીક્ષા બ્રહ્મચારી રહે, વિષ્ણું વિષ્ણું મુખથી કહે; એનો કરશે જેહ વ્રત, મુખથી બોલે નહી અસત્ય વડ પીંપળને પુંજે જેહ, અદકો તુળશી ઉપર નેહ. બ્રાહ્મણ ઉપર ભકિત સાર, નીંદા કોની નહા મન ધાર; વૈસ્નવ કેર પાળે કરમ, પુજે બારે નીત નીત બ્રહ્મ, ભગવત ગીતા ને રસજ્ઞાન, કથા સાંભળે રાખી માન; નવાણુ સમરાવે બહુ સાર. કાશીસંઘ કહાડે નીરધાર. ત્રિવેણીમાં સમાર્પે દેહ, નારાયણ ઉપર બહુ નેહ; કાશી મુતિ કેરૂ ધામ, સદા વસે છે જ્યાં શ્રી રામ.જાણે પરસ્ત્રી માત સમાન,વેદ શાસ્ત્રનીમનો આણુ, હોય કવિશ્વર કેરૂં રૂપ, અથવા હોયે ભારે ભુપ. મારે પરમારથ કરતાં જેહ, સ્વર્ગ વિશે સંચરશે તેહ; ગુરૂને ઇશ્વર રૂપે જેય. કંઠ લેનારિનો હોય; શાલીગરામને તીલક ભાલ. પ્રાણી ઉપર રાખે વ્હાલ; રહે રૂદેન; સ્મરતાં રામ, તે નર આવે આણે ઠામ; વકુંઠ નગરી જુગનેજ્યેય,ભારે પદ તેનુહોય;જીવ ટળીને શીવજ થાય,નેતો જાણેશંકરરાય, કોલ કીધો મેં તો તમ સાથ; પણ મુકિત તો શંકર હાથ; શીવ લોકે જાઉં છું હું'ય નીરાતે અહીંયાં રહે તુય.

દોહરા—વૃષભને વાહન કરયું, દેવ તણો જે દેવ; કૈલાસે તે પરવરયો. સદગુરૂ કરવા સેવ, લાખ ધણી વકુંઠથી. શોભા અપરંપાર; વઇષ્ણું પદ વેકુંઠમાં સઘળી શોભા સાર, વરણી શકાયે નહી કહી, વીષ્ણું કેરો વાસ; તેથી શોભા શીવ તણી, કોટીધા કઇલાસ જતુની, બધા જગતની, થયા રૂપજ માણ; અરધાંગે આપે સહિ, કરૂણા નિધ કલ્યાણ. પાર પ્રીછે નહી તેહનો સઉથી પેહેલી એહ; સૃષ્ટિમાં વ્યાપી રહિ, એમ કારીક જે દેહ. ખટ ચક્ર ખોગી જુવે, બ્રહ્મમીતા અનુપમ, તે જન એને ઓળખે, શકિત કેરૂં રૂપ. ઓની કેડે કૃષ્ણુછે રાધા માધવરાવ; બુદ્ધરૂપ ખસ્યા નથી નિંદર રૂપે સ્વામ. બુધરૂપે એ બાળકા, વિવેક રૂપે બોલ; લખમીરૂપે લાકડી બુધ્ધિરૂપ અનોલ, કો કહે સરૂપી નર થકી, કોઇ કહે છે નાર; એક તણા એ બે થયા, સર જાવ્યો સંસાર; બ્રહ્માકારને લમથી, સકળ લીષ્ટી ભરપુર; જાણો જુગતેથી શિવ શકિતનું નુર. પ્રથમ જળાધારી કરી, બેસાડયું છે લીંગ; અકળ ગતિ કો નવ કળે. આદ્ય શકિતનો રંગ. કલ્યાણરૂપ કરૂણા નીધી, કલ્યાણરૂપ નીવાસ; કલ્યાણ કરતિ જગતનું, કલ્યાણ રૂપ કઇલાસ. શીવ સાનીધે સંચરયા; પુરૂષોતમ પાવન;નામે કોટી જન્મનાં બળેજ અઘનાવન. એ બેમાં અંતર નહી, શાસ્ત્ર શોધના સાથ, અરસપરસ તે અધીપતી, બ્રહ્માદિકના નાથ. હરિહરમાં અંતર નહી, સદા રહે મનમાંહ; કોટી કલ્પ બ્રહ્માદીકના નાવ હરીહરમાં અતર નહી, સદા રહે મનમાંહ; કોટી કલ્પના

બ્રહ્માતણા, તે નર સ્વર્ગે જાય. પરમેશ્વર પોંચ્યા નહિ,આદીય પુરૂષ છે એક; શીવદ્રષ્ટ સઉને જુવે. સત્ય રૂપનો છેક, પરશોતમ તો આવીયા ભોમીના પુર ભાગ્ય;દરશનથી દુખ તો ટળ્યાં.થઇ પવિત્ર જાગ. કામ કપો કરૂણા નીધિ લાખવળા શીર લહુ શંખ થકી હાજર કરૂં, પ્રતિ ઉતર પણ દેઉ, વિષ્ણું વળતુ ત્યાં વદે, સંદેહ મનમાં થાય કૃપા થકી નિર્ણય કરો; દયાળ શંકર રાય, ગર્ભવાસનાતી છુટે, વળી નરકથી નેટ; શીવપુજન પામે સદા, પુનરજનમના પેટ. ઈન્દ્રલોકમાં કો વસે વસે કોઇ સુરધામ; કોઇ રહે રવીચંદ્રમાં, કોઇ બ્રહ્મા ઠામ; કો વીષ્ણુ કે શીવપુરી, જેને જેવું પુન્ય, દેવ પણ તે ભોગત્ર, નિમિષ માત્ર નહી નુન્ય.

ચોપાઇ–શીવ કહે સુણજો શ્રી નાથ; જગબ્રહ્માંડ તમારે હાથ; પાળક પોળક છો જી તમો, અધિકાર કરૂં તે અમો, નિગુણ થકી જે ઊપજે તન. શુભ વાતે તમ સદાગમન, સમજ ભરમાપાળો આપ; સંસારીકની શીવના છાપ. તોપણ રૂડો કહે છે સરવ, બરકતણું રાખુ છું પરવ;તપ ફળદાતા મારૂ નામ, કપટ તણું નહી મનમાં કામ. મુજને કહે તે ભોળો ભુપ;મહાપુરૂષ જોગીનું રૂપ;માટે કહું તે ધરજો મન, વિષ્ણુ રૂપ સદાપાવન. તપ કરી જે સાધે ઇશ,તેનો આવે આભ દીશ; વળી ગંગના શેવે નીર તે તો આવે આ મંદિર, નીતે નરમદા નીરખે નાર. તેજ ન આવે આણો ચીર, દેહપર જન કરશે પ્રાગ, પરનીંદાનો કરશે ત્યાગ. પુજે કંકણને કેદાર, જઈ મથુરામાં આપે દાન; વિધવિધ વઇળવળે જઇ હાડ, તે પામે શીવનો દરબાર,ગોદાવરી નીર સેવે સાર;તોળે કમક દેહ નિરધાર,કંચનમેરૂં નરે પ્રમાણ દેવ પાત્રને આપે દાન વિવિધ વઇભ દે નિરધાર,શંખ ચક્ર તે પુજે સાર;કાશી કરવત ધારે શીશ, તે પામે કસલાશી દીશ.શીવ રાત્રી જે પાળે પ્રીત,દેહ શુદ્ધ થાયે ખચિત;સોમવાર પરદોખેપુર શીવપદ તેથી નહી દુર. પંચ ગ્રાસ કાડીને જમે, ગુણ ગોવિંદના મનમાં ગમે, ગયા નેઠ નીત આપે ગાય, તે નર કઇલાશે જાય, શકિત સેવના રાખે સાર તે નવ ઉતરે ભવને પાર; કળસ પ્રાણી શું હેતજ હાસ, તે નર તો પામે કૈલાસ. શુકલ તીરથમાં પાડે શરીર- ફરે વળી જે અડસઠ તીરથ; આધ શકિતનું ધરશે ધ્યાન, તેમ રીઝશે કઇલાસ નિદાન.

દોહરા–હરી કહે તમે હર કહી;વાતજ તે મહા મૂલ્ય;બીજા સુખ છે કિયુ સિદ્ધ દરશન સમતુલ્ય. કીધાં પાપ હોયે ઘણાં,નહી તીરથવરત એક,દયાદાન સમજે નહી નહી સત્ય વિવેક, પાપે પેટ ભરી રહે,પ્રપંચ અહકા ભેદ;એવો જીવ કેમ શીવ થશે, વાણી કહો નીવેદ; હરી હરને નહિ ઓળખે, જાણે નહી પુરાણ; સારૂ સ્વપ્ને નવ કરે. કાળ પેખના કાળ, તે નર દેહ અતુ ટળે; ટળે નામ નર નેટ,ભળે તેજમાં તેજ જે,પુનરમાં આવે પેટ. શીવ કહે સાચું કહ્યુ, આણી અદકુ હેત; અતી વેગળું આપથી તત્વ ગુણ સંકેત. ઉપજ્યુ સરવે જે થકી, જેમાં સરવ સમાય; ભળે જઇને શીવમાં

તેનો કહું ઉપાય, પ્રગટ થાય જપજગને, લહે રામનું નામ, શોભદ્રષ્ટ દેખે સઉ લોએ એકજ બ્રહ્મ. અરસપરસ અણે નહી, મારૂં તારૂં ખેદ; હું ને તું લેતો નથી અશાંત નહિ મન ભેદ, નરનારી પટંતરો તે નવ પ્રીછે પાર; સુખ દુખમાં સમજે નહી. વણજ કે વેપાર. નાગુ ઢાંક્યું રહે નહિ. ઇંદ્રી ગુણ અનેક; મારૂં કે મીઠું નહી લિધાએ વિવેક જે નરને સ્વપ્ને નહી, સાચે જુઠે ખેદ; રીઝે કે ખીજે નહી, આનંદ રૂપી અનેક. પંખી પશુને માનવી, ઝાડપાતને આય;અંતર આપે વહે; જપી સઉ ઇશ્વર જાપ એવી દેહ જ્યારે પડે, ઉતમ અવની માંહ; મળે તેજમાં તે જઇ જીવ કીટી શીવ થાય.

ચોપાઇ-વળી કહુ બીજો ઉપાય, જીવ કીટીને શીવ થાય;જીવપડે સરૂષીમોઝાર સાચુ વરત ધરે એ નાર; અવનનું મનશા દેહમાંય, સાચી વાત થકી સુખ થાય; સાચે સુતાં ઉઠતાં સાચ, સરૂષી સઘળી દેખે સાચ. આપ સ્વારથ કારણ તેહ, જુઠું જન નર લોભે જેહ; જુઠી નહી કાંઇ ચાલે રીત, જુઠા સંગ કરે નહી પ્રીત; જુઠ ઉ- દ્યમ પાખે અન. જુઠા જન ઉપર નહી મન; પડે તીરથ ઉપર દેહ. જીવટળી શીવ થાએ તેહ. વળી કહુ બીજે એ ઠામ, મુક્તિ પદછે જેનું નામ; પચાસ પ્રથ્વી કોટી સાર કાશી તેમાં નહીં નીરધાર. પંચજ કોશી તે કહેવાય, ત્યાં સુધી જળ ઉંચુ જાય, ત્રણ લોકનો પ્રલય થાય, જળ કાશી પાસે નવ જાય, બ્રહ્મા પણ નવ જાણે ભેદ, વખાણુજ માત્રજ ભણે વેદ; મારે સત્ય પુરીમાં સાર. અવતરશે કાશી નીરધાર એકાદશીમાં દઇવત ઘણુ વીખાણુ કરવું શું તે તણું,જમના દુતો સવળે જાય, અ- મલ નહી એ કાશીમાંય, માહ પાપી કાશીમાં પડે, જમ દુતો તેને નહી અડે, તેઠામે તે શીવનો શ્રાપ, ધરતી માંડયાથી લાગે પાપ, ક્ષણ માત્ર કરે જે પુન્ય, બ્રહ્માંડ ભો- ગવશે નહી પુન્ય.પલક માત્ર કરે જે પાપ,કોટી નરક તો છુટે આપ.કોટી કરમ કરીને જાય પગ ધરતામાં પાવન થાય. પડે દેહ જઇ ત્યાંય,મણી કરણીકાના મહી માય,વહે કાનમાં તારીકા મંત્ર,જપે વાર ત્રણ શીવનો જંત્ર.દેહ પાપ તે ઠામે જાય જીવ ઘડીમાં શીવજ થાય; સંદેહ નહી એ વાતે સાર, મુક્તિ પદ છે એ નીરધાર;કાશી સાથ મુ- ક્તિ નવ હોય. શીવ પુરાણ કાશી ખંડ જોય, શોમ દ્રષ્ટિએ સુણજો વાત શીવ કહે ચાનો સાક્ષાત, દેહ માનવિ દેહજ થાય, બીજો નહી એકે ઉપાય;મણી કરણીકા પાસે જેહ, મરણ વેદના ભાસ તેહ.

દોહરા-ત્યારે વિષ્ણુ બોલીયા,એ શું કહુ શીવરાય;મુક્તિ મારગતમે કહો જ- મપુર ખાલી થાય. વળી કશીને હર કહો; કરો કવિ મન ગોર; આવંતા પાવન થશે, વળતાં જનનો ચોર. ચોપઇ-શીવજીએ એ વાતજ કીધ,વિષ્ણુ એ તવ આગ્યા લીધ; બ્રહ્માને કીધુ વાહન, આવ્યા પોતાને ભોવન. શીવજી મુખથી સુણ્યું જેહ. વાલ્મિ- કાને કહ્યું તેહ; પછી પરસ્પર કરી પ્રણામ આવ્યા પોતાકેરે ધામ. કહે મુખથી

આંકી બ્રહ્મ; મનમાં અદકુ હરખ્યા ધરમ;આવ્યો પોતા કેરે વાસ; વારૂ સુર નાયકની પાસ. કીધા મુકિત મારગસદ, મણી કરણી કાશી કોહદ;પ્રદક્ષણા કરી હરખ્યા મન, આવ્યા પોતે ઈંદ્રાસન. જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે જેહ, વીક્રમને સમજાવ્યું તેહ; દેહ અંત કાશીમાં થાએ; તે નર મુકિત પામે રાય. દોહરો—વઇકુંઠે શોભા ઘણી; સુણી જ્યારે વાત; કરજોડી ઉભો રહ્યો. સાંભળજો અમ તાત; અપરાધી પાપી ઘણો; દેવ આવ્યો દુખ, રાજી કરીને રીઝાવ્યો, ભાગી ભારે ભુખ.દુખ ભંજન કહુ છે મુને. માનવ સઘળા જેહ, ઈંદ્ર સુત કહેવાઉ તો અચરજ શું છે તેહ, કરમે જશ તે માહરે, અતળીબળ હું આપ; પુન્ય પદારથ ભોગવું, આપ ચરણ પ્રતાપ. ચોપઇ—હું આવ્યો જ્યારે તમ ઠામ, સદા લક્ષ કીધાં અમ કામ, ધરમ કને જાએ એક વાર, મુજ સંદેહનો લાવો પાર. ભાભારામ તણી જે કાય, અંતજ તેનો કયારે થાય. આવરદા તેનો હોય જેહ મુજને આવિ કહોને તેહ, વચન બંધજ તેથી જાય, ગયા જ્યાંહાં છે ધરમજ રાય,પુછી વાત પટાંતર સીદ, ત્રીગુણ રૂપથી પારજ લીધ, કહિ વિક્રમ રાજાને વાત, આજ થકી તો દીન છે સત, અગીયારસ નીરમળ દિન જેહ, પહોર દિવસમા પડશે દેહ; દંડવત બહુ પેરે મહા કીધ.વચન દેવનું શીરપર લીધ, બાવન વીર તણો જે વીર, વાયુરૂપ થયો બડવીર. રાયે મીચ્યાં નેત્રજ સાર દિઠી ઉજ્જણી નીરધાર,અચરજ સરખુ જોયું જેમ આવ્યો ઘેર રહ્યો છે તેમ. પંચામરત પુજ્યા હરસીદ્ધ,આ સામગ્રી નવ નિધ, ઘંટા ઘુઘરને આરતી, બારે ભોગ ભરયો ભારથી. દેઇ પ્રદક્ષણા આવ્યા ઘેર, કીધી પ્રભાતે શી પેર, ઝંખે કયારે વાહાણું વાય, રાજાને નવ હરખજ માય.

દોહરા—ફરે છત્ર શીર ઉપરે, અધીપત બેઠા આપ, વરણ અઢારે સુખમાં, પુન્ય તણો પરતાપ, સુખપાલજ ત્યાં મોકલી, ભાભા કેરે ઘેર; ચાલો તેડે રાયજી, પ્રિત ધરી બહુ પેર. ભાભારામે કહાવીયું મળવા કેરો ભાવ; મંદ મતી છે માહરી; ત્રણ દીધી છે તાવ. ગાત્ર સહુ સીતળ થયા નહી ઉઠયાની આય;માન મહારૂ તપ ઘણું, મહીપત કેમ મળાય અભાગીઓ હું અવતરયો, ત્યારે જાગ્યો દીન અંતરમાં અવની પતિ,કેમ મળે દરશન પાછા સેવક સંચરયા, કહ્યો રાયને આંક;ઉઠયો નહી એ થકી, વરસતણો શો વાંક. અસ્વારી વળતી કરી મુકી સરવે કામ; મંદિર આવ્યા મહીપતી, મળીયા ભાભારામ, દુનીયા દેખે કારમું, અજીસંભવ શી વાત; જોવા ભાભારામને, આવ્યા ભુપ પ્રતાપ. મહીપત જોવા મેદની, આવી ઠામોઠામ; સું જ ગણી છાની કરે, રાજા ભાભારામ કુસળતા પુછી વળી સીશ ફેરવ્યો હાથ; ખબર કહોને તમ તણી બોલો મારી સાથ, ભાભો કહે રાજા સુણો, આનંદ આજે અંગ; મોત આવ્યું છે ઢુકડું, હવે રાજાશું રંગ, આ અવતાર ગયો વળી, હવે ગતી શી થાય; પશુ પંખી કે માનવી, વરૂણની બળશે કાય જેવી કરણી અહિ કરી, તેવો

મળશે પાર, કરચ્યા તેવાં ફળદીએ. એ ઇશ્વર વહેવાર કહે રાજા સારૂ થશે, કરશો માં ઉચાટ; જશ દિધો બહુ વિશ્વમાં, કરશો તે શા માટ. દુખ આવ્યું છે દેહમાં, આત્રજ શીતળ થાય, સારૂ થશે અબઘડી, ઉઠીબેઠા થાય, ભાભો કહે ભુલશો નહી, ચીતના જોશો ચેન; લાંબણું ટુંકા રોગથી નમી ગયાં છે નેન. કાને ઘાલ્યુ આંગળી; સાંભળવાને સાદ; ઘોર ગમન તો સાંભળું;નહી અન્ય કો નાદ.ગમન તો ગાજે નહીં મેઘન છોડે ધાર; હાલક હુલક નગરમાં, હંશ ચલાવન હાર, ઉઠયો અંત અધીપતી સહુ ન જોતા વાર; પ્રસ્થાને પદમથકી,હંશ ચલાવન હાર;નેનો નેટ નમી ગયાં હયડું રહે નહી ઠાર; હાલક હુલક હલુરવા, હંશચલાવન હાર દમ વાધ્યો બહુ દેહમાં, અંગ ગણે તે ઠાર; ત્રંબાળુ ત્રીજુ થયું, હશ ચલાવનહાર. થઇ જીવને હાંતકી,ડળાત દીઠી ધાર; બંધ થયાં દ્વારો સહુ, હંશચલાવનહાર. કફ વાયુને પીતએ, મળીયાં ત્રણે સાર; અસ્વારી આપે કરી, હવે નહિ કંઇ વાર, હંશરાજ હલકારી થયો, લેખે જોઇ લાગ; પાંચ હતાં તે પાંચમાં. ભળીગયો તે ભાગ, પચીસમાં પચીસ ભળ્યા ભળ્યો એકમાં એક; પ્રતિ પ્રતિમામાં ભળી, વદ કરો વિવેક લકડ કરીને એકડાં, કરે ઠાઠલા સેલ; તાણી બાવન પાંસળાં, જેને જન કહે વકિલ ઠાઠ બનાવી પીજણિું, પડવું સાળે ઠામ; લખ વેરી રહે વેગળા.સ્નેહી કેરૂ નામ રૂધીર માંસને હાડકાં બાળ સળગી ચેહ, મળે મુતર મલ કાયમાં, દીશે એવી દેહ જડ રૂપે દેહ જાણવી, ચેતન રૂપે હંશ, એ પંખી ઉડી ગયો, રહે સડતે મસ, ભાભો કહે સુણુ મહીપતી, એ વેળા છે આજ; પગ ભાગ્યા ખઇ રોગથી શું થાશે મહારાજ. લક્ષમીવર શું લાજશે, સુણજે સ્વામી મરણ. તુંનો નિસ્ચે જાણજે, માથે આવ્યું મરણ તું પણ ચેતિ ચાલજે, કરજે ચેતિ કામ; ભાભો કહે મારે હવે, રામ રામ શ્રી રામ.

છપ્પો—નારી તેનું નામ, કરે સ્વામીની શેવા. નારી તેનું નામ, કંથને જાણે દેવા, નારી તેનું નામ, દુખ સુખ વટતાં સહીયાં, નારી તેનું નામ, સ્વામીના અવગુણ સહીઆ; વળી નારી જે નમી ચાલશે, નારી સફળ ફળે ફળે; જીવે ત્યારે જશ જીતાલ, અંતઃકરણ લેળી બળે, ચોપાઇ—રામાદેતને ઘેર નાર, તે આવી ત્યાં એણે ઠાર; નરનારીશું અહકો નેહ, સત્ય પડયું છે તેની દેહ. જળ સુકાયું સ્વામીને હાથ આવવું મારે તો તમ સાથ; આત્મજ્ઞાને સમજી હુંય. છડે દીન તો મરશે તુંય. સહગમન કરવું સરવથી, જગ સુખ હવે જેવું નથી; બળે કંથ સાથે જે નાર, તેનામહિમાનો નહી પાર, શામ પુરે સાખજ એહ, સ્વરગ વિશે સુખ પામે તેહ; અપારપાપી હોયે કંથ, સતી પ્રતાપે પામે પંથ પુરં પુન્યજ પામે નાર; રાજાને ત્યાં લે અવતાર માટે સાંભળજે ભુજપતી તુજકેડે થવાની સતિ, ભાભો કહે એતો છે ધન્ય, પણુમાને નહી મારૂ મન; રહેવું અધરજ જાવું ઠેક, કો કાળે અવતરવું પેર, કહે રાજા સુણ

ભાભારામ. મારૂ કરયું કરને કામ; મુકો માયા હવાં માર, પહોચાડુ કાશાએ ઠાર. મતી કરણીકા માહમા જેહ; દેવ ભુમીમાં પાડો દેહ; જન્મ મરણનો ફેરો જાય, જીવ ટળીને શીવજ થાય સાધો કામ કરો સમરથ; ઘણું ખરચવા આપ્યું ગરથ; મારા ઘરમાં આપ્યું ઇશ મેહેર ઘણી મુજને જગદીશ. કરે પુન્ય લઇ પરનો ગરથ; તેણે કાંઇ સરે નહી અરથ; પૃથ્વી પત પીતાને ઠામ, પુત્ર પેરે છે પ્રજા તમામ; મુરખલોક ના જાણે કાય. જાણે જેને જ્ઞાનજ હોય, વચન તણા ઓશીગલ થાય, ધન્ય સત્યવાદી વીક્રમરાય. પીછી એવી સઘળી પેર. રાજા આવ્યો પોને ઘેર; સુભ સાંઢણી નીજની શાર, બે જોજન અધ ઘડીએ ધાર. પંખી પેઠે ઉડે જેહ, મનવાંછીત દેવાંશી દેહ. ઘડીએ જોજન એ ચાર, સવા પહોરમાં કરી તઇયાર ઘણિ હેમની મોહોરો ભરી, ચાલ્યો હઇએ હેતજ ધરી, ભાભે પુન્ય કરયું અપાર, ધન્ય લુંટાવ્યું અઢળક સાર. વહેંચી સહુને આપ્યો ભાગ, લીધો બહુ લાખેણો લાગ, જેષ્ટ પુત્રને તેડયો સાથ. રામ દે નીજ સ્રી સંગાથ. ભાભારામ ચોથો રાય. જોઇ શુકનને પંથે જાય; કાશીમાં પહોંચ્યા છે જ્યાં. મરણ ઢુકડુ આવ્યુ તાંહ. ભાભો સુતો છે સેજ્યાય ગેબી શબ્દજ ત્યાંતો થાય; પુષ્પતણી વ્રષ્ટી તાં થઇ જાણે કાયા સ્વરગે ગઇ; કરે સહુ ત્યાં કુળની રિતે, પુર ભાભામા પુરણ પ્રીત; ખટ કર્મને સંધ્યા સ્નાન સુપાત્ર કરમાં દેછે દાન. ત્રિવીધ તાપતો ટળીયા સાર, અધના ઓઘ બન્યા નીરધાર; નારયણશું ધરિને નેહ દેવરૂપતો મુકાયો દેહ. ગયો હંશ ઉડીને જયાંહ, અંતરીક્ષ વેણુ થયાંછે ત્યાંહ; વધશે તારો રૂડો વંશ, થશે એહ દેવતાઇ અંશ. વચન એહ મારૂં નીરધાર. જુગમાં નામ રહેશે સાર; એક વઇશ પેઢીએ પુત્ર, અવતરશે સતવાદી સુત. ઉજ્જૈણી નગરીને ઠામ ઉત્પન્ન થાશો ભાભારામ પુજાશે તે થઇને દેવ, સકળલોક સહુ કરશે શેવ; ઘડપણ એવી શબ્દજ તેહ. શુદ્ધ થયો ભાભાનો દેહ પ્રાણત્યાગ થયો જે વાર, થઇ સતિ રામાદે નાર. પુત્ર સરિયું ગના શરાધ, ટળીયા જન્મ તણા અપરાધ; જનમ મરણનો ટળીયો ફેર, મુક્તિ પામ્યો એની પેર; સફળ કરયો અધિપત અવતાર, એવા દેવાંશી દાતાર; પંચ માસ પુરણ થઇ પેર, કરી જાત્રા આવ્યો ઘેર. રૂડો રાય અવતરીઓ અંસ, આજ સુધી પુજાએ વશ; વીક્રમ કેરૂં રહેશે નામ. પુજાશે બહુ ભાભારામ. ધન ધન ઉજ્જેણીએ ગામ, ધન ધન કણબી ભાભારામ; ધન ધન અવતરીયો જેવંશ મુખ્ય પદારથ પામ્યો અંશ, કહે પુતળી મનહુલ્લાસ, ભોજરાયને કાળીદાસ; સંસ્કૃત વિદ્યાએ છે શાસ્ર. પુન્ય પદારથ કેરૂ પાત્ર, જેવાં બુદ્ધિ કરીને દિધ, નીરમતી વાતતો થાયે સીદ્ધ; પરદુખ ભંજન વિક્રમરાય, તે ઉપર આ કથા જણાય, અજાણ નરને છે ઉપદેશ, જાણીતાને પ્રેમે પ્રવેશ; પંડીત જનની એહ પ્રીત, રાજલોક તણી છે રીત, જોગી જનને આવે જોગ, ભોગી જનને વૈભવ ભોગ; દાતાનુ મન થાય પ્રસન્ન, શુભ તણું દાઝે બહુ માન. પાપી માણુસને મનઝાળ, અકરમીને ને મન આળ, દુખિયા

સાગુનને તો દંડ, પાખંડીને મન પાખંડ;અવિવેક જનને વિદાય, અજાણને તો છે નિંદાય. ચતુર નરનેકે ચરિત્ર; પુન્યવંતા એહ પવિત્ર.દોહરા—કહે પુતરી પ્રેમથી,વાર ભોજ તપાસ સંસ્કૃત ભાષા માંહ તે. કીધુ કાળીદાસ. કહે પુતળી ભોજસુણ, એવા થાશે વીર; વેણુજ પાળે આપનું ધર્મવંત ધર ધીર. કરો પરાક્રમ જેહવાં.ધરોસિંહાસન પાય, દાન કરે એ સાંભળી, સરવે પ્રાશ્ચિત જાય;એમ કહીને પુતળી, ઉડી ગઇ આકાશ; એહ કથા પુરણ થઈ. કહે કવી શામળદાસ; ધરણીપત સવણ્ણ આરી, વહુ શું શીરપાવ; શ્રોતાજન સહુ બોલજો, જય જય શ્રી રણછોડ

વારતા ૨૦ મી વૈતાળની.

સભારાજ નામની વીસમી પુતળી બોલે છેતે વારતા રાજા ભોજ સાંભળે છે.

શ્રી ગણેશાય નમઃ ચોપાઇ—શ્રી મુખ આરાધુ સરસ્વતી, મયા કરો આપોશુભ મતિ; કરૂણા વરસ રસનાએ કરો; બાળક જાણી બાંહે ધરો કર ગ્રંથ રાખોલાજ; કરું આરાધન તેણે કાજ, સરસ્વતી જેને મુખ વશી; વળતી તેને ઉગ્રમત કસી; અણુમાત્ર કૃપાથી આપ. પંડિત થાય તે તુજ પ્રતાપ, ગ્રંથ અધુરો જો રહી જશે, તો માત્ર હરાગત થશે. ત્રણ વશ જેમે વાયુ તણે, તારે ભરોસે કવિ તો ભણે; તનય ક્રિયા હશે તાહરી, તે તો લાજ રહેશે માહરી. વસનાહની મોટી ખાત, સન્મુખ સાચું જે સાક્ષાત; આપો બુધ તુરંગ અનેક, અકલસ્વરૂપી તું છે એક. જગત પાવની શ્રી બુમહિરા, આદ ઉમીયા પત શ્રી તું ઇશ, ભોળો નામ ભવાની ભુપ, રાજેશ્રી દીવ્ય સ્વરૂપ.

દોહરા—શ્રી ભોજ ભુપત ભલો, શ્રી ધારાવર થાય; શ્રીપત શેવક સત્ય એ શ્રી નિર્મળ શુભ નામ, આણ્યું આસન અનન્ત,ધરણિ ધર્યું ત્યાંહ,શભા સરવ શોભા રહી; મહિપત બેઠા માંહ પંડિતને તો પુછીયું, લીધું લાખેણું લગન; મહુરત વેળા મનશું,મહીપત મનમાં મગ્ન,ભોજન શુભ ભલી ભાતનાં,પુર પોખ્યું પ્રમાણ; સુપાત્રદાન સરપીયા, જશ જગ માંહિ, બાણ બ્રાહ્મણ ભલુ મનાવિયા, ભરયા ભાટ ભાત ભાત; ગુપ્તદાન ઘણાં કર્યાં અધિપતીએ એકાન્ત. પાંચ પ્રદક્ષણા કરી, પ્રીતે ધરિને પાય, હાં હાં હુંકારો કર્યો, મા મા રેહને રાય.સભા રંજની બોલીયાં,પુતળી આણી પ્રીત; એ આસન વિક્રમ તણુ, કરણ જેની રીત. દાતા દીલદરિયા સમો ગુણગહેરો ગંભીર; કનક દેપણું કરણ વસ્ત,વીરે ઝળતો વીર;હરસીદ્ધ હજુરી એહને,જેને માથે ક્ષત્ર પુન કરે પરમારથી,જીવ જાણી જગદીશ;વેચ્યો દેહ શીર છત્ર ધર્યું,અલખત આણી અપાર. અહુરણી અરણી કરી,સકળ શાસ્ત્રમાં સાર;વહુ મહિમા સંક્ષેપમાં, સાગરમાં મહું સંચ; સુરી માંહે મુકી, શાસ્ત્ર શાખની સંચ.

ચોપાઇ—વરકે ભોજ જોડી બે પાણ, વનિતા કહે તું તેહ વખાણ; ભરતખંડ તણો તે ભુપ, નગર ઉજેણી અતિ અનુપ. ગુણ લક્ષણ શુભ સોભા વણી. જેની હોયે ઘડ લાખ તણિ, વરણુવરણી જ્યાં વિવિધ વિવેક, એક એકથી અધીકાં એક અ- ધીક તેજ અરજુનવત હોય, જીતિ ન શકે તેને કોય; બેઠો સીંહાશન નાચે અપસરા સંગીત ગાન, ગુણીજન રૂડાં ગાએ ગાન; થઇ રહ્યો સભામાં ઠાઠ, ત્યાં આવ્યો ભુ- ભવંત ભાટ. સહાવીદી ખરેખે ખ્યાલ વડુ નામ તેનું વૈતાળ. દેવ શશીપો દીસે રૂપ, જાણે ભાટકો બીજો ભુપ; વહીયો તેણે સુખ આશીરવાદ. અતિ રાજા પામ્યો ઉલાદ; મહિપતિ આપ્યો અદકો માલ, વીક્રમે બોલાવ્યો વૈતાળ. દેવતાઇ કો દીસે રૂપ, મોહ પામ્યો નગરનો ભુપ. કાલો પેલો વિક્રમ હોય, એવો ભાટ ન દીઠો કોય; ગુણ લક્ષણ નારાયણ ઉપર અતિ નેહ.

દોહરા—કહે ભોજ સુણ ભામની; ભાટને કહે છે ભુપ; પ્રઉઢુ શું પ્રાક્રમ કરયું રૂડુ કહે કેમ રૂપ. જાગ પુરૂષ પણ જાણકો; અકલ વડે અનુપ; માનવી કહે કેમ સુખથી. ભીખારી તે ભુપ, કોનો પુત્ર કયાં અવતરયો કોણ અધીપતી અંશ; વધુ વિદાય વિનય કરો, વારૂ કહોને વંશ; કેવો પંડિત પ્રાક્રમી, કેવા મહીપત માન; કેવે પ્રકારે આવીઓ લીધ દીધ શા દાન, કહે સો તે માગણ હનો કહે શી વીદ્યા હોયે તે અવતરયો કયાંહાં, જનુની જનક ગુણ જોય.

ચોપાઇ—કહે કામનિ સાંભળ નરનાથ. કહું વાત જોડી બે હાથ; હાંશ મારે હૈડે છે ઘણિ. કહું ઉત્પત વૈતાળજ તણિ. પચાસ કોટી પ્રથ્વીનું પીડ, તેમાં દેહ સ્થળ કે ઠિક; ભરતખંડ તે ભારે ભોમ, કરમ ક્ષત્ર બંધાણી વ્યોમ કનોજ દેશ સુંદર ક્રરમો, તે લંકાવડની હારનો; માનવ મહીપ જાણે મરમ, ધરતિ માંહે ઘણેરો ધર્મ. શ્રીમંત લોક સુખી બહુજન, નીર્મળ નરનારિનાં મન; ગુણછાર ગુગ સાગર શુભ ગામ, ભાટભીમ એક નીર્મળ નામ. ઉમયાદે ઘેરનારી સતી, રૂડી કર્મની રેખારતી, સતી શીરોમણ સાદુલ રૂપ, અતી નીર્મળ તે નાર અનુપ. દોલતે દુનીયાં વૈભવ ઘણે, દોષ દીસે છે નાગજ તણો; માગ નાગ તે લાવે ધન, માગળ જાત પણ મહીપત મન. કોટી ધ્વજ કહેવાએ નામ, દેશપતિથી આવે દામ; વશ વરતે માનવ તે દેવ, કરે નાગ સરીખ સેવ, સુંદરીઓ પણ દાતા જોય, કંઇ કંઇ શકે નહિ કોય; રાજ રીત સમરથી સુત્ર, પતીવ્રતા પેટે નહી પુત્ર. વધુએ તેને મોટો નેહ, દાવાદળ જેવો દુખ દેહ; કળતા એક ઘડે નહી કશી આવી આવી વધુએ વશી. શામા ઘેર શીરો- મણ સતી, પ્રેમદા કહે સાંભળરે પતી; શીવ સેવતાં વાધે સુત્ર. પ્રભુ પ્રતાપે પામે પુત્ર વિના ઘરસુતનું સુખ, પુત્ર વીના કેમ ભાગે ભુખ. પુત્ર વીના તો આધ કારણ કરે, પુત્ર વીના પીડ કોણ ગુજ ધરે; પુત્ર વીના કો સુખ નવ જોય, શુકન નવ લે કારણ કોય. વાંઝીયા નાર એ કારણ વડું, પુત્ર વીના જીવીત ભડ પડયું; પુત્ર વીના અ-

સાખત શી અંશ, પુત્ર વીના કેમ વાધે વંશ, પુત્ર વીના મેહેણાં દે સહુ, પુત્ર વીના ઘેર નાવે વહુ; અવતાર પુત્ર વીનાનો બળ્યો પુત્ર વિના તે શોક નવ ટળ્યો; પુત્ર વીના નવ પામે નાત, સગાં સહોદરની શી વાત; જેને પુત્ર ન આવે પેટ, તેના જીવતરમાં ઉઠી વેઠ; પુત્ર વીન વચન કેમ પળે, ચહડયા હાળ પાછા કેમ વળે વેવાઇ કોને કીજીએ, લ્હાવો કેવો આપણ લીજીએ; ધીક અવતાર વાંઝીયાની ગાળ, નવ ઉધારે ધીરે માલ. પુત્ર વિના વહી જનક જોર, પુત્ર વિના ઘર તે સમશાન, પુત્ર વિના નવ દે કો ધન; કોઇ ધન ન પુછે કથી, સહુ સંતાન પુછે સરવથી; કરોડ દામ જો આઠે હોય, તોય પનોતા નવ કહે કોય, પુત્ર હોય ને નવ હોય દામ, પુત્ર પનોતોવેનું નામ; કુળ ઉદય સકુળ દીપક પખે, વેદ શાસ્ત્ર લક્ષમણુથી લખે; પુત્ર વિના જીવિત તે કશું, માનની મને મન એતો વસ્યું; ભંડાર લુટાવ્યો આણી નેહ; તજીએ જીવતાં આપણો દેહ, દોહરો—ભીમ કહે સુણભામની, તજ ચીંતા મન શોક; મમતું થાય ગોવીંદનું, ડાહાપણ કરવું ફોક. ભારે વઇભવ ઘરતણો, તેહ કરયો મન તાજ; ભીમ ભયાનક પગ ગયો. તે તપ કરવા કાજ ઝલમલ ન દેશર શીવવડો, ઝાઝુમાન જુગ જોત; તેજ પુજ ત્રિલોકપત. ઉદેકાળ ઉદીયોત; પંચપત્ર પરતાપ પુર, નારાયણનું જે નુર; દાતા દેવ દયા નીધી, હેતક એક હજુર, બીલીપત્ર તુળશી તાંદુલે પંચામરત પખાળ; અહર નીશાએ આરતી, આણી અહકે વહાલ; શીવ પુરાણ શરવણે સુણ્યું, શીવ કવચના પાઠ; શીવ મંત્ર જપ્યા જપે, ભાવથકી તે ભાટ; ચેણુ આયપર આપણે, કરે નીત જળધાર; શીવ સંતાન આપો મને નોધારા આધાર. દેવ તણો તું દેવતા, ઇશ તણો તું ઇશ. કરતા હરતા તું વિશ્વપત અજગતપાવક જુગદીશ નથી ખોટ ઘેર તાહરે, આપવે નથી સમરથ; તપદાતા એકતું લહયો, તુજવિણ સરવે વ્યર્થ; અધીકજન વર પામીયા, દાનવ દેવ અતી આપ; પુત્ર એક શુભ આકશી, પામુ તુજ પ્રતાપ, જેથી નામ જુગમાં રહે, વિખાણે શુભ દુવાટ; ત્રામ થાયનવ ખંડમાં, ભુપતજેવો ભાટ તારે પરીયા ત્રોસો પક્ષના, તારે નાત નર નામ; એવા પુત્ર આપો મને, કરૂણાનીધી કરી કામ. માહાદેવ કહે મગળ સુણો, સ્વપ્ન માંહેએ આપી; કોટક જનમતણા ઘણાં, તારે માથે પાપ. એવું સાંભળી ઊઠીયો, ઓછી શીવની પેર; ભીમ વળ્યો તે ઘરભણી, શોધીઆપે શેર. બ્રાહ્મણ વરિયા ભાવથી, શત શત ચંડી કીધ, પુર્ણાહુત પુરણ કરી, દક્ષણા દાન બહુ દીધ, માહા રૂદ્ર એકાદશ કરયા લુંટાવ્યું બહુ ધન; દાન અવેરિ આવરી, મહાદેવ ઉપર માન વિપ્ર વરા તે વેદિઆ શાસ્ત્ર તણી જે શાખ; પારથી ચીંતામણ કરયા, પુરા તે નવલાખ; શીવ થયા અતી આકળા, એને શું અપાય; પાંચસે પુત્ર આપતાં, ઓશીંગલ નવ થાય, સંતોષ્યો એણે ઘણું, ચડયો ભુદરને ભાર; વ્યાજ સહીત જેને વળાવું એવા એદાતાર નીરમળ દેહ તણા કરી, તજ્યું પોતાનું ગામ; પાછો વળી તે આવિયો, તપ કરવા

આ કામ, કાયા કષ્ટ વેઠી ઘણી, સાધે સઘળા સુખ. શિવ બીચારો શું કરે; ન હોય કરમે પુત્ર. ચોપઇ—એમ કરતાં વિત્યું વરસજ એક, કરે પુજા તે વિવિધ વિવેક; આવ્યો એક ઢીમર તે પાસ, તેને પુત્ર તણી મન આશ; આવ્યો શીવ સમીપે તેહ, ધરયો નારાયણ ઉપર નેહ; જે પુત્ર ના આપે ત્રુપુરહરા, કાળ મચ્છ પછાડુ વિશ; શિવ પ્રસન્ન થયા તે સાંમ,પુત્ર પલકમાં આપ્યા પાંચ;ઘણું હેત ગયો છે ઘેર,ભીમે મન વિચારી પેર, કળિયુગ માંહે ઘુડનો લાગ, ભજિયો થાય તે લે એ ભાગ; બીજા જીવ મેં કેમ મગાય, હત્યા આપ કાયાની થાય. કાઢી કટારી કારજ ષેરી,કોઇ બુધ મરવાની કરી; છેદવા માંડયું આપે શીશ. હા હા કહીને બોલ્યાં ઇશ.વણ મોતેશા મારે કરે, આત્મહત્યા તું શીદ કરે; કર જોડીને ભીમ તે ભણે, હું આવ્યો શરણે તુજ તણે, વરષ એક ત્યાં તો વહિ ગયું,સ્વપ્નામાં દર્શન નવ થયું, આવ્યો પાપી મચ્છી જન.તરત આપ્યા કેમ પાંચજ તન; તેથી મુને ભુંડો કીધ.એકે પુત્ર મુજને નવ દીધ,શીવ કહે દેહેરા પાછળ જાઓ, નીરખો નેહથી સુખીયા થાઓ.ગયો ભીમ પાછળ જેટલે, ગોબર ગાર દિઠી તેટલે,દિઠા કીડા ત્યાં દશલાખ, બોલ્યો ભીમ શીવ પ્રત્યે શાખ; કરોડ મેં તો નિરખીયા, તેનો પા તો નવ પ્રીછીયા. શીવ કહે તુજશું બોલુ સાચ, જીવ એમાંથી આપ્યા પાંચ; પાપ કર્યાં તે નરકે પડયા,પાપી તેણે પેરે જઇ અડયા; તુંને આપવા જોગ તન, નથી મળતા કો મારે મન.કુળ નાતને તારે ગામ, નવખંડે રહે નીરમળ નામ; તારો ભાર મારે શીર ઘણો, જપ તપ પુજા પુન્ય તણો. પુરૂષોતમ ભરૂઆડા પેટ,વચન બાંધ્યાં અવતરીયાનેટ;તેમ કરવું પડયું માહરે અવતાર રૂદ્રનો કુળ તાહરે, ભક્તવત્સલ મારૂં છે નામ, તે કેમ બીરદ જશે આ ઠામ. પુરણ એક કળાનિ પેર, પ્રગટ પુત્ર થાશે તુજ ઘેર; નર અવતાર ધરાયેનેટ, પુત્ર પતિવરતાને પેટ,વળી ઇચ્છા હોએ મનતણિ,આપુ અલખત લક્ષ્મી ઘણી, ભણ્યો ભીમ પ્રતે ભાખ, લક્ષ્મી ઘણી કરોડો લાખ.

દોહરા—કહે શીવ પુત્રજ આવશે, ખરચ કરો બહુ પેર; ના કહે ત્યારે નીસરે, વળીએ ના રહે ઘેર. વરદાન પામી તે વળ્યો શીવદાતા સમર્થ; આનંદ પામ્યો અતિ ઘણો,ઘણો ખરચ્યાયો ગર્થ. યોગ ગરભજ હરી રહયો, કામની કરે કામ;પુત્ર પ્રતાપી પ્રગટીયો, વઇતાળ ધરાવ્યું નામ. ચંદું નીકળે અભ્રથી, પંકજ જળથી જેમ; શોભા સકળ શીરોમણિ, પુરણ પુરૂસોતમ; આકાર રૂદ્ર એકાદશી. શાહસીક કોઇ સીધ. હેત હરષ મા બાપને, કરમ જાચકના કીધ; શુકલ પક્ષ પડવે થકી;વાધે છે જેમ ચંદ્ર. વાધે રૂપ વઇતાળનું, અવનવો કોઇ ઈંદ્ર; તેજ પુંજ કોઉ દેવતા, વધુ શીરોમણિ વંશ, અવતારી તો અંશપત, આપઇશ્વરનો અંશ;સાત વરસ સેજે થયાં,તવ મુકયો નિસાળ,વળુ શીખવી વિદ્યા ભણે, વીશ્વ વીશે વિખ્યાત, પીંગળ પાઠ પુરાણ પુર, ભણ્યું સઘળુ ચારભેદ, ભાષામાં તે ભુપતિ, વાણી વિખાણે વેદ;

બત્રિસ લક્ષણ ગુણે, ચઉદ વિદ્યાએ ચિત્ત. રાગ છત્રીસ રીઝમાં. ખરીવાતની ખીજ, મહાદેવ આગળ જાપ મુકીયું, મનમાં શીવથી માન; જુઠુ ન બોલે જીભથી, દઇ જાચકને દાન. સેતરંજ પાસા સોગઠાં, રાજ રમતની રીત; જુવે જુગતે જોગથી. પરિ-ત્રહ ઉપર પ્રિત. પુન કરે પરમારથી, વરે વિપ્ર અનેક; શીવપુજન સેવે સદા, વિ-વીધ પ્રકારે વીવેક, હોંશે ચોરી લક્ષ્મણી, જુવટે રમવા જાય; જે જીતે તો જોખમાં પુન્ય કરે પરમાંય. ભીમ કહે ભંડારી સુણો, ભરાયાં હોય ભંડાર; દામ ખરચતાં, દેવને, ન કરીશ તુ નકાર, ખાંતે સોનાનાં સાંકળાં, કડાં વાડકાં કોડ; જીત્યો ત્યાં તો જશ કને, હારજીતની હોડ; જશ વાંચ્યો સઉ જગતમાં, કષ્ટ ઘણાંનાં કાપ; હરનીશ કામ એવું કરે, આપ આપજ આપ. શુરા વ્હાલા સ્વામીને, ભુંડા નર કરીયા; રાતા વાહાલાં જાચકાં. માતા ડાપણીયા. દેહ રૂડા ડાહાપણ ઘણુ, સંગ્રામે સરદાર; જાચક વખાણે તેહને; દીલનો હોય દાતાર. કાળો કરૂપ કાયા ઘણી; મોટમ નોહેપાન; જા-ચક જસ જેતા કરે, જો દેતો હોય દાન, મેરૂ તે મોટા નહિ, શાલો નહી તે સાર; પં-ડીત તે પ્રાહો નહી, દેવ વડો દાતાર, વઇતાળે ધન વાવરસું, વપુએ નાનો વેશ; કી-રતી ચાલી કોટીયા, દેશ અને પરદેશ. દોહો વિદ્યા નાર તારવા ધન, પરમેશ્વર આતી ઓટ; પાંચે એ છે પારકા, માલે તેની મોટ, કન્યા કુંવારી કો કહે, દેતેને બહુ માન. ભુખ્યાનું મોં નવ જુવે, કરે નીત એવાં કામ, ભરતખંડમાં ભીમ સુત, લહો લોકે ચાત ચાવ; અત્તનર્વે અધીપતી અંશકો વખાણ વડાં વૈતાળ, દેશપરદેશને ગામમાં, વખાણ કરે કંઈ કરોડ; ઉપમા કોની આપીએ, પણ જે લોકો નહી જોડ; એકદિવસ ભંડારીએ. કરી ભીમને અરજ. દામ સહુ દેહવટ ગયો. કહોતો કાઢું કરજ, ભંડાર ભીમે જોયો જઇ, મુખ મુક્યો નિશ્વાસ; હેમ દામ ખરી મોહોરના, પરવર્યા કરોડ પ-ચાસ નીચે રાય બેસારિયા, ઘણે હેતથી ઘેર; પાસે બેસાર્યો પુત્રને, પ્રીતે પુછી પેર; દુભાશો માં દલ થકી, કહુ તમારે કાજ; ભાટ જાત ભિક્ષુક તણી, એઇ રીઝયો રાજ; કમાતાં કંઇ દીન ગયા, કપોળ વખાણ કરોડ. ઉડાડયો એક પલકમાં, હાર જીતની હોડ; ધારણ મજહસડ તની. તે તમે મારૂં હીર; કહી વાત ને કળકળ્યો નયણે ભ-રીયાં નીર. દામ જોડવે દોહલો, વાવનારને વાણ, જાળવતા તો જુગ થયો, ખુટાડી તો ખાણ. ડુકો-દભડ ને દામ એ, ત્રણ જાડાનો ટેક, વંઝા ન જાણે વેદના, વાલ્લાત-ણી વીવેક; રતન બાંધ્યા જેહને, ઘેર સવાશેરની કલેક, છોડે તે હારે નહી, સોચવત ન શેક, શકુંન નગર શોભે જહાં, હસ્ત બળ એક હાથ, આપો રક્ષ વસે જહાં, જીતે કેણુ તે સાથ; નવ તન યૌવનસંગનું, ભામની જોબન કંથ મરદનું જોબન માગ ધન, ચતુર વિચારો ચંતકતે તો હીર મારૂં મરશું, જોબન રૂપને જેર, જાશું હવે હું કયાં જઈ, અકસહિષુ અંકોર. જાચક જાય હાથી ચડયો, ત્યાં પામ્યો લાહાણું ઘાડા ચડ થોડે ચડ, વપુ લોણા વખાણું, જાચક જાય પાલખીથી, મહીપતિ જાચક મળ

સભા સન્માન પામે નહી, અતિ દુખે લે અંત. માગણ મેલે લુગડે, એંશી વરસેં વદ્ધ; વણ વીદ્યાએ વિપ્ર તે, શોભીત ન શ્રદ્ધ.સોળ વરશે સલક્ષણો,તાતશું બોલ્યો તરત;ત્રાસ વસુ નહીં તાહરે, વાણી બોલ્યો વરત.દામ ખરચ્યાથી દશ થયો.આયુ તમને આપ; મોહોલે આવુ મળપતો પ્રૌઢા શીવ પ્રતાપ,ઉઠયો તે આળશ તજી,જગમલા જગપત;પ્રિતે ત્યાં પુજા કરી, પુજી આધ શક્ત.બહુ દ્રવ્ય ખરચ્યો બાપનો, આપી એંશીગંયુ થાઉં;મહામાવા મત દેયણી,જશ દો તે દેશ જાઉં.શીશ નમાવી સંચર્યો,સ્મરણ શીવનું સાથ,સુતાર પડયો મારગ વીશે,તેને લીધો સાથ, સજ્જ ઉઠયો એક સહેજમાં મારગ એહ મલેશ;મને ઉપાડી તે શકે,જે જાય ઉજ્જેણીદિશ,લાખાલક્ષણ આ ગળી,તે જીતે સઉ તેજ;અંશ અપ્છરા અવતરી,શેહેજ સમરપેશેજ.કુતકે એછે કારમો,શીવજી સાથ સોહાય;મુકેશેજ લાખા તણિ,તે અહીંથી લઈ જાય, ઈંદ્ર તણી તે અપ્છરા, શ્રાપે ગુણકા હોય,હૈત્ર પડયો છે શ્રાપથી, જોડા બેનો જોય.

ચોપાઇ—લીધો સુતાર તુરજાધણી,ચાલ્યો આપ અતીથી ભણી;આપ વેશ કર્યો અબધુત,ધરી અંગ ચાલે ભભુત. તેજ પુંજ કળે નહિ કોય,જાણે કોયશીવનાગણ હેય; ભાવે મંત્ર મુખ શીવનો ભણે, તરણવત જગતને ગણે,માયા લાજ આશાના દેહ, ત્રણ લોકને જીતે તેહ; સાઠી જુઠી નહી મુખ,સંતોષ આનંદ રહે તે સુખ. એક કરે ઇશ્વરની આશ,માગે શ્રી પરમેશ્વર પાસ;આ તણી વરતામાં જાઉં,તે વાતે તો હળવો થાઉં,આવ્યોનગર ઉજ્જેણી ગામ.દીઠોલઠ લંકાવતઠામ.ગુણવંત શીપ્રાદીઠી ગંગ, અવગાહનથી નિરમળ અંગ, સાચી સાક્ષ શક્તિ હરસીદ્ધ, નીત પાસ રહે નવનીધ; જાય પુરૂષ ગામે જાહરે, દીઠા મહોલ મોટા તાહરે,અધીક ઠામ ઉંચા આકાશ. તેજ પુંજને પુર પ્રકાશ;રાજ ચોર ભય નહી તે ગામ, તેણે શોભા ઠામો ઠામ. રાજ મહેલ કે રૂપા તણા.કોટે કનક તણા કાંગરા, જાણે મહેલ ઝવેરે જડયા, જાણે વિશ્વકરમાએ ઘડયા;નવ ટુંકા નવલમણી લહેર,બરાસ કસ્તુરી બહેકે બહેર; મોતી તોરણ બાંધ્યા ચોપાસ. ઘણાંક બહાર દાસીને દાસ. જેમ કો મંદીર મહિપત તણું.ઝળઝળાટ થાયલ એમ ઘણું,મણી નવગ્રહ જુગનેજડયા આદિત,આદે જાણે સઉ અડયા; માણેક હીરા મોતી ચંદ્ર, મંગળ પરવાર જડયાં છે મીંદ્ર. બુધ પાન ગુરૂ પુજરાજ, હીરે લીલુડી મણી મહીરાજ,લસણિઓ ગોમેદ કેત,જડીત ગ્રહનીલ પીતજ સ્વેત. ઉભો રહયો અદકાણુ એક ત્યાંહ, વણ પુછે તે જાશું કયાંહ.દિસંતા છો ભારે ભુપ, સકળ કળા ગુરૂ સીદ્ધ સ્વરૂપ. શું એ મહેલ તમારે કામ,બીજા વાસલભેરાં ગામ; વઇતાળ કહે એ કોનો વાસ, પ્રતીહાર બોલ્યો પ્રિતે પાસ.

દોહરા—ગુણવતિ ગુણકા રહે, લક્ષમાં લહે સઉ લોક, ભોગી આવે ભાવથી, જોગી જાવું તે ફોક. સાત સદાવ્રત સામટાં, મન ગમતાં મહા મુલ્ય. કામ હોય તે કહો મુને,સાંભળતાં સમતુલ્ય.માગણ આવે માગવા, પ્રિત ધરી તમ પાસ; ભંડ

પ્રીતિ ભરે,જે ઇચ્છા હોય આશ. સત્તર હજારને સાતસેં; ચાર ઉપર હેર; સદાવ્રત ખોલી રહ્યાં, ઉજેણી એટલેં ઘેર. પંથી કહે પુછયા તણું, માહરે છે એક કામ;લાચક લક્ષવંતીનું, લાખા લે કેમ નામ; આહપાહ દામો બારણે,પ્રેઉઢો નાંખ્યો પ્રીત; ડંકો વાગે દેખાતાં, રૂદે ઉલટી રીત. એક ડંકેથી આગના બીજે જાય મહેલ; ત્રીજે ચડે અટારીએ,ચોથો સજ્યા સહેલ;પાંચમે અલીંગન અતિ,છઠેં વાણી વાત,ભોગી પુરૂષ જે ભોગવે, તેહ સુણાવે સાત.એક રક્ષ એક નાદથી. ડંકે ડંકે દામ;લક્ષસાત લખત લહે. મારે લાખા નામ.મહેલ સામુ માણિ જુવે, ઘણા લાગે જો ગરથ;બિછે તે પાછે વળી. સરે નહી એકે અરથ. વઇતાળ જઇ વળગ્યો ત્યહાં,દેઇ દદામે ડોટ. સુતાર મોર મોહોકમ કરયો, ચીત ધરીને ચોટ.સો ઘાવ દિધા સામટા,મદાર કરયા મોહા પુર;દદામુ દેહવટ કરયું, ચીત થકી તે ચુર. અધીક સાદ અટારીએ, સુણ્યા સાંભળ્યા સરવ,ગુણકા તેહ ટળી ગઇ, ઘણો મેહેલી મન ગરવ; કોઇક સીધ અભધુતએ વીશે કરોડી વરત; કોઇક ઘેલો આવીયો, રેક તોડાવ્યો તરત. જો બોલ ગીસ્ત મારો જશે કષ્ટ થયું એ કામ;કયાંથી આપે કોટીધા,દેશપતિથી દામ.પઠવ્યો એક પ્રતિહાર ત્યાં, સાંહ રાય કે સીધ; ધાએ દદામે તો દીઓ બેહેરો ગાંઠે રિધ. લાખાને લક્ષણ કહે,લે મનગમનો માલ;આદરથી તેડ અટારીએ,વેહ આવ્યો વઇતાળ ફીરતી તો કાને હતિ,જે અવતરીઓ અંશ;માનથી તેડયો મહેલમાં,વઇતાળ વડેરો અંશ; અલખત જોઇ અટારીએ, માનનીયે દીધાં માન.વપુ જોઇ શામ રડી, પ્રિતથી સોંપ્યાં પાન, અમુલ્ય મેવા અનોલના,અમરત જેવા અહાર,ભેટ કરયા તે ભાટને, સાબરણ પાટ પસાર. માન થકી મુખમાધરો હઇડે આણી હેજ; સમરણ કરયુ સુલ સેજહેં, સેહેજે સુતાં શેજ પારી જાતક પુષ્પો રચ્યા, બહેકે ઘણા બરાસ; કસ્તુરી કાદવ ઘણાં,લીલા લહેર વીલાસ. મશાણ તણી જે મરતિકા, જો સેજે એકાંત; બેશમાવડ આપથી, બેહવાન નહી ભ્રાંત. વઇતાળ તણે મન સેહલ છે. સબ માયા કે મશાણનરનારીકે નરપતી,સઘળા જીવ સમાન.લાખા આવીલોભથી,લક્ષણ કરતી લાખ; ભાટ પડયો ભમરી ખઇ,ભાખે નહી મુખ ભાખ,ચરણતલાંસે ચીંતની આલીંગન દે અત્ય;ચુકે વીર કેમ ચીતથી મોટમ જેની રત; દીસતો એ દેવતા, જોઅન બાળે વેશ;લાખા લક્ષ પ્રકારથી લાજ ન આણે લેશ.પહોર રાત રહી પાછલી ડાહિ આવી દાસ;વઇતાળ પાસ, રામા રહી, પ્રીતે આવી પાસ ક્ષણુ ન નેપુર ખલખલે, કંકણ નસુણ્યાકાન પતંગનો જણાએ નહી.એ લક્ષ એનુ માન;ઘાઓ દીધા એણે ઘણો, ઝળમળી આવ્યો ખેડ;ડાહાપણ તો નવ દાખવ્યું,ખોજ તો એ ખોડ, અધર ઉપર ડરી રહયોમુખ અમૃત ભોળુ મુખ રહયો સુરજાદથી,રોળાયા નહીંરાળ, કસ્તુરી કાજળ કુમકુમ કર્યાંય એ અનડાિ;આખોમાં અવગુણકરશો,જુઠો અરકેકામ, ભીમપ નાદ બજ્યો નહી આમણુ પરડયાં પ્રીત; ચતુરે ચતુર રહે એ અત્યાં રવાએ

નહી રીત. બાંધ્યા કચમ. કામની રહયાં, બાંહે કંચુકી બંધ; ક્ષણું આસન ખસ્યાં નહિ, ધેણુ કે ધણીએ ધંધ, વપુ પ્રસ્વેદ વાળ્યો નહી, ડંક ન લાગ્યા દેહના ઉત્તમ બે નર નારમાં,નેહ કરયો નહિ તેહ;પાય રહો રહો પુર પાથરો,કરમાયું નહિ હોય, બોલ બોલ સલક્ષણિ, હેત અચંબો હોય;ગરથ ખરચ્યો જેણે ઘણો.માનની માણ્યા માટ; શુદ્ધ જોતાં તો એહમાં કોને ઉઠી વાત; લાખા લાખ તજી કહે.અક્ષર સાચો આંક; કામની પુછયું કચમ કહ્યું, વેહ વિધાતા વાંક. રઢીઆળા રૂપે ઘણા મન મોહન મોર;કામહિન તે શું કરે.ચીંતાની આગળ ચોર;આંબો ઉકરડા તણો હુંશી જોવા હોય; દિલ રંજન તે દેખતાં, ફળ ન પામે કોય, રૂડાં ઇંદ્રવરણાં; લક્ષણ સવળા લોક; રજ કોઈ ચાખે નહિ, ફળ મળ્યા તે ફોક; જેમ મોતી ઝાકળ તણા, વારૂ દીસંતા વાવ;નાકે ન પહેરે નારીએ, કુંડળ ન થાય કાન. કાચ તણા તે કારમાં, હિરા ફોગટ ફુલ્ય;દીસંતામાં દિલહરે,નેમ ન આવે મુલ. કનક કહે ધનતુર ને નિરમળ મોટુ નામ;આભુષણ આપે નહિ,કોઈ દે નહિ દામ.ચીતારા બહુ ચીતરે બહુ મુલીઘોડા ગજ; બાંધે નહી કો બારણે, કે અસ્વારી એકજ તણી બાંધે તલવાર, શોભે સામદ સુર, રણદેખી રિઝે નહી, આવે ન કોઇ નુર, જેમ લાડુ સ્વપના તણા, ન ઉતમ મીઠા નેટ, સ્વાદ ઘણા પણ સ્વપ્નાનો,પલક ભરે નહી પેટ.ગાજે ગગને ઘન ઘણો, બ્રહ્માંડ ભજાવે ભાત,તેથી કણ પાકે નહી, વરસે નહિ વરસાદ.નવાણ ખોદાવે નીરમળા, દ્રહતા મોટે ધીર, તેથી તરશ છીપે નહિ, મીઠાં ન હોયે નીર, દેહેરૂં કરાવે દીપતું, ખરા દ્રવ્યથી ખેવ, તેને કો પુજે નહી, મુરતિ ના હોય, કોડીયું કરાવી કારમુ, પેહેલી દીવટ મેલ, તે થકી અજવાળુ નહી, માહીના પુરે તેલ, વારૂ વિપ્ર વપુએ ભલો, ભાવ ઘણેરો ભેદ, સનમાન સભામાં નવ જડે, હોય ન વીદ્યા વેદ. મનોરથ માનવ કરે, આદર અદકા અરથ, પાસેર ન તોળે વાણિયો, ગાંઠે ન હોય ગરથ, નામ મોટા પણ દામ નહી કરવાં કારણ કોડ,ચોરવીના જીતે નહી હાર જીતની હોડ. બેહેરો રાગને શું કરે, મુગો કરે શું ગીત,પાપી પુન્યને શું કરે,રોતા થી શી રીત,શોમ કીરમીને શું કરે, લોભી શું કરે લાજ, ગુણને અવગુણ શું કરે, આળસુ શું કરે કાજ.કાયર સહસ્રને શું કરે, જરને જોગ. નપુસક નારને શું કરે, ભાવે નહી મન ભોગ.

ચોપાઇ—કહ્યાં કામની એવાં કહેણ.વઇતાળે સુણ્યાં વનિતાનાં વેણ,મેહેણાંદિધાં બહુ માનની; તોલ તજાવવું એ તાતની.ઝંઝારો વરસીયર તેણીએ,ઝાઝાં જન જીત્યા જોગિયે,કામની એ શું બોલી કુડ,મન જાણે છે મનની મુઢ.સાહા પુરૂપ સદ સુરની સેવ. દીલથી વહાલા જેને દેવ, દેખી વનીતા જે કેમ જડે, શોને શામ કેમ આવી અડે. વજર કછોટા બાંધ્યો જેણ, ત્રીયા કોણ છેડાવણ તેણ, જેમ લક્ષ્મણ અયોધ્યા પતી, તેમ હનુમાન જોગી જતી,તેના ગુણ માણો વઇતાળ,અવરકોણછો-

ડાવણુ આળ;"વઈતાળ કહે વનીતા સુણો, ભેદ ગમે તેવા મુખ ભણો. કોણુ જાણે ક્રીએ કારણે, બેઠો આવિ તારે બારણે; ઝેર હળાહળ જીરવણુ કરૂં, અતોલ નીર અરણુવનાં ભારૂં; વાઘસીંહને સરપજ ઘણા, એનો આભુષણુ અમ તણા, જીતવું શું જુવતીનું જેહ, ભાગુ મન તારો સંદેહ;સઘળા તારી સાથે જોગ,ભરપુર ભરયા ભાવતા ભોગ;કામ જાણુ છે તારા કોડ,મારે છે હાથી શું હોડ, એમાંથી અમરથઇ જાય, તે પુરૂષ જુવતી જીતાય;ભાળી નહી ભાગી ભામની, કોડ થકી જોતીકામનિ; તે દ્રષ્ટાંત દેખાડયા સરવ ગુણુ ગુણુકા તણે જે ગરવ એટલાં વાનાં જે નર કરે,પલં-ગથી પ્રેમદા પરહરે, તુચ્છવત તરૂણીન ગણે, પૈ પાસ નહિ તુજ તણે;તારા સહણાં ન ધરે મન, તે નર તે જુવતી જન, એના ગુણુ ભરયા છે ગાત્ર, માનની તેણેકોણુ જ માત્ર, જે નર સાકર શીરા જમે, તેને રાબ કઇપેરે ગમે,અમ્રત જે હરીરસ પીએ, ઝેર કામની કારણુ ક્રીએ; જેહ કસ્તુરી બહેક બરાસ, લક્ષણુ પ્રિતે રહે કેમ પાસ; કલ્પવ્રક્ષ તણાં ફળ ખાય,બાવળીએ કેમ બુધજ જાય;પરીબ્રહ્મ ઉપર જેનેપ્રિત,ગમે કેમ શોણુકાની રીત.છપ્પો–અતિ લાલચ્ય બહુ લોભ,ગોભ જુગતે જુઠાનો,આળસ નીંદ્રા અંગ. રંગ રીઝી રૂડાનો, નરદે નગણુ નદેહ, દેહ મલીન મંજન વન;સસરપ ખપર ખાર. અહાર ઘલેરો તનુ તન;નીરલજ પણુ નહી નમ્રતા,નીચ્ય સ્વભાવ જા-ણુવી; આપ મસ ડાહી ઘણી, અધીહીન કેમ આણુવી.સ્ત્રી રત્ન કર ખાણ,જાય એ રંભા રૂડી ધરે સોળ શણુગાર, હાર કંકણુ કર ચુડી,શોભે ઘળહળ ગેર;દેહ સકોમ-ળ સાજી, શોભા કેરૂ રૂદન. મદન નરસુર હે રાજી,વીક્રમ કરણુ ભડભુપ,અતિહરી શ્ચંદ્રની હારની; પંડીત ચતુર પુર પાટવી, નરપનેણુ પરનારના. દોહરા–પરનારી ચાળી ખરી, કાપે નીત નીત કાય; રૂઠયા જેને રામજી,પરનારીપે જાક.પરનારીના પરભવ્યાં. બુડયા બોતેર લાખ; કહે તો તે કથા કહું શાસ્ત્ર દેવની શાખ.

ચોપાઇ–દીપાસા કેરી દીકરી, ગોખે બેઠી છે ગરવે ભરી;ભરપુર જોબન છે તે તણું,વરેહ વધે ધરૂણીમાં ઘણું;નાત શ્રાવકી સગળી સુજ, અનવહોરવા આવે મુજ; માનનીને એક વરતિત મળ્યાં,ચીત્તમાં ચળ્યાં.સમ ખાઇ ખાતે ખેડીઓ,અતી આ દરે ઉપર તેડીઓ,તણે વરત કરયાં છે ઘણા,અપવાસ કરાયછે મહીના તણા. બીજાં વરત શાં કહું વીવેક,પોસા સામટા સરસજ એક,અધરમ તણીતો નહિ કુમતી,મોટે બાંધ છે મુગ્નતી.નારતથૈતે સંગે પડયો,કોડ પાપતેને ચીત ચડયો,ભારે વરત તેભુલી ગયો, રેણી એક રામા ઘેર રહયો. સવાર થયું ને આવ્યો શેઠ, પડયો ધરાશા-સ્ત્ર બેને પેટ; તાજખાનું હતુ તે જયાંહાં, ઘાલ્યો વરતીકને તેહ માંહ્ય. વળગ્યો અંતરીક્ષ ઉભો રહયો, શેઠ તે વેળા તેમા ગયો, આવતો જાણ્યો વાણીયો, પુજ તણો ધ્રુજ્યો પ્રાણીઓ,હાથ વછુટો ખાંતે ખડયો, નીરમળ હતો પણુ નરકે પડયો; કુંભીપાકથી વરવી વાત, રહયો દિવસ સંપુરણુ સાત, દારૂણુ દુઃખ પામ્યો તે દેહ,

એવે ઉઠયો અસાડ મેહ;ઘર તણી પુખાઅન પડી,નીકળ્યો ત્યાંથી કાળેચડી ધારણ રાખી ધોયું તન, થયું માનની મળવાનું મન ખુંખાસ કરે પુરણ પેર, આવ્યો તે વનીતાતે ઘેર આનનીએ દીધાં બહુ માન,પ્રિતે આપ્યાં ફોફળ પાન,કામની સંગ કરે જેટલે, શેઠજ ત્યાં આવ્યો જેટલે, ઘાલ્યો, પેટીએ શીઘ્ર, વણસાંકળીએતાળુ દીધ; લથબથ ડરત ભુલી અઇ,સુરત શેઠ શાણાની થઇ;ખોટું કામકામનીએ કરયું, ઉઘાડુ મેલ્યું ધન ભરયું, એમ કહીને વળગ્યો ત્યાંહ, મુડક ઘાલો દીઠો માંહ. કહે સાચું આમાં છે કોણ, આતો અચરત દીઠુ ઓણ. તુને જાણતો સાચી સતી.માનની તારી મોટમ મતિ. કામનીએ કાને દીધા હાથ,સાચુ બાલી સ્વામી સાથ,વહોરવી આવતો વરતીક અન, સફળ થયો તે માગે દન; સાંભળતામાં ચડી છે રીસ, તોડયું માજડે તેનું શીશ; ત્યારે વરતીક બોલીયો. પડદો મન તણો ખોલીયો.તેંડા હતો તારી નારીએ, બેઠીતી આણી બારીએ; સામું જોયું શેઠાણી સાથ, કામનીયે કાને દીધા હાથ. વરતીક કહે છે જુઠી વાત,નિશ્ચે કરીને છેદુ નાક;વાઢયા કાન બે તેણે ઠાર, બુચો કરીને કાઢયો બહાર,સ્વામી મારૂં મેલું શીશ,નારી ગુણ જાણે જુગદીશ; કહેનો કહું લાખ કરોડ, જુઠું નહી કો જુવતી જોડ. પોતે તેડયો તો પરકી પ્રીત; રમાડયો તો એવિ રીત; પોતે પોતાને રાખે ભાર, મુજને પડીયો મોહોકમ માર; વીવિધ પ્રકારે વીતિ રાત, ઉઠયો પ્રીત, ધરી પ્રભાત; આળસ મરડિને ઉઠીયો, જેમ ગજમદગલ છુટઓ,હૃદે ધ્યાન ઇશ્વરનું ધરયું.પંથ જવાનું મનડું કરયું;લાખા આવિ વળગી હાથ, બોલી સ્નેહ કરી તે સાથ; વરતભંગ કરી મુજને તો આશા છે ઘણી, સત ઘાએ તે કીધા તમો,તેમાંકાઇ ન પામ્યા અમો;હેતે વચન આપ્યું હાથમાં,બહાદુર બોલ્યો સરવ સાથમાં,દિવ્ય આશીશ વિક્રમનેદેઉં.કોડ પસાએ લાખેણો લેઉં; પલક પાસ ન રાખુ પેર. મોકલે સરવ તમારે ઘેર; રાખ વરેણે મેલે સુતાર, નિરમળ બોલ કહયો નીરધાર, પ્રણામ કરી ધંધે મન ધરયું, સ્નાન નદિ ક્ષિપ્રામાં કરયું; હેતે કીધું દેવિ દરશન. પુજ્યા શિવ મહાકાળ પ્રસન;મોટા હરખ ધરી મન માંહ, ગયો રાજ સભા છે જ્યાંહ. કહે પ્રતિહાર તારૂં શુ નામ. મોટા નરપતનું શું કામ લાખેણી પાળે તું લક્ષણ. કરો રાવણ જુગતે જાણ;ભાટ વઇતાળ ભાત્રે આવિયો, આશીશ લાખેણી લાવીયો;પ્રતિહારે કહ્યું જઇ પ્રીત,રાજદ્વાર તણે જે રીત; રાયે મોકલ્યાં પ્રિતે પાન, મા઼ગણુ તેડયો દેઇને માન; ઉઠી આદર દિધો આપ,બાંધે પાસાયા તણિુ જે ચાપ; ચકીત થયા સભામાં સરવ, મેલ્યો મોટમ કેરો ગરવ; તપ તેજ અરૂણવત આસો; ખડતારામાં ઈંદુ જશો;દીધાં ઘણા પહીપતિએ ભાવ,ઓદર થકી કહયું તે આવ.છપ્પો—આવ્યો તેને ઘેર લઇ,આવ્યો નઉતમ નવનિદ્ધિ આવ્યો પુન્ય પ્રવાહ, આવી ફુડી ઘેર રાદ્ધી; આવ્યો પુન્ય મન પ્રિતે આવી શીવ પુજન સીદ્ધ; આવ્યો પુત સપુત, આવ્યો વિદ્યા વિધ પાધ; આવ્યો મંગળ જાચીક ઘરે,

આવો પધારો નિતે;સામળ કાવ્ય વઇતાળ કહે આવ્યો ચતુર વીક્રમ ચીતે,દોહરા–આશીષ સુણી તે વીક્રમ, મહિપત હરખ્યો મન; ભલો ભાટ અહિં આવિયો,આજ દિવસ ધનધન. છપ્પો–ધન મધવાકુળ વંશ, વંશધન ધરણી પતને; ધન હરસીધી માત,ધન્ય શિવનુજન છેતને;ધન્ય અધીપત અવતાર. ધન કુળ ત્રાહો વિધ તારણુ ધન એ રાજસ રીત,ધનપર દુઃખહીત હારણુ;ધન એ માળવ દેશ, ધન ધન અવંતિ ગામને; કવિશામળ વઇતાળ કહે ધન ધન વિક્રમ નામને.

દોહરા–નરૂપત નરખી હરખીયો, મહિમા માન સમાન;માગણ તુ મોહોલે આવિયો કિધું કોડ કલ્યાણુ. છપ્પો–કલ્યાણુ તાહરી જાત. કલ્યાણુ તુજ માલવ સેવે; કલ્યાણુ પુત્ર પરિવાર, કલ્યાણુ પુજનત્રશે; કલ્યાણુ સભા શુભ શર્ત, કલ્યાણુ દ્રવ્ય કીરતી તારી; કલ્યાણુ પ્રજા કરમાંહ, કલ્યાણુ શુભ શોભા સ.રી; કલ્યાણુ અધીપત ઇષ્ટ તુજ, કલ્યાણુ લક્ષણુ વાચક લહુ; કવી શામળ વઇતાળ કહે કલ્યાણુ કોટી વિક્રમ કહું.

દોહરો–મનમાં રીજયો મહીપતી,આનંદ ઘણી મન આજ;રહોરાજીથી રાજકહો અમ સરખુ કાજ. આશીશ કહી આદર થકે, ભણે મુપત શું ભાટ; પંડીત તે પ્રીછે સહુ,થીર થાવર જે ઠાઠ.છપ્પો–બે બારાં બત્રીશ,ત્રણ તેરાંતત્રિશ પંદર પાંચ પચિસ; છક સોળા છત્રિસા.સતર સાતત્રીસ સાત,આઢ અઢારાં અડાશી;એક એક અગયારી એક નાશી.વિશદશ ચોક ચઉટાં ચોરાશી;બાવન બહોતેર ઇકોતરો, છપન બાસઠ ચોશઠ ચીતે; એ.ગણુ પચાશ અગોતરી; વઇતાળ વિક્રમ સરખા રીતે.

ચોપાઇ–રીઝયો રાજા મનમાં ઘણું, પ્રીત પ્રેમે વચન તે તણું; શુભ સન્માન દેવતાઇ દીધ,કોડ પસાય કરૂણા કીધ,વળી પુછી એક વાત,બેચાર શાસ્ત્ર સકળ માંહે જે સાર;કહો કેટલા છેજી દેવ,ગુણ કેટલા સદગુરૂની શેવ; જાત કેટલા,જીવ સંરજીત જંતુ જીવ જેટલા;કેટલાં ધર કેટલાં વાજીત્ર,કેટલા કણુસા પુન્ય પવિત્ર, કેટલા કાળ કેટલા છે વેશ.કેટલા શાત્ય કેટલા છે દશ;કેટલા જોશ,કેટલા સાથી કેટલા દોષ કેટલાં શાક કેટલાએક સ્વાદ,કેટલા શોક કેટલા હુલ્લાદ;જર કેટલાં વસ્ત્ર,વાત કેટલી ડહાપણુ વસ્ત્ર.ભગણું ભોગ,કેટલી ભીક્ષા કેટલા જોગ;કેટલા ભેદ કેટલા એક રામ,કેટલા અગ્ની કેટલા કામ,પુછયા પ્રશ્નાની શરૂષ્ટોમાં વરષાતાબાંધી વરૂષમાં,ઉત્તર એહ તણો દીજીએ, પછી સાધ કારજ કીજીએ.કહે વઇતાળ સાંભળરે કરણુ.તમો પુછો તે સરવે તરણુ, તેહ તણો પ્રતિ ઉતર દેઉ લાભ જશ લાખેણો લેઉ.

દોહરા–પ્રથમ તમો જે પુછયું,કહો કેટલા દેવ;બ્રહ્મા વિષ્ણું રૂદ્ર એ, ત્રણુ મુરત શુભ શેવ, રાજસ સત્વ તામશી, ત્રણે ગુણુ કહેવાય, ક્ષત્રી વઇષ્ય ને શુદ્ર એ, ત્રણુ જાત એ રાય;હિંડે હાલે અવનીએ,ઉડે પંખ આકાશ, જીવ ત્રણુ એ જાણજો, પ્રીત ધરીને પાસ.માટી વાટીને ગળી.એ ત્રણે ચાર માંહ,ધાગ્યો ધાથોને ધરકો,ત્રણે વાજા

ત્યાંહ. શીંગ સાંઠાને પોપટા, ત્રણે રૂડા પાન; વેલા વરક્ષને કંદ.એ ફળફુળને માન. દયા દમણુને દાન એ, ત્રણે મોટા પુન્ય; પાતકાળ મધ્યાનમાં,સાયંકાળ એ શુન્ય. બાળ યુવાનને વરધમાં, એ ત્રણે શસ્ત્ર; ઉન સનને હિર એ, વરૂ રૂડા વસ્ત્ર. અગમ નીગમ ને અધમમન, એહ જાણીએ જોશ; મનશા વાચા કરમના ડાહાપણુ પણે ત્રણે દોષ.વારૂં ખાંડયુંને દળ્યું,પાઠા એ પકવાન;ખારૂતિ ખુને ખાટડું, સુંદર શાક અનુમાન. મળ્યું મોળુંને ગાફળું, શોભી ત્રણે સ્વાદ; જન્મ મરણને જર જડણુ, એ ત્રણે ઉલ્લાદ ઉપમાન જ્યાં ન મરણ એ ત્રણે સાચા શાક; પાષાણુ ધાતુને કાષ્ઠ એ જર જાણુ જાણો લોક તો હંકારો જી કહે,ત્રણે વારૂ વાત;પુછવું પ્રીછવું પારખુ ડાહાપણુ ત્રણ ખરી ખ્યાત,વિવેક વિદ્યાને વિનય,ભરે વિદ્યા ભોગ;નીર નીરમળને નમ્રતા, જાણે ત્રણે જોગ. શેવા વિદ્યા શાણપણુ. ત્રણ ભીક્ષા ભાર; અગન જઠરવટ વાનળે, પાવક બુધ પ્રભાવ. હળધર ધનુર ઘર ફરસ; ત્રણે રૂડારીમ; વરત પુન્યને જગન એ, કહયા તે રૂડા કામ; ગાય તુળશીને પીંપળો, પુજાણા પવીત્ર.સપુત સદ-ગુણ સ્ત્રી સતી, મોટા ત્રણે માત્ર,દાન પાત્રને પુજ પાત્ર ત્રીજે કરતી વાત્ર; પ્રથવિ પ્રાણિને પ્રતમા, જોયણુ રૂડી જાત્ર. દેવરણુ પીત્રીરણુ મનુષરણુ, જુગ જાણિતા જોય. બ્રહ્મા વિષ્ણુ શીવ થકી, અન્યવડો નહીં કોય. ચોથુ રત્ન મળે નહીં ચોથા ન મળે કાજ,એક રામ એક મહુલો ત્રીજે વિક્રમરાજ;નીંદા કોની નવ કરે, વારૂ આપણનુ ગાત્ર, સંતોષ શીલ કોય, વીદ્યા તો આપે વડી,લક્ષ્મી ત્રીજુ ભાગ્ય;એથી કો અદકુ નહી, જેડેન પણું ધરે તેહ પ્રમાણું પાત્ર. અવગુણ અંતર નવ લહે, માન ગુણ માન માત્ર; તાત તજે જે તન થકી.તેહ પવિત્ર પાત્ર, અસત્ય પણું નવ આચરે,દલ બુધર હે દાત્ર; શામદ્રષ્ટી સઘળે રહે. તેહ સપુત્ર પાત્ર; પાળે બળદ પોતાતણું, ચીત જાત રાખ ચીત; નીચ બુદ્ધ કરે નહી. તેહ પ્રમાણો પાત્ર, કયાંથી આવ્યા કોણ છો કહો નિરમળ શુભ નામ; કોણ ઇષ્ટ ઉપાસના, કહો શેવક સરખુ કામ.

છપ્પો—નામ એક કીરતાર, નામ દાતાર કાહાવે; નામ સેવક સુજાણુ.નામ જ-ગતાં મન ભાવે. નામ ગરૂઆ ગંભીર, નામ પંડિત જે પુરા, નામ ઓવણુ હાથ, નામ શામદ જો શુરા. નામ એક શ્રીરામનું, નામ તો દુઃખભંજન તણું; વઇતાળ કહે વસુધા વિશે, કવિ સામળ કહે છે ઘણું. ૧ આવ્યાનું કહું કાજ,લાજઆવેછે કહેતાં, નવ જાણું આકાશ. સ્વર્ગ પાતાળે રહેતાં, નવ જાણુ નીર નવાણુ, જડ ચેતનકે ઝાડ; માનવ પશુ કે પંખ, ખીણુ ચારની ખડે, અવની માંહેથી આવીયો અવનિ માંહે જાણુ સહિ,૨ પુજે જે કો દેવ, દેહ દેવાંશી થાએ;અમર થાય તો આપ જેહુ અમર ફળ ખાએ, ભરે ગંગામાં નીર, નેહ પણ થાયે ગંગા; અડે ચંદનનો વાસ, કાષ્ટ ચંદન અતિ અંગા.સંવરે સગત થકી તુંબી સંગ જેમ તન તરે; કવિ સામળ કહે વઇતાળ ભણે. આપ સરીખા શઉ કરે. ૩

દોહરા—વિક્રમ કહે વઇતાળ સુણ.વીદ્યા ભણ્યો શી વેદ,જાહેર કરો ઘા જાણીએ, ક્ષણુએ રાખો ભેદ. વિરંચી વિરંચી વિદ્યા ભણ્યો,ભણિ ભારતી ભાલ, વઇદ બ્રાહ્મણ ભોજન થકી, જડી જુક વઇતાળ. ચોપાઈ—કહે વઇતાળ સુણ ભારે ભુપ. રાજ વજ રાજસ ગુણરૂપ,તારા દલ દરશન કારણે,બુધનિધ આવ્યો બારણે,કીરતી સાંભળી કાને ઘણિ, પ્રગટ ભુખ ભાગી તે તણિ;લક્ષણ મોહનું આંખે લહ્યું કાનનું ન માને તે કહ્યું;આખ કાન પડીતિ હોડ. સ દેહ ભાગ્યો પોત્યા કોડ.રાજા કહે મુજ દ્વારે રહે;શેવક સરખું કારજ કહે. છપ્પો—ઝાઝા જે ઘર પુત્ર કોઇક કુળ તેનું ઓપે; ઝાઝો જ્યાં વહેપાર, કો દિન રખ્યા ચોળે, ઝાઝાં પટાવ પ્રધાન, કરે ઉદ વસ્ત તે ગામે,ઝાઝા જાચક જ્યાંહ, મમત મુકાવે માને, ઝાઝી પ્રીત જ્યાં પરત્રરે.કબુચક આન આઝા મટે. મહીપત પાસ માગણ વશે, તો સામળ કહે ગુણુ ઘટે.ચોપાઇ—કરે વાત જેવી એટલે,શેવકપાસ આવ્યો તેટલે;આપી ચીઠી નરપત નેટ:શીંગલ દેશતણી જે ભેટ,સતઘેર ગાજતા ઘણા,ભાર જોતે ભટ જાતી તણા;સોના સાંકળાં મોતી મુલ, સ્ફટીક મણી જેવો સમ તુલ,અંકુશ અંબાડી અતિસાર,માલ ખજાનો અપરંપાર, એસત ઘણા સલી ગોડલા, જેવા ગંગાજળ જોડલા, અબલખ આરાખીય અનુપમ રાજ હંસ રઢીયાળું રૂપ;મોચડે મોચી ચોકડે ચિત્ર,પલાણ પાંચ રંગા પવિત્ર;પવન વેગી મન વેગી તુરી.ઝુલો રત્ન અમુલખ ભરી, સવામણ મોતી શોભતાં, આંબળા પ્રમાણે અતિ ઓપતાં; પામરી સોહે પંદર પચાસ, જરદોશી જર કશી વિતાશ, પાંચસે પટોળી પુર, નક્ષત્ર જેવાં નુર; પાંચ કોટી સોનાની મોહોર, આપી ભેટ તે ભેળા ઢોર; પાંચ વરસ તણી ભરપેટ. નજર કરી નરૂપતને નેટ; સામગ્રી સકળ સાશમાં, સોંપી વીક્રમનાં હાથમાં, વાંચી જોતાં વિક્રમ હરખ્યો, કરમવઇતાળ તણે મન વસ્યો; મેંનો ધારયો મોટો ધરમ,એનું જોરાવર એટલું કરમ, હસ્તી પોતાના આસન તણે. મેહેરાવણ ગજ મહીમા ઘણો. અંધારે અજવાળુ થાય, જડયાં નંગ અંબાડી માંય, સકલ ઘાલ હસ્તીને સાથ, વિક્રમે સોંપ્યો વઇતાળજ હાથ, કંચન મેહરાજા પુઠીઓ,માહા પશાય કરી ઉઠીઓ, ભરી પોઢયો મોટો દ્રવ્ય, મોકલ્યું લાખા મંદીર સરવ, હસ્તી ઘોડા મોહી માલ, વીનય કરી સોંપ્યું વ્હાલ, ભાગ્યું દલીદ્ર તે લાખા તણું, પામી દ્રવ્ય અનગળ ઘણું લીધો સુતારને શુદ્ધ જાણ. ગયો ફિર જ્યાં મોટ મશાણ અમલ પાણી ત્યાં લીધો લોટ,ગયો મશાણમાં મોટમ મોટ. શેકે રોટલા બહુગુણ ગણે,મંત્ર મહારૂદ્રનો ભણે,માતુશકાળ થયો જ્યાહરે લાખ સુલીઆની ત્યાહરે.ગજ નેહેરાણને પાખરો,વાહન કરોડ રૂપેયી કરો, નીકળી નારઉત્તમ તે દીશ. દાસી ચમર કરે છે શીશ.બેઠા છે મહીપત મહારાજ,આવી નાળ કળાવંત કાજ, સલામ કાજ હેઠી ઉતરિ, નિરખે નરૂપતિ દ્રષ્ટે ભરી,કોણદાતા એવો તાહરો આણ્યુ મેહેરામણ ગજ માહરો,લાખા કહે સોંપ્યો મુજ માલ,વટેમારગુ નર વઇતાળ,

પાસે મંદિર મારે વસ્યો, લંગોટબંધ નહી કુડે ક્રસ્યો; ભુપત પસાયે ભણે.સોપુબર ષામા તુજ તણે.વચન બંધાણો તે મુજ દિધ,પંથ સફળ પોતાનો કીધ; જુવતી વચન જાણ્યું જ્યાહરે, તે વેળા નરૂપ ઉઠયો ત્યારે;સેન્ય સજ કરાવ્યું સાર,થયો આપે આપે અસ્વાર, શોમચંદસા.શેઠ સુજાણ, પ્રધાનવટે પુરણ પ્રમાણ, વઈતાળને એવા કારણે, દશ દીશાએ બાંધિ બારણે, વિશ જોજન ખોળવા વાટ,જાવાન પામે ભારે ભાટ. રાજાને મન રેશાજ થયો, આવ્યો એવો વીમુખ ગયો. કુડકુતકુ ભોગી ભંગ, બેઠો મશાણ કરેછે રંગ,શેવકે દિઠો તે સીદ્ધ, વિક્રમસેન આગળ કહિ વિધ, કાળ પશાય કરચાતા તમો, આજ મસાણે દીઠા અમો; છડી અસ્વારી રાજા રીપ, આવ્યો જ્યાં છે સાચો સીધ;કરી પ્રણામ રાજા તે હસ્યો,ભારે આશીષ તે ભાટે કહયો.

છપ્પો—સાઠ નારિએ નાર. નાર આઠે નર જાણું, આઠે નરે નર એક, ત્રીસે એક પુરૂષ પ્રમાણ, બાર પુરૂષ બળવંત, એક નર નરપતિ જેવો; એવા નર દશ સહસ્ર, ભોગ તરબીએ તેવો,સ્વામી સતાવીશનો, છતપટને જોગવો; શુભ આશીશ વઈતાળ ભવ, ભુપત સુખ નીત ભોગવો.

ચોપાઈ—આશીશ કરી અંતરથી અશી, કરોધ રીસ રહિ નહિ કશી;પ્રીત કરી પકડીઓ બાંહ, કોટી અલખત આવી ક્યાંહ. કહે વઈતાળ પરહણ જે પેર, ગઈ અલખત ગુણકાને ઘેર;રાય કહે ત્યાંહામજ દો,ગજએરાવણ પાછો લો,જાણ્યું જાચક બેશી જશે, તો તો નામખંડે થશે; તે રંડી બેશી નિત્ય રટે,એ ગજ ગુણકાને નવ ઘટે, દામ સવાયો ત્યાં દીજીએ.લાખા ઘેરથી ગજ લીજીએ;રૂદે સાથ ચઢી બહુ રીસ, માટે ભમર ઘડાવ્યાં વીશ. કહે વઈતાળ સાંભળ રાજન,વપુજતે નહી થાય વચન; મળ મુતર ભરી દેહજ ઠામ,તેમાં વચન આવે કામ,છપ્પો—વચન એકને કાજ,લંક વીભીક્ષણ સ્થાપી; વચન એકને કાજ,દુરયોધન પ્રથવી તસુ ન આપી;વચન એકને કાજ, પોહોંત્યો બળી પાતાળે;વચન એકને કાજપાંડવ પોતે વન ઝાલે;વચન એકને કારણ,કલચકણ અતી અંકનુ;વચ્ચનકાજ ખોઈ ગયો,રાવણ રાજ ઘડલંકનું.

ચોપાઇ—ધાયડ વાત સુણી તે સુણી,ચડી રીસ રાજાને ઘણી;જાચક જનનો ટેક જતોર, એવડું શું જાચકનું જોર; પ્રથવીપતની વચન ન પળે, તો મંગળ મેળજ ક્યાં મળે.કહાદવિ હડીને આગળ દડ,હાથી ઘોડાને લેવો ધડ.ખાતર દેવે ખુંખાસ ખાત.રમવિ ભવઈ રહેવું એકાંત;બીખ માગતે ભુંડું બોલવું.ઘાલવું ઉધાર અહકું તોળવું.ઓસડ ખાવુંને કરવો સ્વાદ;ઓશીયાળે રહેવું કરવો વાદ.પલટાઇ કરવી રાખવી પ્રીત, દ્રવ્ય વીના રાખવી વરરીત. સસરો વઈદક ઠામે રોગ, ભામની ભોગવી જેવા જોગ; વિદયા વિન સમાન, લુટવા વિપ્રને દેવું દાન. વરત કરવુંને ખાવું અન્ય બ્રહ્મચર્ય પાળવું. પરણ્યાનુ મન શ્રીપાત થવું ને સ્રીનો સંગ,જર જોડાવવુ બાંડ જંગ: કીરતી કરાવીને નહી ગરથ, એ વાતે સરે કેમ અરથ; કહે વઇ-

તાણી સાંભળ મહારાજ. લાજ થકી તો વરસે કાજ.

દોહરા—માન મુકે મન થકી,મંગણ કહાવ્યા માટ;જાચુ જોરાવર કને,ભુપતવંત હું ભાટ;ચાડી ચોરિ ચીત નહીં, ખોલુ નહિ ખરખાટ; અરિપરીન વ આચરૂં,ભુપતવંત હું ભાટ; સહાય મનમાં સાહેબી, અંતર નહિ ઉચાટ; અમને આનંદ અહો નીશી,ભુપતવંત હુ ભાટ; બોલ ટુંકારો નવ ખમું વોળામણુ નહી વાટ;મીઠાં બોલે મો થકાં, ભુપતવંત હું ભાટ માન થકી માણું ઘણું.ઠીક સીધાં તે ઠાઠ; પરનારીને પરહરે તે ભુપતવંત હુ ભાટ.દાતાની દુગર કરૂ,દાખીવાલુ ડાટ;સુમની સાથે સ્નેહ નહિ, તે ભુપતવંત ભાટ, કરપી દેખીને કહે રામ થકી હડહાડ; પુન્યવંતના પરીયા કહે, ભુપતવંત તે ભાટ; બ્રાહ્મણનાં લે ભામણાં,ગુરૂના ગુણ ગેહે ઘાટ;ચારખુંટમાં ચતુર નર. ચારણ ભુપત ભાટ;કબુયક તુંરંગે ચડે, કબુયક વાજે નિશાન; કબુયક પોહે પલંગપર, કબુયક મહુ મશાણ;કબુયક ખટરસ ખાંતથી, કબુયક રાબરશાળ કબુયક ભંગો ભુજીએ, કબહુ બજવે ગાલ. કબુયક શીત શેવા કરે, કબુયક ગાયે કબુયક સજ્યા પાથરે,તે રાય ભાટની રીત, વિષમ વાટમાં પરવરે, ભય મન નાણે ભીત;તું કેતામાં તન તજે, હાય ભાટની રીત. કબુલ કોડી માનવી ઊપમાન તણી વધવાટ; ઓશીયાળો ઉભો નવ રહે,તે તો બારે ભાટ; કરે જમની જાખશું,કનુ દસોદી ખાય.નવ જાયકો નીચને રાય ભાટ કહેવાય.કરેકટારે કોટશું અણિ ઉપરે હાથ;ગાળ ન સાંખે સહેજની,હામ ધણેરી હાથ.બોલ્યું પાળે પળાવવે, શાહુકારો વટ સાટ;પ્રાણ તજે પર કારણે, તે ભુપતવંત ભાટ. રાખે લાજ લેહિ તણી, જીવ તણા મન જાર; દેહશું નેહ ધરે નહિ. એ એંધાણ અંકોર. વાત કરે વિનોદની, શાંહંતી ઘાટ; રજશ્રમાએ રીઝવે, તે ભુપતવંત ભાટ.

ચોપાઇ—પૃથવિપત પરઠી બહુ પ્રીત, સુણી રાજ ભાટારી રીત; શુભ સનમાને પુરણ પેર,ઘણા હેતથી તેડયો ઘેર. આપવા માંડયો અદકો માલ,વિક્રમ શુ બોલ્યો વહતાળ,હવે લેઊ તો લોભી થાઉં. લોભ તણી વાટે નહીં જાઊ. લોભે કાર ઘણેરા ઘટે, લોભે માન મરજાદા મટે; લોભે ન રહે કુળની રીત, લોભે ન રહે પ્રોઢી પ્રીત; લોભ થકી રહે નહી ભાર, લોભે પળે નહી વ્હેવાર; લોભે સઘળા લક્ષણ જાય, લોભે ભારે હળવા થાય; લોભે વિદયા નવ પોસાય,લોભે પુન્ય સમુળુ જાય; લોભે લક્ષણ સઘળા શુર, લોભ પાપ સઘળાનું મુળ. બે લોકે ભુડાડે લોભ, મોહ રૂપને તે જાણો લોભ.લોભ સાથે વશે સઉ દોષ,સુખનું મુળ તે તો સંતોષ;સંતોષીને ઝાઝાં માન,સંતોષીને શોભે વપુમાન; સંતોષીને શાની ન્યુન્ય, સંતોષીથી બીજુ શું પુન્ય સંતોષીને મહીપતી માન, સંતોષીને ઝાઝા માન; સંતોષ રાખ્યાનો એ અરથ,ફરી લેવા ધરે ન ગરથ, હોમચ્ચ શા શેઠ સુજાન, વઢ વજીર પુરને પ્રધાન; તે કહે મિત્ર અમો તાહરા,કબુલ કરો રોટલા માહરા.ઘણા માનથી તેડયો ગામ ભિક્ષામ આપ્યા

ઉતારા ઠામ,પાંચ દિવસ રાખ્યા પરધાન, પ્રયાસ કરયું બીડું એક પાન,પાંચ સહ-સ પટાળીસાર, જરદોરી જરકશીના તાર. પાંચ સહસ પુરી પાઅલી, લક્ષ મોહોરે સોનાની ભરી,ઘણા સુદ્રી મોતી અમુલ્ય,અધીક રીતે ખીજા અતુલ્ય,દશ ઘોડા હશ મેવરઘણા અવતારીક દેવાંશી તણા, શણગાર પુરૂષ તણા જેટલા,સોસયંદ શોભ્યા તેટલા. કરો કબુલ અધીપતિ આપ,સરવે રાજાનો પ્રતાપ,મહા પસાય કરી તે દસ, ભાટ ભણ્યા અદકી આશીશ કરોડ દીવાળી તપજ્યો તમો અરસીસ નીત નીત કહું છું અમો,વરણ અઢાર તણી વિવેક,અકલ વણીક તણી તો એક. એક વણીક સમા ન કો ડાહયો નથી,કરોડ લોક બીજા છે કથી. વણીક સમાન નહી દાતા કરૂણાવંત કરે કીરતાર, બાંધી છોડાવે મહાજન નામ, વણીક વિના વસે નહિ ગામ. ગયું લંકા રાવણનું રાજ,વણીક પ્રધાન કરયો તોતાજ, વણિક વિના નહી વહેવાર,વણિક વિના ચાલે કાર,વણીક વિના વસતું તે ફોકજે થકીસુખ પામે લોક. છપ્પો—જીવ દયા પતિપાળ,આળ એકે નવ ક્ષોલે;નાવટ શાહુવટ સુજાણ. ધર મની ધારણ તોલે સદાવ્રતની સાચ.લાખ કરો ને લહીએ,પુન્યવંતીમાં પુરંનુર શુદ્ધ કળે કહિએ.માને મોટા મહિપતી, દેશ વિદેશ કોઠી કરે,શામળ કહે શાહા સુલતાનને, બે ડાહયા નર ચીતમાં ધરે.ચોપાઇ—માન દેઇ સુંપ્યોતે માલક,બુલકર્યો શાણ તત્કાળ;વિક્રમસેન વડ હથવિવેક,તોલ વાતન મુકે ટેક.હેત પ્રિત સનમાને ઘણું,તેડયો ભાટ ઘેર પોતા તણે; વહેલો પસાય કરૂણાથી કીધ,બમણો માલ કીરતીમાં દીધ;બમણા લાભ હજુરી હુવા શોમચંદશાનો બીજો જુવો; હાથી ઘોડા મોતી પેહોર, તોલ બમણાં દીધાં ને ડોર, તેની સંખ્યા કરીએ ભાવ. શામ શરીરે આવે તાવ; કરપી કળ ખાઇને પડે નીરગુણ જવ કવીને નડે;જુઠો જુઠો પાડે વાત,કરે અરાલા તેની નાત; છાણા દો ને સમજો સરવ,બમણા માલ ખજાનો દ્રવ્ય, નિશાન નોબત ઘણાં ગાણંત; પંચ શબ્દે વાજંત;હેતે માલ સમરપ્યો હાથ,શત ડગલાં વોળાવા સાથ.વઇતાળ આશીશ દઇ વ-ળ્યો,પંથ પોતાને મારગ પડયો;વીક્રમરાજ સભામાં રહયો,ત્યાં વાટે એક કઉતકથયો.

દોહરા—જોજન એક આપે જઈ,ડરા પોતે દિધ; સરોવર પાર કોડામણી, હરખે મુકામજ કીધ;હસ્તિ બાંધ્યો હણહણે,તેજવંત તોખાર;ધોર વાજા ત્યાં ગડગડે,અનમીરાઉ અસ્વાર.ત્યાં જલચર સોહામણા, ખીલ્યાં કમળ અંકોર;પંખી બોલે પ્રીત શું,મોનરંસ,ચકોર.તમાસ નીરી તે નામનો બેઠો ભાળે ભાટ;વીપ્ર વીબેશી વેદીયો, વહયો આવ્યો ને વાટ કરજોડી અટકી રહયો; પુછયુરાય નામ;કોણ દેશનો અધીપતિ,ઉતરયો આણે ઠામ. ચીત થકી કહયું ચાકરે,ફરી શું પુછે ફોક;અકલ હોય તો ઓળખો,એતો રાજા લોક. વિપ્ર જાતનેદિયો,આવ્યો વહાની વાટ;ચિતામાં તે નવ ચેતીયો રાજા તે તો ભાટ. લક્ષણથી તેણે લહયું. મનમાં રાખી ધીર; રાજ લોક એ તો કહે, વાહ વિક્રમવીર. વીપ્રસરવ ભણ્યો, ઓટમ કરીને ભેટ; શહસા કાગ

કરી પેહો ક્ષણું એક ડાબાપગ ખોડુ મુકે પુસ્તક બાંધિયું, તુંબી પાત્ર કર લીધ, પરદુખભંજન સુખ કરણ એવી આશીષ દિધ,ગઉ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ મન, પરનાર સહોદર પુર; દેવરૂપ દાતાવાડો, નાવટ કેરૂં નુર, પ્રતાપ તો પ્રથવીપત સકળ શાસ્ત્ર સુજાણ;કળા બોહોતેરી બહુ ગુણી, પુરણજશ પ્રમાણ. જેનરાક જેતીક લણે, નવે ખંડમાંનાર અહરણી અવનિ કરિ, એવા કોટીક કામ.કલ્યાણ કરે કરૂણાનિધિ, વિષ્ણુવનિતા તુજવાસ, અષ્ટ સીધ નવનિધ રિદ્ધ, પ્રીત રહો તમ પાસ; શીવપુજત બુદ્ધ સદા પુન્ય ઉપરે બહુ પ્રીત; માનવ નિત્ય મહિમા કહે રૂડી રાજશ રીત,દુખ ભાગો દુનિયા તણું; જીવો વરસ કરોડ, સુર્યચંદ્ર તપે ત્યાં, હુંશે જીત હોડ, રણ દત તે જે તાહરે. ગંજી ન શકે કોય; ભાવ થકી બ્રાહ્મણ ભણે, જશ સવાયો હોય. વિપ્રે વીક્રમ જાણિયો, દીધી એ આશીશ; વિમાસે વઇતાળ મન,પહોર પાછલો દીશ, આણ સમજ્યો આદર કરે પ્રિતે આવ્યો પાસ; મો મચકોડ માહરૂ,તો નિશ્ચે થાય નિરાશ;જાચક જ્યાં નિરમુખ વળ્યો,હાણ ખ ખેરી હાથ;પાંચ પ્રદક્ષણા કરિ; પ્રિતે લાગ્યો પાગ.કહો મહારાજ જશો કહાં,આવ્યા કયાંથી આજ;ચીત વિષે શું ચીંતવો. સાથે છે કાજ. બ્રાહ્મણ કહે સુણુ પુરપતિ, વિક્રમસેન વડ હથ; દાન માહે ડાહ્યા ઘણું,શુભવાતે સમરથ.કહું હકીકત માહરી કરવા આવ્યો કામ;વાસે વસુ છું વેગળુ, આવ્યો સાંભળી નામ; દુખે ડાલે ડુંગરા.સુખ સાગર નિર;ધરતી બાંધિ ધર્મ;ધરમે દ્રઢતા ન રહે ધીર, દુખ દાના દળ જેટલું, મોટું મેર સમાન; તે દુખ ભાગી સુખ કરે. તે તું સુણ્યો કાન, આણું તો ઉજેણમાં.ડેરો દીઠો વાટ,આશિવાદ તને મળે, આવ્યો દુખ કહેવા માટ. વૈતાળે વપુ બોલીયું,નિરાશ થશે જો નેટ;જીવ ગયે જેજામ થશે,જેપાળી મારી પેટ.ચોપાઈ–કહો મહારાજ તમારૂં કાજ, ઇશ્વર સહુની રાખે લાજ,દેવરૂપ છે મોટા દેવ,સકળ લોક કરે તમ સેવ,વિપ્ર કહે સાંભળ મહિપતી માહારૂગામ તો ચંદ્રાવતી;અપુત્રવંત હતો મુજ દેહ,નારાયણ ઉપર બહુ નેહ,મેં ઉપાસ્યા શ્રીમહાદેવ,સકળલોક કરે તમ સેવ,શીવ પુજન ઉગ્યો સુત્ર, પ્રસવ થયો પ્રતાપિક પુત્ર.બત્રીસ લક્ષણ ચતુર સુજાણ, પવિત્ર તેજ પુંજ પ્રમાણ; જાચીકરમ કુળ પ્રીતે કીધ. ઉપવિત દાન દયાથી દીધ,વરસ બાર થયા જ્યાહરેતન બોહ્યા મુજશું તાહરે; ભોજન તમ ઘેર નહિ ખાઉં, તપ કારણ વનમાં હું જાઉં. સંસાર સમાને સારજ નથી.કોટી પુરાણ કહ્યા છે કથી;અપ આવરદાથી નહી કાશ, જે જન્મ્યો નિસ્ચે જાય.નામ જેટલાં તેનો નાશ,કાચી કાયાનો, શો વિશ્વાસ;અમર દેહ અમારી કરૂં, ગરભવાસ શાને અવતરૂં;ત્યારે મેંતો જેડ્યા હાથ,બોહ્યો શાણા સુતને સાથ;મેં તપ કીધું તુજ કારણે.કાઢી.મુકાવુ છું.બારણે;વસ્ત સરાસ ઘરમાં છે ઘણા,એ વૈભવ સરવે તમ તણા. મહરથ તણિ દીકરી, તુજને પરણાવું પ્રીતજ ધરી;આપ રૂપ છે ઇશ્વર અંશ,વાધે વેલો આપણા વંશ. અમને દુખી જાઓ તમો

નિશ્ચે હત્યા આપું અમો; કુંવર કહે કહયું નહિ વારૂં; વનિતા તો વપુએ નહી વરૂ પરણાવિ વાધે પરિવાર, ભુડતાં ખુબ એને નહીં ભ્હાલ ત્રણ લોકમાં તારણ હાર, શોધી ન મળે નીરમળ નાર. શાણપત શરીરમાં સતી, સુખ આમે પોતાના પતિ, મન માની મળે જ્યાહરે, મારૂં મન કબુલજ કરે. કુંવર હાથ દીધો મેં કોલ, બુદ્ધિ વિચારી બોલ્યો બોલ, કબુલ કરે જુવતી જેહને; હું પરણાવું તરૂણી તેહને, અનેક સમ ખાધા મેં આશ, પરઠયા ઝાઝા પ્રઢેઢા પાપ. ગઉ હત્યાદિક પાતીક કરમ, કાટી હત્યાદિક ઘણું;તું કહે તે પરણાવું તુને,નહી તો પાપ આહોએ મુને. બીજી પ્રતિજ્ઞા કીધી ઘણી; થયો જગાન ધરમ વાને ત્રણો; તેને વર્ષ થયાં છે પાંચ, ઉણ થઇ એક તેની આંચ,એહ ગામમાં બ્રાહ્મણ એક,વારૂ ગ્રહસ્થ ત્યાં વીવેક.તેને પેટ પણ નહોતો તન,મહાદેવ પુજવા કીધું મન;ચાર લાખ ચિંતામણી કરયા, ઇશ્વર આપ રૂદેમાં ધરયા. પરમેશ્વર પ્રસન્નજ થયા, પેર પુત્ર એક આવી ગયા;વરસ થયા વાનતાને સાત,વરબોળે પીતાને માત.માટે તે પુત્રીએ કહ્યું, બ્રહ્મજ્ઞાનનો મુજને થયું; પામી પરણવાના અવતાર, ભાવે નહિ મુજને ભરથાર. હું તો જન્મ કુંવારી રહું, કષ્ટ કષ્ટ કોટેથી કહું; પરણ્યાની જે કરશો વાત,કરવી પડશે દેહની ઘાત; મા બાપે ન ખાધું અન્ન, પુત્ર પરણાવ્યાનું મન. લાવણ સાત થઇ જ્યાહરે,તાતને તનયા કહે તાહરે;સુખે તમે બે ભોજન કરો,શાને નયને આંસુ ભરો.મારૂં કહ્યું નર કરશે જેહ,તેને પરણું આવીનેહ;સંતોખ્યા પિતાને માત.આરા પુત્રે જાણો વાત. મનમાં પરણ્યા કેરી આશ, ગયો પુત્ર તે કન્યા પાસ; તું કહે કન્યા હું કરૂં,વિશ્વ દેખતાં તુજને વરૂં,તે વાતનો કોલ,બોલી વળતી કન્યા બોલ; હું કહું તે પેલુ લાવ, ઉતાવળો પરણવાને આવ. તે વાતે લગ્ન બે કરયાં, સાહે સજ્જન તે હઇડે ધર્યાં.

દેહરા–કોડે તે કન્યા કહે, મહાલક્ષ્મી મુજ નામ; વરનું નામ કલ્યાણ છે,જાણેબધું ગામ; મહિમા રહે તે નામનો પુરણ કરૂં તે પેર, પછે પરણવા પ્રીતેથી આવો મારે ઘેર, ચાર સત ઘર નાતના; કહુ તે વાહાણ વાહે પછે આવજે પરણવા,જે વારે ચીત ચાહે. હાથી એક ઘોડલો,એક પામરી એક ચીર; સહજ મોહોર સોના તણી,તો રહે નામનું નીર. એક એક ઘેર એટલું.લ્હાણું જો દેવાય;નો વચન તારૂં પળે, નહી તો બોલ બાપનો જાય. કરમાયું મોં કુંવરનું,વિપ્ર ને આવ્યો વાસ;આંડી વાત મુજ કહી, પ્રીતે બેશી પાસ.આપણ ભીક્ષુક બ્રાહ્મણ.શોધ્યે મળે નહી સવ શામગ્રી માંડે ન સાંભળ્યો,હસ્તી ઘોડાને દ્રવ્ય;માન ઉતારવા માનતા રચીયો એહ પ્રપંચ; વચન વીકાણ આપણું, તે તો તેનો સંગ.કાયા પાડુ કુંવર કહે. સુખ ન કહુ નાકાર; સોંઢીગ જાતા સાસરે. હવસે સૌ સંસાર;પીતા કહે કાં પડે તને.અકલંત તું આપ. મોં સાગ્યું ન આપવું,તે તો મુજને પાપ;તારા મનનો માની તુજ

મેં, પરણું છું કન્યાય.મેં માગ્યું આપુ નહિ;તો મારો તો અન્યાય.વાયદો ફુશિયા વ રસનો, ચતુર સંતોખ્યા ચંત. મન વિચારી માહરે,પછે પળાયો પંથ; પ્રયાગ મધે પરવરે, વેણી,માધવ જ્યાંહ. દેહ સમરપુ દેવને,તોલ કરયું મેં ત્યાંય;એમ વિચારી આવિયો, માળવ દેહ મેલાણ. કીરતિ તે કાને સાંભળી; વિક્રમસેન વખાણ; દુખ ભંજન દાતા, ભલો પુરવમન પ્રસન્ન, દાતામાં દઈવત ઘણુ, નીમેખ મળે નહિ પુન્ય; માને સુખ નહિ તે મહિપતિ, હયો લખવરાં આશિષ અમે તો પંથે પરવર્ય, કાલ ઉગમતે દીશ.

ચોપાઈ–વઈતાળે વિચારયું મન,એહ મુને નવ જાણે અન્ય;એણે જાણ્યો વીક્રમરાજ, કે સરે દુરબળનું કાજ, જુઠી વાત તણું નહી કામ; શાચી વાતે શરે કામ,કહો હાથ બેહાને બોલ.રાખી ભાર પોતાનો તોલ. વીક્રમ તો દે રતીપતિ, તેની કરમ જોરાવર રતી; ફરે આણ દેશાવર વાટ, તે ભુપત તણો હું ભાટ, ગયો જાચવા આણી અરથ, પામ્યો હાથી ઘોડા ગરથ; એવે તમો દીઠા આ ઠાર, મારા ભાગ્ય તણો નહી પાર. તારી વાતમાં મનડું ઘડયું, ક્રષ્ણાર્પણમે ત્યાગનુ કરયું;હેત પ્રીત થકી લીજીએ, કુંવર તણો વિવાહ કીજીએ; એમાંથી તે એક બદામ,તે નહી આવે મારે કામ. ક્રષ્ણાર્પણ કરયું જે અમો,એ માલના ભોગદારી તમો;તે બ્રાહ્મણ તો ભૂતે પડયો,એતો સંદેહ મનમાં અડગો,સાબાશ ભાટ તારી જાતનો,સાબાશ તારાં માત તાતને; મોટું કરી તું બેઠો મન,થઈ બેઠો કોઈ ગુરૂઓ મન. લક્ષ આશીષ નિત તુજને દેઉં, કોડી એક એનીનહી લેઉં, માગ્યામાં જે માગી લે,નીરખું પાત્રી તેના રહે; દીઠી વરતને માગે મુઢ,તેને પાપ બેસે બહુ પ્રઉઢ;ગમે તેવા પણ જાચક જન, આપ્યા પુઠે દાઝે તન, હું જાઉં વીકરમને વાસ, માગુ ત્યાં પ્રથ્વીપતિ પાશ; કબુલ ન કરૂં તારો માલ. ત્યારે વચન બોલ્યો વૈતાળ. રાજા લોક કહેવાઉં અમો, સુખે માલ વિપ્ર લો તમો.વળી જાચું ધરતીનો ધણી,લાગું લક્ષ્મી એ લેખ ઘણી; વીક્રમ કહેજો ન ચડે રીશ, કહું વાત એક આણે દીશ.તું તો રાજ રાજેશ્વર ઠામ,એવી જા બહુ ખોટા છે નામ;પાણી રાખ્યું તેં નામજ તણું,શું વખાણ કરૂં હું ઘણું.આ લોક તે સાચો સુર,રાખ્યું નામ તણું તે નુર;નામ મહિમા રાખે કોય,એવા પુરૂષજ વીરલો જોય, નામ તો પાડે હેતે હરી, બાળપણામાં જન્મે મરી. નામ ધરાવે છે રણછોડ રાય ભરે વ્યાજ એ મોટી ખોડ;નામ હોય જો જોગીદાસ.વનીતાઘેર રાખે એ પાસ. નામ હોય છે સુરજ જશું, તે આંખે નવ દેખે કશું; નામે સારો મીઠો પેર બોલ બોલેજે કડવે જેર. હીરા મોતી ઝવેરદાસ,ન મળે દામ ખોટા એક પાસ. નામ મંગળ સુખમલ કલ્યાણ, દુખદાવાનળ પુંઠ પલાણ; નામ વાઘને હાથી હેર, ભાર ન ઉપાડે તેથી શેર,માહાદેવ ક્રષ્ણને નામે રામ,કોણ કોણ જાણે કરે શાં કામ; નામ પનોતો ન હોય પુત્ર. નામ હીર ન સેવે સુત્ર,નામ ધન પાળ ધંધો કરે,ધરણી

ઘર મજુરીએ ધરે;ગીરધર નાન પણામાં સાર; દેવ ભાઇ ઉપાડે ભાર. ડાહયો બોલે ઘેલા બોલ, સાચો તોળે ઓછું તોલ; ભુલો નામ વેળાવા જાય, સંતોષી તે ઝાઝુ ખાય. રાજા રામકો માગે ભીખ, ઘેલો દે છે સૌને શીખ;નાહાનો નામ તે ઘરડો હોય, પ્રતાપ નામ ન પ્રીછે કોય. ચતુર નામ તે ચાડી કરે, નાગ નામ મેડકથી ડરે; ઇશ્વરની જો કરૂણા હોય, નિર નામનુ રાખે કોય. છપ્પો—અક્ષર અમર મરંત, નાહાના જન દીઠા; ગરૂડા નાગો પહેરે વસ્ત્ર વાઘ સીંહ કુતરે કરડયા. પરવત ડુંગર પર દેશ; મંગળ કંઇક જે દુખીયા; સંતોષી અહકુ ખાય, કાસદુ કરે છે સુખીયા, દયાળ માંહે દયા નહીં ખુશાલ કઈ રોતા ફરે; શામળ કહે નામ પનોતિયા, કંઇ લાખ કુંવારા મરે.

દોહરા—પાણી રાખે નામનું, ઘટયો મેં મનથી વાટ; મન એ માન્યું માહરૂં, જો રાજા ભુપત ભાટ. શાખ સો એક સાંભળી, તે બોલ્યો વઇતાળ,ક્ષ્નાર્પણ સરવે કરયો, અરથ ન આવે માલ. સમરપ્યો મે સરવ તે. એહ માલ અતોલ; પણ વધાં શાં પુરૂષનાં, ફરિ ન પેસે બોલ વીપ્ર કહે ગરજ નહી, ભિક્ષક જાતની ભીખ; માગ્યાં માંહે માગું નહી, શાસ્ત્ર તણી એ શીખ. ગઇ રાત એમ રાઢમાં, પો ઉગ્યો પ્રભાત; વિક્રમસેન આગળ કહી, હીત હલકારે વાત. ઉતરયો એક જોજન જઇ, વાટ હુવો છે વ્યર્થ; મારે એક વીપ્ર મળ્યો, ભોળો બ્રહ્મા એ રથ, દુઃખ કહું દાતા તજી, અધીક મોટો જે અરથ; વઇતાળે તે ઓળખ્યો, ગણિને આલ્યા ગરથ. અંક આકારે ઓળખ્યો, માન ભંગ તે બ્રહ્મ; શરમાયો સહુ દેખતાં, ધારણ રાખી ધરમ. ભાટ આપે છે ભાવથી, વાડવ કહે જે નાય; અરસપરસ એ બે જણા, રાઢ કરે છે રાય. વિપ્ર તો જાશે વેણિએ, તીરથ રાય જયાં પ્રાગ; હલકારે એવો કહયો, લક્ષ્મણ વીક્રમ લાગ.

ચોપાઇ—છડી અસ્વારી વિક્રમવીર આવ્યો રાયસરોવર તીર;હેત પ્રીતને ઉલટ ઘણે, ઉતરયા ડેરે વઇતાળજ તણે. સનમાન શોભીતાં કોડે કીધ, પુછી બાર બેઉનો લીધ, પ્રથમ પુછી જોયો બ્રહ્મ, કહયો માંડીને તેણે મર્મ; આવતો તો ઉજેણિ માંહ, વાટે વઇતાળ દીઠા મેં આંહ. જાણ્યે મેં વિક્રમ મહારાજ, જાગતાં નવ લાગે લાજ; દુઃખ સાંભળી વીસ્મે એહ, એ ભાટ દેવાંશી દેહ. એના કુળમાં ઘટે એહવું, રાખુ પાણિ ઘટે તેહવું; આપવા માંડયો સરવે ગરથ, રાખ્યો નહી પોતાનો અરથ. મેં વિચારયું મારે મન, ભલે ભાટ પણ ભીક્ષુક જન; મેં મન સાથે કીધો નેમ, માગ્યામાં કેમ લેઉ પ્રેમ. પ્રતીજ્ઞા મુકી કેમ હઉ, કોડી એક એની કેમ લેઉ; એમ કહીને છાનો રહયો, વઇતાળે બોલ વિક્રમને કહયો. વાડવ આવ્યો મારી પાસ, વિક્રમશે ન જાચ્યાની આશ, અલખત જોઇએ નવ લહયો, દુખભંજન હું નવ થયો તે વેળા જો કહુ હું નાથ. તો પાણી રાય વિક્રમનુ જાય;લખ્યા ચીંતામણ હોયે દેહ, પરદુઃખ

દેખી ન શકે તેહ; શમણાં માંહે એ દરશન થાય, દુખીયાનું દુઃખ ભાગી જાય. તમ ભજશે જાણ્યો મુને, કેમ ખાંપણ લગાડુ તુને.કહે તે વીપ્ર મળ્યો તો વાટ, જાચ્યો તો ભુપતનો ભાટ; કોટીક ધન તેણે આપીયું. સંકટ દુખીયાનું કાપીયું, કઇ કાળાંતર વાતો થાય, પાને પુસ્તકે લેખ લખાય; એણે વાત કહી જેટલે,ક્ષ્નાર્પણ કરયું તેટલે એ બ્રહ્મસ્ત થયું સર્વથી, સમરથ સામુ જોવું નથી; બ્રહ્મસ્ત જેનાં મુખમાં જાય, દશ સહસ્ત્ર વર્ષ દરીદ્રી થાય બ્રહ્મસ્ત જેને અંગે અડે પીંઢી સહીત તે નરકે પડે; બ્રહ્મસ્ત માંહે જે કો લે લાંચ, અપુત્ર વંત રહે નવપાંચ; બ્રહ્મારપણ કરયું મન સાથ, તે માલ કેમ ઝાલું હાથ.

દોહરો—એક કહે રાખું નહી, બીજો કહે નહી લેઇ; રાજા વિસ્મે થઇ રહયો પ્રત ઉત્તર શો દેઉ. સાબાસ એ ધન ભાટને, અલખત કેમ અપાય; સાબાશ એ ધન ભાટને, ના કહી નાશી જાય, માન દિધાં ઘણાં મહિપતે તેડી લાવ્યા ઘર એકાંત તેડી પ્રીછવ્યો, વિપ્રને રૂડી પરે. દાન પાત્ર છે દેવ તું, મોટમ મોંઘે મુલ્ય ક્ષીરતીપાત્ર એ છે, શુભ શોભા સમતુલ્ય. શ્રદ્ધાએ આપે તને, જાણેછે, સહુ લોક; તમે નીકળ્યા છો માગવા ભુલે તેતો ફોક. ભુંડા પ્રતિગ્રહ રાજનો, જુવે વિચારી વાટ; પવિત્ર પ્રતિગ્રહ એહનો, ભાવીક ભીક્ષુક ભાટ, જુડે જે જલને નહી, ચોરી ચાડી ખુન, કીરતીકરીને ધન રળે, લીધે દીધે પુન્ય; નિરદોષ દામ તો એહનો, આપ જાચવા જાય,ક્રષ્ણાર્પણ તેમાં કરે, લખ સવાયું થાય, રાય વચનથી રીઝીયો, જેહ ભજેરે બ્રહ્મ, એદાતા હું દાનપાત્ર, માની લેતાં શરથ શાસ્ત્ર સંકલ્પ કરો, દીધી જળ તુલશીગ્રહી સાથ; ક્રષ્ના-રપણ કરી મુકીયો. વઇતાળે પ્રજળ હાય, આશીશ અતી ઘણી વેદમંત્ર તે ઠામ. શાખ શાસ્ત્રને ચંદ્રવદી; નવે ખંડમાં નામ. વચન કહે વઇતાળને, વચન એકવીર થાપ; જેમ આપ્યું એ વીપ્રને, વચન, અમુલજ આપ. અમો અવનીપતી, ઓડુ તે હોય રાય, કોલ આપે પરિયાતણો, તો બોલુ તમ સાથ. વઇતાળ કહે ત્રેચાણુ હું, તન મન ધન દેહ પ્રાણ; માગણપે માગો મહિપતી, એક હસાર તહાણ. પરઠો કોલ પરિયા તણો, નિરમળ મનથી નેહ. ગરથ એથી ચોગણો, લજયા મુકી લેહ. બાંધી લીધો બોલથી, ના કહિને કયાં જાય, તે વેળાએ ચોગણો રીધી દીધો રાય, હસ્તી ઘોડાને પામરી, મોટી પહોળી મેહેર; ભાટ કરયો ભુપત સમો, લક્ષ્મી લીલા લહેર; કળીયુગ એછે કારમો, શાસ્ત્ર પુરેને સાખ, આપે જે અંતર થકી લાભ ઘણેરા લાખ શોમચંદશા શેઠને, ત્રણ ઘણો આપ્યો તરત, સાબાશરે તું શાહપત; રાખ્યુ મારૂં વરત. શાબાસ એ વઇતાળને,કરે ઘણેરૂં કામ; પાણી રાખ્યું માહરૂં,નરપત કહે ત્યાં નામ; કથા કહેવારી કળીયુગે સભા મળશે કરોડ; કેટલા મોહોમ ચકોડશે, કેટલાક દેશે ખોડ. દાન તેણે દીઠો નથી. રાય દીઠો છે રાંક; કરમ માટે જે અવતરયા, તેહ તણો શો વાંક, સાંચે લક્ષ્મી રહે નહિ, આપે ના હોય હાણ. કનક કારણ દેનો સર

નરતી ખાણુ, સોમ કહેશે સમજીયા, કરપી કહેશે કુડ, દાતા પુરૂષ જે પુન્ય .. તેને મન નહી મોઢ; કરી હાર હસ્તી તણી, પાખરીયા તે ખાર,ભર્યા ખજાના નાડાએ, અલખત અપરંપાર. પંડીત વળાવ્યો પુરવે, બ્રહ્મદશાએ ભાર; સીમાડા સુધિ સહુ, વિકરમ વળાવા વાટ.એવા ગરૂવા હશે નહીં, પુન્યવંત જે પાક યુધિષ્ઠિર ની જેડમાં, શાત્ય લખાણિ શાખ, વીપ્ર ગયો અંદનાવતી.પરઠી પ્રૌઢી પેર,એકહાથી એક ઘોડલો; લાહાણાં ઘેર ઘેર. એક પરાળો પામરી, હેમ લખ હજાર; તેના નંઠુ આણુા તણી; અલખતઅપરંપાર, પોતે મહા લક્ષમી પરવરી, નિંદુઆણાંની નાત જળ મુકયું જાચા તણું, બ્રહ્મ ભલેરી ભાત, વણુજ માંયા વીપ્ર તે, ભાળે નહીં તે ભાખ; લક્ષમાં લેહેર પુરે નહિ, શોભા રૂડી શાખ. કન્યા પરણાવિ કોડથી, વાધ્યો તેનો વંશ. લક્ષમી કન્યા કલ્યાણવર આજ સુધી છે અંશ, વઇતાળ આવ્યો તે વેળા જાણ્યું તાત; મોતીની થાળી ભરી, મળવા આવિ માત. આપી ખલખતાતને હયગજ મોતી માન; જંગન કરયા બહુ જુગતુ શું, દેવરૂપને દામ.સદાવરત બહુ સાંચવ્યાં, પુન્ય પ્રિતની પવ; ખરચ્યા ધન વાવરયો, ધરમ મારગથી દ્રવ્ય રાજા કહે સઉ ભાટને. વાણી માંહે વરત;વઇતાળ વાધ્યો વિશ્વમાં, પાણી રાખ્યું પત; વરઘોડા વાસો રહયો, કહ્યું તાતને કામ, દામ ધામ ધન તાહરા, મારે જપવા રામ, પિતા કહે પરણાવીએ તો પોચે મન કોડ; વઇતાળ વાસ વસે નહી, જુગત કહી કરજોડ, વહયો હવે મુજ વાયદો, આંહ થડી નહી ખોડ;તપ કારણ વન સંચરૂં, વિનતિ કરી વિવેક, લાખેણી પુજા લહી, દેહેરૂં પોતે દીધ; તન મન આકંદ સાનીધી, પુજા કોટીધા કીધ; નિશા પહોર એમ વહી અઇ, લક્ષવા મળીયા લોક;પ્રિત પ્રસાદ ઉઘાડીઓ, સમીયો સઉને શોક. વઇતાળ નહી તે વાસમાં, સઉ જન આવ્યા સંગ; દીઠું બીજું દેહરૂં, પંચસુત્ર શીવલીંગ. અચરત પામ્યા લોક સઉ,ગુણ વાધ્યો બહુ ગામ; વઇતાળેશ્વર લીંગનું પરડયું શીવનું નામ; પિતે સઉ પુજા કરે, કાબુલ કનોજ દેશ; સ્વરગ વઇતાળ સીધાવીયો; વપુએ જોબન વેશ,લખ્યાં પુરણ તે પંડીતે, એેા વીક્રમપાસ; તેહ કહયું શ્રી ભોજને, પુતળીએ પ્રકાશ. દાતા હલ એવું કરે, માહા મનોરથ મન; પુછી પોતાના પ્રાણને, રાય બેસો આશન. પાઠ કરયો એ પુતળી; સુણયો ભોજનૃપ વાણુ કાળીદાસ માથે કરયાં પ્રાક્રમ કથા પુરાણ. વીક્રમ મહિમા સાંભળે, મન કરી પ્રસન; પુન્ય ચાંદ્રાયણ વરતનું, રેવાનું દરશન, કથા સાંભળી જેકરે, અન્નવસ્ત્ર દક્ષણાદાન આ લોકે જશ ઉપજે, પરલોકે હરી માન, એમ કહીને પુતળી, આપે ગઇ આકાશ; એહ કથા પુરણ થઇ,કહે કવી શામળદાસ. શ્રોતા વકતા સમજતા,કહે કવી કરજોડ; શામળભટ કહે બોલજો, જેજે શ્રી રણછોડ.

ખુનીની ખોપરી ૦-૮-૦		રાજભાષા (ઇંગ્રેજી સહેલાઇથી શીખવાનું સાધન	કી. ૦-૮-૦
વિષનો વરસાદ ૦-૮-૦		સચિત્ર કોકશાસ્ત્ર	કી. ૧-૮-૦
પાપનું પડીકું ૦-૮-૦		હુન્નર પ્રકાશ	કી. ૨-૦-૦
જગતનો જાદુગર ૦-૮-૦		રસીક ધોળ પદ	કી. ૧-૪-૦
સવરશેરની શોધમાં ૦-૮-૦		સુડા બહોતેરી	કી. ૨-૦-૦
ડાક્ટર કે દૈત્ય ૦-૮-૦		શુદ્ધ કાવ્યદોહન ૧ થી ૫ ભાગ	કી. ૨-૦-૦
કપટસીંહ ૦-૬-૦		ગીરધર કૃત રામાયણ ...	કી. ૩-૦-૦
ભેદી સુડદું ૦-૪-૦		તુલસી કૃત રામાયણ ...	કી. ૬-૦-૦
સોળ વરસની સતી ૦-૮-૦		પૈસા કેમ કમાવા? (વ્યાપારી તાલીમ શીખવનારૂ સર્વોત્તમ પુસ્તક)	કી. ૧-૮-૦
સુના શેઠાણી... ... ... ૦-૬-૦		સ્વામી દયાનંદનું જીવન ચરિત્ર	કી. ૨-૦-૦
ભાર્તિ તેજબા ૦-૬-૦		નઝીર	કી. ૧-૦-૦
તેનો સુ કસ્તુરી ૦-૮-૦		પંચીકરણ	કી. ૨-૮-૦
વેણા [illegible] ૦-૮-૦		મોટી ગાયનમાળા બાર ભાગ	કી. ૦-૧૨-૦
સાવલીંગા ... ૦-૮-૦		,, ,, આઠ ભાગ	કી. ૦-૮-૦
હયુરાજ ગોર્ત ૦-૮-૦		,, ,, છ ભાગ	કી. ૦-૪-૦
બત્રીસ પુતળી સંપુર્ણ ... ૨-૮-૦		મહુ. ભારથ વલ્લભ વ્યાસનું	કી. ૬-૦-૦
સાહસાર ભાકમંત ૦-૮-૦		વિવેકાનંદનું જીવન ચરિત્ર સચીત્ર	કી ૩ ૪-૦
અંધેર ભુતાવળી ૦-૬-૦		સ્વામી રામતીર્થનું જીવનચરિત્ર	૨-૮-૦
ડીટેક્ટીવ કે દેવ! ૦-૮-૦			
[illegible] ૦-૮-૦			
અજીબ ભંડાર ૦-૮-૦			
દુખી સુદામા સચિત્ર... .. ૦-૧૦-૦			

પુસ્તકો વેચનાર વ્યાપારીઓને સુચના.

હાલમાં અમોએ સારાં, સસ્તાં અને સચિત્ર પુસ્તકો બહાર પાડયાં છે. નવાં નવાં સચિત્ર તેજદાર પુસ્તકો બહાર પડતાં જાય છે. આપ આપનું નામ નોંધાવશો તો જ્યારે નવાં પુસ્તકો જણાવતાં રહીશું.

ગામેગામ એજન્ટ જોઇએ છે.

તમો બીજો વ્યાપાર કરતા હો તેની સાથે વીસ પચીસ રૂપીયાના અમારાં ખાસ સસ્તાં ને સચિત્ર પુસ્તકો રાખશો તો ટુંકી મુદ્દતમાં ઘણો સારો નફો મેળવી શકશો.

ઉપરનાં તમામ પુસ્તકો તથા બીજા હરેક પુસ્તક મંગાવાનું સ્થળ.

બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ શાહ.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

સાથે
સચિત્ર

સતી સીતા.

કી ૦-૧૦-૦

(સાથે, સચીત્ર ગાન બત્તાર) ૦-૧૦-૦

બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ. રીચીરોડ—અમદાવાદ.

પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં મુળચંદ ત્રીકમલાલે છાપી. કાલુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ.